

**Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin taidetoimikunta
ja sen keräämä taidekokoelma**

Pro gradu -tutkielma, 10.12.2018
Helsingin yliopisto
Kulttuurien osasto
Taidehistoria
Opiskelija: FM Anna Blomqvist (o.s.
Beckers)
Ohjaajat: Prof. Kirsi Saarikangas,
Yliopistolehtori Elina Räsänen
012744862

Tiivistelmä – Sammandrag – Abstract

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Kulttuurien osasto	
Tekijä – Författare – Author FM Anna Kukka Maria Blomqvist (o.s. Beckers)			
Työn nimi – Arbetets titel – Title <i>Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin taidetoimikunta ja sen keräämä taidekokoelma</i>			
Oppiaine – Läroämne – Subject Taidehistoria			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu –tutkielma		Aika – Datum – Month and year 10.12.2018	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 79 + liitteet
<p>Tiivistelmä – Sammandrag – Abstract</p> <p>Tämän pro gradu –tutkielman tavoite on selvittää, miksi HUS taidetoimikunta perustettiin ja mitkä sen tehtävät ovat, mitkä sen keräämän taidekokoelman muodostumiseen vaikuttavat tekijät ja kartuttamisen periaatteet ovat, sekä mitkä HUS taidetoimikunnan kokoelmanhallinnan käytännöt ovat. Lisäksi pyritään kartoittamaan sitä, millaista taidetta taidekokoelmaan kuuluu ja millaista taidetta siihen on hankittu HUS taidetoimikunnan toimesta sen perustamisvuodesta 2013 lähtien. Pro gradu –tutkielmassa esitellään sairaalataiteen keräämisen historiaa, HUS taidetoimikunnan tehtäviä ja peruslinjauksia, toimikunnan taidehankintaprosessia periaatteineen, sekä kokoelmanhallinnan käytäntöjä ja lyhyesti HUS:n taidekokoelman sisältöjä. Lopuksi käydään lävitse niin sanottua <i>integroitua taidetta</i> sekä HUS taidetoimikunnan tulevaisuuden näkymiä.</p> <p>Tutkimus on kvalitatiivinen ja ajallinen tarkastelujakso on lähihistoria tai nykyhetki. Merkittävää lähdemateriaalia kuten hankintalistoja, vuosikertomuksia, esitteitä, toimikunnan asettamispäätös, kirjallisuutta sekä Galleria Ortonin (nyk. Galleria Live) vuosikirjoja karttui syksystä 2017 alkaen muun lähdemateriaalin lisäksi.</p> <p>Tutkimusmenetelmäksi valittiin haastattelututkimus. Haastattelut toteutettiin 3.9.2018–18.10.2018. Otos oli 11 henkilöä. Haastattelututkimuksesta kertynyt 33 sivun litteroitu materiaali, sähköpostikirjeenvaihto, havainnointi, kohdekäynnit ja muistiinpanot muodostavat merkittävän aineiston, koska aiheesta on toistaiseksi löytynyt kirjallisia lähteitä vain vähän. HUS sairaalataiteesta tai taidekokoelmasta ei ole olemassa katalogeja tai historioita. Pro gradu –tutkielmassa keskitytään sairaalataiteeseen, joka on taidetoimikunnan hallinnoimaa ja HUS:n omistamaa. HUS taidetoimikuntaa tarkastellaan tässä tutkielmassa erillisenä, itsenäisenä instituutiona, joka toimii sille myönnettyjen määrärahojen ja tiettyjen peruslinjausten puitteissa HUS:n alueella. Se perustettiin taidetoimikunnan puheenjohtajan, HUS:n hallituksen jäsenen dosentti, psykiatri Ilkka Taipaleen aloitteesta 3.12.2012. Sen tehtäviin kuuluu HUS:n taidekokoelman kartuttamisen lisäksi siitä huolehtiminen, että HUS:n sairaaloiden tiloissa ylipäätään on taidetta ja että se säilyy osana HUS:n sairaalaympäristöä. Toisekseen toimikunnan tehtävänä on huolehtia siitä, että taide on tavoitteiden mukaista, sellaista, joka sopii sairaalaympäristöön. Taiteen sijoittaminen sairaaloihin sekä taidekokoelman luetteloiminen ja kokoelmanhallinta ovat taidekokoelman kartuttamisen ohessa HUS taidetoimikunnan tärkeimpiä tehtäviä. Toimikunnan toiminnassa ovat vuosien 2013–2018 aikana korostuneet taidehankintojen lisäksi paitsi verkostoituminen myös taideteosten inventointi ja luetteloiminen. Lisäksi taidetoimikunnalla on näyttely- ja julkaisutoimintaa. Taidehankinnoissa pyritään huomioimaan sekä potilaat että sairaaloiden henkilökunta. Tavoitteiden saavuttamiseksi on tehty paljon konkreettista organisointityötä. HUS taidetoimikunta tekee yhteistyötä eri säätiöiden ja muiden kulttuurialan organisaatioiden kanssa. Vuoteen 2014 mennessä HUS taidetoimikunta oli lyhyessä ajassa lisännyt niin HUS:n henkilöstön mutta myös suomalaisten taidepiirien kiinnostusta taiteeseen sairaalassa. HUS:n omistama taidekokoelma sisältää korkean profiilin taidetta. Siihen kuuluu tällä hetkellä yli 3000 teosta pääasiassa suomalaisilta kuvataiteilijoilta, mutta myös virolaisilta ja latvialaisilta kuvataiteilijoilta. Taidekokoelma käsittää paitsi marmori- myös kivi-, puu- ja pronssiveistoksia, öljyväritöitä, julisteita, graffiteja, grafiikanlehtiä ja litografioita. Kokoelman vanhin teos on vuodelta 1921. HUS:n taidekokoelma karttuu kuukausittain paitsi taidehankintojen myös lahjoitusten ja deponointien kautta. Taideostoilla pyritään tukemaan etenkin nuoria taiteilijoita. HUS taidetoimikunnan työ kattaa oletettavasti lähes kaikki HUS:n sairaanhoitopiirin sairaanhoitoalueet.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Taidekokoelma, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin taidetoimikunta, kuvataide, korkeataide			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Kaisa-kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	3
1.2 Metodi, lähdemateriaali ja aineisto	9
1.3 Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskirjallisuus	10
3. Taiteen keräämisestä sairaaloihin	14
3.1 Galleria Orton.....	18
3.2 Espoon sairaala ja Taide kuuluu sairaalaan -seminaari	20
3.3 Jorvi	21
3.4 Saskia ry.....	24
4. HUS taidetoimikunnan perustaminen ja ensimmäinen toimivuosi 2013.....	26
4.1 Toimikunnan tehtävät ja peruslinjaukset toimikautena 2013–2015.....	28
4.2 Toimikunnan tehtävät ja peruslinjaukset toimikautena 2016–2018.....	32
5. Taidehankintaprosessi	37
5.1 Periaatteet kokoelman karttumiselle ja sisällöille	45
5.1.1 Taiteen terveysvaikutukset	50
5.1.2. Lime Arts Programme	55
6. Taidetoimikunnan kokoelmanhallinnan käytännöt 2013–2018.....	57
6.1 Teoshuolto ja säilyttäminen.....	58
6.2 Kokoelmapoistot	61
7. HUS:n taidekokoelman sisällöt vuodesta 2013	62
8. Integroitu taide ja taide osana tulevaisuuden sairaalaympäristöä	67
9. Johtopäätökset.....	69
Lähteet ja kirjallisuus.....	74
LIITE 1	80
Toimikunnan jäsenet toimikaudella 2013–2016	80
Toimikunnan jäsenet toimikaudella 2016–2018	80
Haastattelukysymykset	81
Saatekirje.....	82
LIITE 2 Kuvaliite ja kuvatiedot	83
.....	83

1. Johdanto

Pro gradu -tutkielmassa selvitetään, mitkä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin taidetoimikunnan toiminnan periaatteet ovat, miksi ja miten se kokoelmaansa kartuttaa ja mitä HUS:n taidekokoelma pitää sisällään. Pro gradu -tutkielmassa esitellään lyhyesti, millaista taidetta kokoelmiin kuuluu ja miten taide on kokoelmaan tullut. Lisäksi luodetaan toimikunnan kokoelmanhallinnan käytäntöjä.

Tutkimus on kvalitatiivinen, sen ajallinen tarkastelujakso on lähihistoria ja nykyhetki. Aikajänne ulottuu vuodesta 2013 tähän hetkeen.

Pro gradu -tutkielman lähtökohtana ovat seuraavat tutkimuskysymykset.

1. *Miksi taidetoimikunta perustettiin ja mitkä ovat sen tehtävät?*
2. *Mitkä ovat HUS:n taidetoimikunnan keräämän taidekokoelman muodostumiseen vaikuttavat tekijät ja kokoelman kartuttamisen periaatteet?*
3. *Mitkä ovat taidetoimikunnan kokoelmahallinnan käytännöt ja mitä kokoelma pitää sisällään?*

Tutkielman aiheeksi valikoitui HUS:n taidetoimikunta nähtyäni vuonna 2013 sattumalta yhden kuvataiteilija Katja Tukiaisen vuonna 2010 Lastenklinalle toteutetuista seinämaalauksista (Kuva 1) ja luettuani HUS:n taidetoimikunnasta Helsingin Sanomissa 2015 artikkelin *Sairaaloiden taidekokokset mysteeri. Ei sieltä mitään merirosvoarteita löydy*, josta kävi ilmi se, että HUS kerää taidekokoelmaa. Taidetoimikunnan perustamistyö oli käynnistynyt noin kolmea vuotta aiemmin, vuonna 2012. Taidehistorioitsija Markus Lähteenmäki kirjoitti raportissaan vuonna 2011 seuraavasti: ”Lastenklinalaajennustöiden yhteydessä arkkitehdilta tuli aloite taiteen hankkimisesta osaston tiloihin. Asiaa hoitamaan perustettiin väliaikainen toimikunta, jossa oli mukana arkkitehti, ylilääkäri, tiedottaja ja osastojen edustajat.---Toteutettavaksi valikoituivat lopulta Katja Tukiaisen suunnitelmat.”¹

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri on julkishallinnollinen organisaatio.² HUS:n taidetoimikunta tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa. Yhteistyötahoista lisää luvussa 7.

HUS:n taidetoimikuntaa tarkastellaan tässä tutkielmassa erillisenä, itsenäisenä instituutiona, jonka toimintaa ei mainosteta. Tahona, jonka toimintaa leimaa epäkaupallisuus. Sen jäseniä ovat Suomen eturivin kulttuuripersoonat, jotka tekevät työtä ilmaiseksi. LKT, professori, ortopedi, HUS:n

---

¹ Lähteenmäki, M., 2011a, 6.

² Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

taidetoimikunnan jäsenen Seppo Seitsalon sanoin: ”Rakkaudesta taiteeseen”.³ HUS taidetoimikunnan jäsenet ovat joko omalla urallaan tai muuten omista lähtökohdistaan edistäneet niin taiteen, taiteilijoiden kuin taideorganisaatioiden asiaa sairaaloiden lisäksi Suomen yrityksissä. Toimikunta toimii sille myönnettyjen määrärahojen puitteissa ja nimenomaan HUS:n alueella.

Sairaaloiden taidehankkeet ovat varsin ajankohtainen aihe, koska taideohjelmiä ja -hankkeita on käynnistetty eri tahojen toimesta sairaaloissa ympäri Suomen mutta myös kansainvälisesti. Taideohjelmissa ja sairaaloiden niin sanotussa ”taidettamisessa” on kyse mittavista projekteista. HUS:n taidetoimikunnan toiminnasta tai sen kartuttamasta kokoelmasta ei ole kirjoitettu tutkimuskirjallisuutta, jota voisi hyödyntää toimikunnan toiminnan analysoinnissa.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin sairaanhoitoalue kattaa pääpiirteissään Hyvinkään, Lohjan, Porvoon ja Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalueet, joten siihen kuuluvat sairaalat muodostavat valtavan alueen. HUS-kuntayhtymällä on 22 sairaalaa. Tämän lisäksi HUS hoitaa potilaitaan myös Auroran ja Herttoniemen sairaaloissa Helsingissä.⁴ Pelkästään HYKS:n sairaanhoitoalueeseen kuuluvat Espoo, Helsinki, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi ja Vantaa. Edellä mainittujen kuntien alueella toimivat jo mainitut Auroran ja Herttoniemen sairaalat, Iho- ja allergiasairaala, Jorvin sairaala, Kirurginen sairaala, Lastenlinna, Lastenlinna, Meilahden kolmio- ja Tornisairaala, vastikään remontoitu Naistenklinikka, Peijaksen sairaala Vantaalla, Psykiatriakeskus, Silmä-korvasairaala, Syöpätautien klinikka sekä Töölön sairaala.⁵

Kätilöopiston sulkeminen Helsingissä vuonna 2017 on ollut viimeisin muutos kyseisellä sairaanhoitoalueella. Rakennuksessa olleet teokset on nyt konservoitu ja puhdistettu ja liitetty osaksi taidekokoelmaa.⁶ Kätilöopiston sulkemisen jälkeen huollettiin noin 90 Saskia ry:n deponoimaa teosta.⁷ Saskioiden toimintaa esitellään lisää luvussa 3.4. HUS:n taidetoimikunnan vuosikertomuksessa 2017 todetaan, että: ”Kätilöopiston teoksista oli Saskia ry:n deponointeja 82 ja HUS taidekokoelman teoksia 19.”⁸ Tärkeä huomio on se, että taidetoimikunnan työ kattaa lähes kaikki HUS:n sairaanhoitopiirin sairaanhoitoalueet. Koska on kyse suuresta sairaanhoitopiiristä,

---

³ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

⁴ *Sairaalat*, 2017. HUS:n verkkosivut.

⁵ *Sairaalat*, 2017. HUS:n verkkosivut.

⁶ Haastattelu Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, FM, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

⁷ Haastattelu, Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 12.9.2018.

⁸ Vuosikertomus 2017.

saattaa HUS:n alueella olla myös muita sairaalakohtaisia taidetoimikuntia tai henkilöstöyhdistyksiä.⁹

Markus Lähteenmäki toteaa seuraavanlaisesti: ”HUS:n taiteesta suurimman yksittäisen osan muodostavat [Helsingin] Lapinlahden sairaalasta muuton aikana siirtyneet teokset, noin 50 työtä, joista osa kuuluu yliopiston muotokuvakokoelmaan. Joitain Lapinlahden teoksia on siirtynyt myös Psykiatrian tulosityksikön tiloihin---.”¹⁰ Lapinlahdesta siirtyneiden teosten joukossa oli Lähteenmäen mukaan tuolloin muun muassa Rafael Wardin, Jalmari Ruokokosken ja Veikko Vionojan teoksia.¹¹ Kellokoskelta on tullut jo vuoden 2018 aikana jonkin verran taidetta taidetoimikunnan kokoelmiin.¹² HUS taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri Ilkka Taipaleen mukaan yhteensä 55 teosta.¹³ Yksi näistä on ylihoitaja Anna Packalénin muotokuva.¹⁴ Vuonna 2011 Markus Lähteenmäki on raportoinut Kellokosken ja Hyvinkään sairaaloissa olleen paljon taidetta, koska ensin mainittuun sitä on hänen mukaansa kertynyt 1920-luvulta lähtien.¹⁵ Lisäksi Markus Lähteenmäki kirjoittaa Kellokoskella olleen erilaisia taiteenhankintatapoja, joista hän mainitsee esimerkiksi myyjäiset ja kahvikassan.¹⁶ Hän kirjoittaa seuraavanlaisesti: ”Kellokosken kokoelma on varsin edustava ja monipuolinen, se kattaa pitkän ajan, jona on hankittu useimmiten oman aikansa edustavimpien taiteilijoiden teoksia.”¹⁷

Usein uudisrakennusten kohdalla on kyse niin sanotusta rakennukseen *integroitavasta taiteesta*, joka HUS:n taidekokoelmasta vastaavan taideasiantuntija, suunnittelija, FM Kirsti Bergströmin mukaan on kuitenkin eri asia, kuin että olemassa oleviin rakennuksiin on ripustettu ja sijoitettu

---

⁹ Haastattelu Gabriela Erroll, HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue, Tammisaari, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 6.9.2018. Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018. Haastattelu, Sari Karesvuori, Jorvin sairaalan Terveystä kulttuurista -työryhmän sihteeri. Espoo, 14.9.2018.

¹⁰ Lähteenmäki, M., 2011a, 8.

¹¹ Ibid.

¹² Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

¹³ Haastattelu, Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki. 12.9.2018.

¹⁴ Haastattelu Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

¹⁵ Lähteenmäki, M., 2011a, 11.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

taidetta.¹⁸ Bergströmin mukaan:”Se [taiteen sijoittaminen ja ripustaminen] on taidetoimikunnan tehtävä.¹⁹ Taidetoimikunnan tehtäviä kartoitetaan luvussa 4.1.–4.2. Esimerkiksi Lohjan sairaalan uuteen, juuri avattuun psykiatrian uudisrakennukseen on tullut jonkin verran integroitua taidetta.²⁰ Rakennukseen integroidulla ja rakennukseen sijoitetulla taiteella on se ero, että ensin mainittu on otettu huomioon jo rakennuksen suunnittelu- ja rakennusvaiheessa kun taas sijoitettu taide on sijoitettu jo olemassa olevaan sairaalarakennukseen vailla ennakkosuunnitelmaa.

Laakson sairaala-alue Helsingissä uudistuu ja muuttuu täysin vuoteen 2030 mennessä. HUS tulee olemaan alueella vuokralla ja sinne tullaan myös keskittämään psykiatrian puolta.²¹

HUS:n kuuluvan Hyvinkään sairaalan uudisrakennukseen esille tulevaa taidetta silmällä pitäen järjestettiin taidekilpailu vuonna 2016. Asiaa alustettiin kattavan taideohjelman laatimisella syksyllä 2015.²² Uudisrakennus, joka toteutettiin Hyvinkään kaupungin ja HUS:n yhteishankkeena, on valmistunut syksyllä 2018. Maakuntien tilakeskuksen ylläpitöjohtaja, HUS taidetoimikunnan jäsen Hannu Lähteenmäki selventää:”Osake-enemmistö on Hyvinkään kaupungilla. Sen takia on ollut järkevää, että---rakennushankkeen taidekuratointi on hoidettu Hyvinkään taidemuseon toimesta. Ei HUS:n taidetoimikunnalla ole mitään tarvetta puuttua asiaan silloin jos asia on hoidossa muutenkin.”²³ Rakennukseen on tullut ainakin kuvataiteilija Santeri Tuorin ja kuvataiteilija Janna Sävänajan teoksia.

HUS:iin kuuluva Uusi Lastensairaala Helsingissä valmistui syksyllä 2018 ja se avattiin presidentti Sauli Niinistön toimesta 3.9.2018. Alkuperäisen rakennussuunnitelmaan sisällytettiin paikat kymmenelle taideteokselle jo sairaalan rakennusvaiheessa.²⁴ Helsingin lastensairaaloista Lastenlinna, missä on Katja Tukiaisen seinämaalaus sekä Lastenlinna ovat syksyllä 2018 re-

---

¹⁸ Haastattelu Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

²¹ Aalto, M., *Helsingin Sanomat*, 7.5.2017.

²² *Hyvinkään sairaalaan on laadittu taideohjelma nyt avatui taitelijahaku*. Prosenttiperaate.fi -verkkosivut.

²³ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitöjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

²⁴ *Uusi Lastensairaala*. HUS:n verkkosivut. Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

montissa.²⁵ Lastenlinnassa olevaan taiteeseen ei perehdytä tässä tutkielmassa, koska siitä on jo aiemmin tehty jonkin verran tutkimuksia.

Tutkielmassa keskitytään sairaalataiteeseen, joka on Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin taidetoimikunnan hallinnoimaa sekä HUS:n omistamaa. Näinollen tutkielmassa ei käsitellä lainkaan niiden sairaaloiden taidetta, missä HUS on vuokralaisena. HUS on vuokralla esimerkiksi Espoon sairaalassa, koska sinne on siirretty synnytysosasto²⁶ sen vuoksi, että Kätilöopisto Helsingissä jouduttiin sulkemaan. Hannu Lähteenmäen mukaan: "[Helsingin] Malmin sairaalan päivystys ja Hartmanin sairaala kokonaisuudessaan, jotka Helsingin kaupunki omistaa ja HUS vuokraa---, sinne on sijoitettuna HAM:n [Helsingin taidemuseo HAM] taidetta. Eli linkittyen tilojen kautta HUS:lla on vastuu myös vuokraamissaan tiloissa olevasta taiteesta."²⁷

Toisaalta HAM:n kokoelmapäällikkö Leskelä ja amanuenssi Mattelmäki toteavat, että taidemuseo vastaa virastoissa tai laitoksissa olevien teosten siirrosta, välivarastoinnista, uudelleen sijoituksesta sekä ripustuksesta. Sen lisäksi taidemuseo hoitaa huonokuntoisten teosten konservoinnin.²⁸ Heidän mukaan HAM sijoittaa teoksiaan kaupungin virastoihin ja laitoksiin toisinsanoen kouluihin, sosiaalivirastojen toimipisteisiin, sairaaloihin, vanhainkoteihin, kirjastoihin ja kaupungintaloihin.²⁹ Tätä kutsutaan myös talletustoiminnaksi, jota tässä pro gradu –tutkielmassa tarkastellaan käsitteellä *deponointi*. HAM:n teoksia on Leskelän ja Mattelmäen mukaan ollut vuonna 2011 sijoitettuna esillä eli talletuksessa yli 3500 kappaletta. He toteavat, ettei museo pysty tarjoamaan kaikille halukkaille taideteoksia eikä lahjoitettuja teoksia lähtökohtaisesti ripusteta muualle kuin taidemuseon tiloihin.³⁰ He kirjoittavat, että muun muassa teoksissa käytetyt materiaalit samoin kuin niiden koko ja aihepiirit rajoittavat esillepanoa. He toteavat, että julkisiin tiloihin sijoitettavan taiteen tulee täyttää eri kriteerit kuin museon seinien sisäpuolella esitettävän taiteen, koska talletuspaikan edustajien, eli asiakkaiden ja työyhteisön, näkökulma tulee aina ottaa huomioon.³¹

---

²⁵ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

²⁶ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. Helsinki, 3.10.2018.

²⁷ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS: n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

²⁸ Leskelä & Mattelmäki, 2011. 44

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

Espoon sairaala on oma erillinen yksikkönsä, jolla on oma taideohjelmansa. Espoon sairaalan ja Espoon modernin taiteen museo EMMA:n taidehanketta käsitellään laajemmin luvussa 3. Tästä projektista on syntynyt kirja: *"Toipuminen ja taide"*, joka julkaistiin syyskuussa 2017. Teoksessa huomioidaan muun muassa niin sanotut *taiteen terveysvaikutukset* (kts. luku 5.1.1). Taiteen parantava vaikutus tai taiteen terveysvaikutukset on yksi tutkielman näkökulmista, koska sen katsotaan lukeutuvan HUS:n taidekokoelman kartuttamisen kulmakiviin. HUS:n verkkosivuilla todetaan:

Potilaiden hoitoympäristöä kehitetään erillisen toimintaohjelman perusteella terveyttä edistäväksi ja potilaan voimavaroja tukevaksi. Taiteen ja kulttuurin monipuolista käyttöä lisätään osana potilaiden hyvinvointia ja hoitoa. Koko HUS:iin ja sen eri sairaaloihin perustetaan taidetoimikunnat.³²

Taidetoimikunnan työ kattaa pääpiirteissään kaikki HUS:n sairaanhoitoalueiden kohteet. Keskeistä on se, mitä esimerkiksi suljettujen sairaaloiden kuten Tammisaaren, Tammiharjun tai Kätilöopiston taiteella tähän mennessä on tehty.

Seuraavassa luvussa 2 avataan pro gradu -tutkielman menetelmäosuutta. Luvussa 3 aihetta taustoitetaan kartoittamalla sairaaloiden taidekokoelmien karttumisen historiaa sekä muiden sairaaloiden taideohjelmia Helsingin ja muun Suomen lisäksi myös kansainvälisesti. Taidetoimikunnan perustamista ja ensimmäistä toimivuotta käsitellään tarkemmin luvussa 4. Lopuksi käsitellään integroitua taidetta HUS:ssa ja pohditaan taidetoimikunnan ja sen kartuttaman taidekokoelman tulevaisuutta (kts. luku 8).

Kuvaliitteeseen (kts. liite 2) on valikoitu esimerkkejä HUS:n sairaalarakennuksissa elo-syyskuussa 2018 esillä olleista taideteoksista ja seinämaalauksista sekä Meilahden sairaala-alueen erääseen alikulkutunneliin toteutetuista graffiteista (Kuva 2) tai ulkotaideteoksista.³³ Graffitit ovat pääsääntöisesti ainoastaan henkilökunnan nähtävillä. Läheskään kaikissa HUS:n sairaanhoitoalueen sairaaloissa ja yksiköissä ei ollut vuonna 2011 taidetta.³⁴ HUS:n taiteesta laaditussa raportissa vuodelta 2011 on myös mainittu HUS:n käyttämä arvoesine- ja irtaimistotietokanta, *Mequsoft*, johon taidetta oli luetteloitu vuoteen 2011 asti.³⁵ Seuraavassa alaluvussa avataan pro gradu -tutkielman menetelmäosuutta.

---

³² *Taidetoimikunta*. HUS verkkosivut.

³³ *Taidetta sairaaloihin. HUS:n taideseminaari. Taidetoimikunnan ensimmäinen toimintavuosi, 2014*. HUS:n verkkosivut.

³⁴ Lähteenmäki, M., 2011a, 1–16.

³⁵ Lähteenmäki, M., 2011a, 3.

1.2 Metodi, lähdemateriaali ja aineisto

Tutkimusmenetelmäksi valitsin haastattelututkimuksen. Toteutin haastattelut taidetoimikunnan toisen toimikauden (2016–2018), osittain myös ensimmäisen toimikauden (2013–2015) jäsenistön keskuudessa. Haastattelut toteutettiin 3.9.2018–18.10.2018. Haastatteluvastaukset muodostavat pro gradu -tutkielman aineiston. Yhteyshenkilö HUS:n taidetoimikuntaan oli tiedossa jo marraskuusta 2017. Hänen kautta pyysin syyskuussa 2018 lupaa taidetoimikunnan puheenjohtajalta haastattelujen toteuttamiseen. Haastatteluun osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen. Kirjallisia lähteitä on toistaiseksi vain vähän, koska taidetoimikunta on toiminut kahden toimikauden ajan. Näin ollen haastattelututkimuksesta kertynyt kokonaisuudessaan litteroitu materiaali, sähköpostikirjeenvaihto, havainnointi, kohdekäynnit ja muistiinpanot muodostavat tutkielman kannalta merkittävän aineiston.

Tarkoitus ei ole ollut haastatella tai toteuttaa kyselyä potilailla tai sairaalan hoitohenkilökunnilla, vaikka esimerkiksi Jorvin sairaalan Terveyttä kulttuurista –työryhmän sihteerinä kuusi vuotta toiminut haastateltava sairaalan henkilökuntaa edustaisikin.

Haastattelututkimus keskittyy taidetoimikunnan entisiin ja nykyisiin jäseniin. Vaikka sairaaloissa viettävät paljon aikaa sekä potilaat että omaiset ja heitä hoitava henkilöstö, on tässä tutkielmassa keskeistä se, miksi ja minkälaista taidetta HUS:n sairaaloihin on kertynyt. Kun teokset ovat esillä sairaalaympäristössä, ne myös muokkaavat sairaala-arkkitehtuuria, sairaalamiljöötä ja antavat sairaalatilalle uusia merkityksiä.

Haastattelun otos oli 11 henkilöä sen perusteella, ketkä suostuivat haastateltavaksi. Sähköpostitiedustelut lähetettiin saatekirjeineen ja kysymyksineen haastateltujen lisäksi myös neljälle muulle henkilölle.

Lähtökohtaisesti syy haastattelututkimuksen valikoitumiseksi tämän tutkielman menetelmäksi oli se, että taidetoimikunnan jäsenillä on omakohtaista ja ajankohtaista, omista lähtökohdista kumpuavaa tietoa. Näkemykset toimikunnan perustamisesta, tehtävistä, peruslinjauksista, kokoelmien sisällöistä, taidehankintaprosessista, organisaatiomuutoksista HUS:ssa sekä mahdollisesta näyttelytoiminnasta ja taidetoimikunnan jatkosta, perustuvat toimikunnan jäsenten omiin kokemuksiin.

Haastattelumenetelmä toi, kyselylomaketutkimuksen sijaan, merkittävästi lisäaineistoa. Haastattelukysymykset suunniteltiin aihealuettain, jotta haastattelu olisi löyhästi strukturoitu ja jotta keskustelu voisi edetä orgaanisesti. Haastattelujen aikana pidettiin myös haastattelupäiväkirjaa.

Keskustelut purettiin välittömästi eli kuunneltiin huolellisesti ja litteroitiin, toisinsanoen kirjoitettiin auki, omiksi tiedostoikseen. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 33 liuskaa.

Haastattelurunko perustui tutkimuskirjallisuuteen ja Markus Lähteenmäen vuonna 2011 HUS:n taiteesta laatimaan raporttiin, tutkielman dispositioon ja siihen valikoituneisiin aihepiireihin. Perustietolomaketta ei tehty. Haastattelurunkoja lyhennettiin kerran ja räätälöitiin kaksi kertaa henkilön toimenkuvaan sopivaksi joko haastateltavan omasta toiveesta tai kohdekäynnin mukaisesti. Kohdekäyntien aikana ei nauhoitettu keskusteluja. Alusta alkaen oli tärkeää pitäytyä kunkin haastateltavan kohdalla aihealueissa. Kaikkien haastateltujen näkemykset olivat yhtä arvokkaita. Tarkoituksena oli saada syvyyttä tiettyihin aihealueisiin ja huomioida jo aiemmin saadut vastaukset, jotta kaikkiin tutkielman aihealueisiin tulisi käsiteltäviä asioita. Osa taidetoimikunnan jäsenistä on lukenut pro gradu -tutkielman, antanut palautetta ja kommentoinut sen valmistumista kirjoittamisen eri vaiheissa.

Tavoitteena oli päästä katsomaan esillä olevia teoksia sairaaloiden aulatiloihin, odotustiloihin, henkilökunnan tiloihin, kuten kokoushuoneisiin, sekä itse kokoelmaa siltä osin, kun teoksia ei ollut ripustettu esille. Infektiosairaala, vuodeosastoja, potilashuoneita tai osastoja, missä hoidetaan vaikeasti sairaita tai vauvoja tai esimerkiksi synnytysosaston kriittisiä osia pyrittiin välttämään. Näin ollen käyntikohteiksi valikoituivat Meilahden sairaala-alueen Torni- ja Kolmiosairaalat sekä Meilahden alikulkutunneli, Peijaksen ja Jorvin sairaalat, Invalidisäätiö Orton, Galleria Orton (nyk. Galleria Live), Lapinlahden sairaala-alue, Lastenkliniikka, joka on parhaillaan remontissa, Malmin terveyskeskus, HUSLAB Kamppi, Postitalon röntgen sekä HUS:n taidetoimikunnan käyttämä koelmavarasto ja Jorvin sairaala. Käyntikohteissa otettiin myös runsaasti valokuvia. Käynnit Hyvinkään sairaalanmäen uudisrakennukseen, Kellokosken sairaalaan tai Raaseporiin rajautuivat tutkielman ulkopuolelle, samoin käynti Lohjan uuteen psykiatrian uudisrakennukseen.

Analysoitavan aineiston muodostavat tässä tapauksessa henkilökohtaisen haastattelun perusteella saadut vastaukset. Kysymykset lähetettiin haastateltaville saatekirjeen kanssa (kts. LIITE 1) etukäteen, jotta haastateltava näihin sai ajoissa halutessaan tutustua. Samasta liitteestä ilmenevät myös taidetoimikunnan molempien toimikausien jäsenet. Tämän jälkeen oli tiedossa onko toimikunnan jäsen ylipäätään halukas haastateltavaksi.

1.3 Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskirjallisuus

Tutkimuskirjallisuus karttui kevästä 2017 syksyyn 2018 asti. Merkittävää lähdemateriaalia kuten sairaalakohtaisia listoja, hankintalistoja, taidetoimikunnan vuosikertomukset

vuosilta 2013–17, esitteitä, HUS:n taidetoimikunnan asettamispäätös, kirjallisuutta sekä vuodesta 2001 laadittuja laadukkaasti toteutettuja Galleria Ortonin vuosikirjoja karttui etenkin toimikunnan jäsenten sekä Jorvin sairaalan Terveyttä kulttuurista –työryhmän sihteerin myötävaikutuksesta. Taidetoimikunnan linjaukset ja taidehankinnat käyvät pääpiirteissään ilmi vuosikertomuksista, jotka löytyvät myös verkosta. Sekä hankintalistosta vuosilta 2016–17 –viimeisimpiä hankintoja lukuun ottamatta. Uusin, vuoden 2018 vuosikertomus on tekeillä. Vuoden 2018 tiedot eivät tosin vielä ole julkisia, mutta toimiaika sisällytetään siitä huolimatta pro gradu –tutkielmaan niiltä osin kuin kuluva vuodesta on saatu informaatiota.

Aihetta tarkastellaan niin, että taidetoimikunnan ja kokoelman tilanne kartoitetaan vuodesta 2013 nykyhetkeen saakka. Ongelmaksi muodostuu se, ettei loppuvuonna 2018 vielä ole olemassa varsinaista kokoelmakatalogia tai kokoelmahistoriaa HUS:n sairaalataiteesta. Kiinnostavaa julkaisutoimintaa taidetoimikunnalla kuitenkin on. Erästä toimikunnan järjestämästä postikorttinäyttelystä, joka perustui yksityisen keräilijän kokoelmaan, on tehty teos *Terveisiä sairaalasta!*.³⁶ Kirjan julkistamistilaisuus oli vuonna 2017.

Muuta lähdemateriaalia ovat 12.4.2018 järjestetyn *Taide kuuluu sairaalan* -seminaarin puheenvuorot ja seminaarissa laaditut muistiinpanot sekä Designmuseon Galleriassa 26.1.11.3.2018 järjestetyn *Healing – parantumisen muotoilua* -näyttelyn kuva- ja näyttelytekstit, jotka on valokuvattu. Näyttelyn tekstit ovat laatineet Designmuseon museolehtori Hanna Kapanen ja intendentti Suvi Saloniemi. Designmuseon tiedotteessa todetaan:

Näyttelyssä nähdään esimerkkejä parantumisen muotoilusta yllä mainittujen lisäksi muun muassa: Arkkitehtien Kaarlo Borgin, Elsi Borgin, Otto Flodin, Olavi Sorttan suunnittelema Lastenlinnasta (1948), Suunnittelutoimisto Hellonin konseptioimasto Ihmisten Apteekista Hakaniemessä (2014), Evondos Oy:n E300 -lääkeannostelijarobotista sekä Aamu Songin ja Johan Olinin (Com-pa-ny) Espoon sairaalan suunnittelema Maljakkopuusta (2016).³⁷

Näyttely:”tarkastelee kotimaista ja skandinaavista parantumisen muotoilua 1930-luvulta tähän päivään ja:”---luotaa parantumisen fyysistä ja henkistä ulottuvuutta muotoilun ja arkkitehtuurin kautta. Näyttelyssä avataan kotimaisin ja skandinaavisin esimerkein---miten arkkitehtuuri, esi-

---

³⁶ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. Helsinki, 3.10.2018. Haastattelu, Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 12.9.2018.

³⁷ Designmuseon tiedote, 2018

nemuotoilu, materiaalivalinnat ja teknologia ovat edistäneet parantumista.”³⁸ Näyttelyssä oli esillä muun muassa Uuden Lastensairaalan potilasvaatteiden ensimmäisiä mallikappaleita.³⁹

Espoon sairaalan tiloissa järjestetyn seminaarin nimi ”*Taide kuuluu sairaalaan*” on otettu sloganista ”*Taide kuuluu kaikille*”. Tätä ajattelutapaa edustaa *prosenttiperiaate*. HUS:n taidetoimikunnan toiminta perustuu VTT, taidetoimikunnan jäsen Hanna-Liisa Liikasen mukaan kuitenkin pääasiassa sille myönnettyihin määrärahoihin.⁴⁰ Vuonna 2017 määräraha oli 200 000 euroa.⁴¹

Tämän pro gradu -tutkielman kannalta keskeisiä olivat Espoon sairaalassa järjestetyn seminaarin puheenvuorot, jotka käsittelivät sairaalataidetta hyvinvoinnin näkökulmasta, sairaalan taidehankintaprosessia sekä yleisesti taiteen roolia sairaalaympäristössä. Myös puheenvuorot siitä, miksi taide pitäisi ottaa huomioon sairaalarakentamisessa tai miten taide huomioidaan osana sairaala-arkkitehtuuria ovat olennaisia. Loput puheenvuorot käsittelivät muun muassa muotoilun mahdollisuuksia sairaalataiteena sekä näkökulmia suomalaiseen sairaalarakentamiseen ja toimintamalleihin.⁴² Esityksiä pyritään tarkastelemaan pro gradu -tutkielman aiheen näkökulmasta. Pääasiassa HUS:n taidetoimikunnan kartuttamaan kokoelmaan ei kuulu muotoilua eikä toimikunta ole toistaiseksi hankkinut design-esineitä. HUS:n kokoelmaan sisältyy esimerkiksi ryijyjä sekä muutama tekstiilityö, jotka roikkuivat syyskuussa 2018 Jorvin sairaalan käytävillä tai kokoushuoneissa. Kokoelman tekstiilityöt on kuitenkin hankittu Jorvin sairaalaan ennen taidetoimikunnan olemassaoloa kuten myös esimerkiksi osa Peijaksen sairaalassa esillä olevista taideteoksista.⁴³ Mutta esimerkiksi loppuvuodesta suljettavassa Kellokosken sairaalassa on ollut aikoinaan paljon ryijyjä.⁴⁴

Seitsalon mukaan Liikanen on lisännyt tutkimuksillaan tietoisuuttamme taiteen hyvinvointivaikutuksista ja taiteen roolista sairaaloissa.⁴⁵ Hänen väitöskirja *Taide kohtaa elämän* –

---

³⁸ Ibid.

³⁹ Designmuseon tiedote, 2018

⁴⁰ Haastattelu, Hanna-Liisa Liikanen, VTT, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

⁴¹ Vuosikertomus 2017.

⁴² *Taide kuuluu sairaalan* -seminaari 12.4.2018, esite.

⁴³ Haastattelu, Sari Karesvuori, Jorvin sairaalan Terveystta kulttuurista -työryhmän sihteeri. Espoo. 14.9.2018.

⁴⁴ Lähteenmäki, M., 2011a, 11.

⁴⁵ Kantokorpi, O., et al., 2017, 40.

Arts in Hospital -hanke itäsuomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa” ja Opetus- ja kulttuuriministeriölle yhdessä työryhmän kanssa laadittu *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia* – toimintaohjelma vuosille 2010–2014 toimivat jossain määrin tutkielman teoreettisena viitekehysenä.

Lisäksi Programme Director, taiteilija Dawn Prescottin Espoon sairaalan seminaarissa esittelemä Lime Artsin julkaiseman raportin: ”*Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report. July 2017.*” lyhyt versio toimii myös jossain määrin pro gradu –tutkielman teoreettisena viitekehysenä. Molempien näkökulmia hyödynnetään siltä osin kun tarkastellaan kriteerejä ja syitä HUS:n taidekokoelman kartuttamiselle.⁴⁶

HUS:n taidekokoelmaa on tutkittu aiemminkin. Kuten jo aiemmin on mainittu, ilmenevät Markus Lähteenmäen raportista: ”*Taide HUS:n sairaaloissa*” taidekokoelman tilanne ja HUS:n yhteistyötahot vuonna 2011 ennen taidetoimikunnan perustamista. Raportti on tuolloin esitelty HUS:n johtoryhmälle.⁴⁷ Hän on vuonna 2011 kartoittanut seikkaperäisesti HUS:n kaikkien sairaanhoitoalueiden kohteiden taiteen tilanteen ja selvittänyt muun muassa sen, miten taidetta on siihen asti kertynyt tai miten taidetta on hankittu Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin koelmiin.⁴⁸

Raportin informaatiota on muun lähdeaineiston lisäksi käytetty pääasiallisena lähteenä haastattelurunkoa sekä tutkimussuunnitelmaa tehdessä. Mutta sen voisi sanoa muodostavan muutoinkin osan tämän pro gradu -tutkielman teoreettisesta viitekehyksestä. Markus Lähteenmäki valottaa raportissaan muita yhteistyöhankkeita 1990– ja 2000–luvun alusta, jotka ovat edistäneet aktiivisesti taiteen rantautumista sairaaloihin.⁴⁹ Yhteistyöhankkeissa on niin ikään mainittu Liikasen sekä siitä Suomeen rantautunut Opetusministeriön TaiKu – Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – hanke. Lähteenmäen raportissa on myös maininta HUS:n käyttämästä tietokannasta, arvoesineistö- ja irtaimistojärjestelmä *Mequsoftista*, johon HUS:n taidetta on luetteloituna.⁵⁰

---

⁴⁶ Lime Arts Programme: *Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report.* July 2017. Lime-Artsin verkkosivut.

⁴⁷ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

⁴⁸ Lähteenmäki, M., 2011a, 3–4.

⁴⁹ Lähteenmäki, M., 2011a, 12–13.

⁵⁰ Lähteenmäki, M., 2011a, 3.

3. Taiteen keräämisestä sairaaloihin

Seitsalon mukaan:”Sairaalalaitos ei ole iältään vanha. 1700-luvun lopulla Ruotsi-Suomessa oli 26 sairaalaa, joista vain kuusi sijaitsi Suomessa. Itsenäisyyden alkuun mennessä Suomeen oli ehditty perustaa 200 sairaalaa, joista runsas neljäsosa oli yksityisiä pieniä laitoksia.”⁵¹ Rakennusten suunnittelijat ovat Seitsalon mukaan olleet aikansa eturivin arkkitehteja ja tyyliuunnat ovat olleet edustettuina empirestä jugendiin ja funktionalismiin.⁵²

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirillä (myöhemmin HUS) on HUS:n viestintäpäällikkö (eläk.), taidetoimikunnan ensimmäisen toimikauden (2013–2015) sihteeri Riitta Lehtosen mukaan pitkät ja vaihtelevat perinteet taiteen keräämisessä.⁵³ Se, että HUS:n kokoelmalla on juuret, huomioidaan myös tässä pro gradu -tutkielmassa, jonka tarkoitus on olla itsenäinen osa tämänkaltaisten tutkimusaiheiden jatkumoa. Pro gradu -tutkielmassa pyritään kuitenkin tarkastelemaan tätä aspektia, toisinsanoen HUS:n taidekokoelman historiaa ja sen syntyyn vaikuttaneita tekijöitä aikana, jolloin varsinaisia taideohjelmia tai HUS:n taidetoimikuntaa ei vielä ollut olemassa –ainoastaan esittelynomaisesti.

Taidehistorioitsija Maarit Henttonen on vuonna 2009 väitöskirjallaan *Kansakunnan parhaaksi – Suomalaiset naisten- ja lastensairaalat 1920–1940-luvuilla* tarkastellut sairaalarakennusten historiaa. Markus Lähteenmäen artikkeli:”*Taide HUS:n sairaaloissa – taide osana Lastenlinnan suunnittelu- ja rakennusprosessia*” vuodelta 2011 tuo puolestaan esiin juuri sen, kuinka kauan ja millä tavoin Helsingin seudun sairaaloihin on ylipäättään kerätty taidetta tai miten sitä on kertynyt sairaaloihin. Lääketieteen historian seuran 28. *Hippokrates* –julkaisussa julkaistun artikkelin tapausesimerkkinä on HYKS:iin (Helsingin seudun yliopistollinen keskussairaala) kuuluva Lastenlinnan sairaala. Hän toteaa artikkelissaan seuraavasti:”Sairaalaympäristössä on niiden alkuvaiheista saakka ollut monenlaista taidetta. Eri aikoina taiteeseen on suhtauduttu osana hoitoympäristöjä hyvin eri tavoin. Osalla taiteesta on aina saatettu nähdä potilaiden viihtyvyyttä ja hyvinvointia lisääviä vaikutuksia, mutta johdonmukaisesti ja laajamittaisesti tällainen ajattelu on lisääntynyt ja näkynyt käytännössä vasta 1900-luvulla.”⁵⁴ Kuntien omien sairaaloiden ja kes-

---

⁵¹ Seitsalo, S., 2017, 8.

⁵² Seitsalo, S., 2017, 9.

⁵³ Lehtonen, 2014. *Taidetta sairaaloihin. HUS:n taideseminaari 23.1.2014. Taidetoimikunnan ensimmäinen toimintavuosi*. HUS verkkosivut.

⁵⁴ Lähteenmäki, M., 2011b. Johdanto.

kussairaalaverkoston luominen tapahtuivat 1950-luvulla.⁵⁵ HUS:n taidetoimikunnan vuoden 2015 vuosikertomuksessa todetaan:

Sairaalat ovat itse tallentaneet yllättävän vähän omaa historiaansa. Monien rajan taaksen jääneiden hoitolaitosten arkistot ovat tuhoutuneet ja vain harvalla sairaalalla on oma museo.—sairaalarakennukset heijastavat myös oman aikansa rakennuskulttuuria. Uuden sairaalan perustaminen on ollut lähes aina suuri tapahtuma, merkki edistyksestä ja lupaus paremmasta.⁵⁶

Vanhojen sairaalarakennusten ulkomuoto, myös arvatenkin rajan taakse jääneiden, arkkitehtuuri on ollut todella vaikuttavaa. Tämä ilmenee julkaisusta *Terveisiä sairaalasta!*, jonka toimituskuntaan ovat kuuluneet Lehtosen lisäksi Seitsalo, arkkitehti Sanna Ihatsu sekä yksityiskeräilijä Heikki Piha.

HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtajan, dosentti, psykiatri Ilkka Taipaleen ja Seitsalon mukaan: ”Ihmiset syntyvät ja kuolevat, kärsivät ja toipuvat sairaaloissa, mutta niitä ei ole ympäristöltään rakennettu heijastamaan tuntemuksia, joita tällaisiin keskeisiin elämäntapahtumiin liittyy.”⁵⁷ Tämän he ovat todenneet nimenomaan 1990- tai 2000-luvun sairaaloista. Taipale selvensi kolmisen vuotta sitten *Helsingin Sanomille*: ”Ennen sairaalat tehtiin bakteereita varten, mutta nyt puhaltavat muutoksen tuulet. Turussa on uuden sairaalan rakentamisvaiheessa ollut mukana jopa taiteilija.”⁵⁸ Seitsalo tarkentaa, että HUS:n taidetoimikunnassa ei vielä ole taiteilijajäsentä.⁵⁹ Vuonna 2015 *Helsingin Sanomien* artikkelissa *Sairaaloiden taideteokset mysteeri. Ei sieltä mitään merirosvoaarteita löydy* kartoitettiin HUS:n taiteen kyseisen vuoden tilannetta. Artikkelissa kiitetään hyvin aika ennen toimikunnan perustamista: ”Muotokuvia on teetetty ylihoitajista ja johtavista lääkäreistä, taidetta on saatu potilailta lahjoituksina ja sitä on myös vuosien mittaan jonkin verran ostettu.”⁶⁰ Vuoden 2015 tilanne poikkesi vuoden 2018 tilanteesta:

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin taidearteet ovat tutkimatta ja luetteloimatta. Kukaan ei tiedä täsmälleen minkälaista taidetta Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin 22 sairaalassa on. Teoksia ei ole laskettu, tutkittu eikä kirjattu talteen. Toki joitakin vanhoja taideluetteloita on olemassa.⁶¹

---

⁵⁵ Seitsalo, S., 2017, 8.

⁵⁶ Vuosikertomus 2015, 3.

⁵⁷ Taipale I. et al.: 10 000 taideteosta sairaaloihin! -kampanjan esite, 4.5.2010.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Haastattelu, Seppo Seitsalo, LKT, professori, ortopedi, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki. 21.9.2018.

⁶⁰ Pukkila, O., *Helsingin Sanomat*, 29.12.2015.

⁶¹ Ibid.

Taidetoimikunnan jäsen, FRAMEn (Frame Contemporary Art Finland) ensimmäinen johtaja ja Espoon modernin taiteen museo EMMA:n ensimmäinen museonjohtaja emeritus, tietokirjailija Markku Valkonen totesi tuolloin: ”Parhaimmillaan saattaa löytyä mielenkiintoista taidetta, jolla on korkea dokumentti- ja historiallista arvoa.”⁶² Vuonna 2015 on ollut myös oletus, että esimerkiksi Jorvin sairaalassa Espoossa olisi ollut 700 taideteosta ja lakkautuspäätöksen saaneessa Kellokosken sairaalassa yli 1000 teosta. Tammiharjun hiljattain suljetussa psykiatrisessa sairaalassa Tammissaarella olisi ollut 150 teosta varastoissa.⁶³ Tuolloin on arvioitu, että joissakin HUS:n sairaaloissa, kuten Jorvissa, on taiteesta pidetty kirjaa.⁶⁴ Hannu Lähteenmäen mukaan tiedot HUS:n taiteesta olisivat tuolloin olleet jo olemassa, mutta niitä ei olisi ollut koottuna kaikkialla.⁶⁵

Sen sijaan muuten Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tiloissa kuten sairaaloissa, terveyskeskuksissa, päihdepoliklinikoilla ja perheneuvoloissa, taideomaisuudesta olisi ollut jo tarkat tiedot, koska vuonna 2015 teetätettiin asiasta tarkka selvitys niin sanotun sote-uudistuksen taustaksi. Taideteoksia Helsingin kaupungin edellä mainituissa kohteissa oli vuonna 2015 ollut arviolta 900 kappaletta.⁶⁶

Varsinainen *primus motor* HUS:n taidetoimikunnan perustamisessa vuonna 2012 oli HUS:n hallituksen jäsen ja toimikunnan puheenjohtajana alusta asti toiminut Taipale, joka myös käynnisti 10 000 taideteosta sairaalaan -kampanjan. Sen pohjalta tehty julkaisu *10 000 taideteosta sairaaloihin* luotaa muun muassa erilaisia tapoja hankkia taidetta erilaisiin sairaaloihin. Taipale on edelleen, vuonna 2018, taidetoimikunnan puheenjohtaja, kantava voima ja toimikunnan asian edistäjä.

Merkittävä teko HUS taidetoimikunnan perustamisen kannalta oli Osuuskunta Tradekan 66 taideteoksen lahjoitus HUS:lle vuonna 2011.⁶⁷ Vuonna 2016 taidetoimikunta palkkasi suunnittelijan

---

⁶² Ibid.

⁶³ Pukkila, O., *Helsingin Sanomat*, 29.12.2015.

⁶⁴ Pukkila, O., *Helsingin Sanomat*, 29.12.2015.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Haastattelu, Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri. Helsinki, 12.9.2018. Haastattelu Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

ja taideasiantuntijan luetteloimaan suurta kokoelmaa.⁶⁸ Hänen työnkuvansa on sittemmin laajentunut.⁶⁹ Kesällä 2018 Paulon säätiö teki lahjoituksen HUS:lle.⁷⁰

Korkeatasoinen kuvataide, kuvanveistotaide ja grafiikka, kauniit puutarhat, ryijyt, potilastaide, julisteet, tekstiilityöt sekä viimeisimpänä niin sanotut ”muraalit” ovat olleet osa julkisia ja yksityisiä sairaaloita vuosikymmenien, ellei vuosisatojen, ajan, eikä ainoastaan Suomessa. Liikasen mukaan: ”Eräät läntisen Euroopan maat, erityisesti Saksa, toivat esille taiteen ja kulttuuritoiminnan tuoman edun sairaaloiden kamppaillessa asiakkaita.”⁷¹ Taide on aina ollut myös statussymboli.

Taipale ja Seitsalo kirjoittavat 10 000 taideteosta sairaaloihin! -kampanjan esitteessä:

Kymmenen tuhannen teoksen tavoite on mahdollista saavuttaa tekemällä tunnetuksi jo hyviksi koettuja taidehankintamalleja sairaaloissa ja muissa terveydenhoidon yksiköissä.⁷²

Suomessa oli vuonna 2011 Taipaleen mukaan 20 000 lääkäriä ja ainakin 60 000 hoitajaa.⁷³ Hän kirjoitti tuolloin, että Suomessa olisi ollut monin verroin taiteilijoita, satakunta sairaalaa, parisataa terveyskeskusta ja muutama tuhat palvelukotia vanhuksille ja vammaisille.⁷⁴ Hän toteaa, että sairaalat täyttävät tasavuotia silloin tällöin. Hänen mukaan olisi: ”---helppo esittää taidelahjatoivomuksia uudisrakennusten tai suurempien saneeraustöiden vihkiäisten yhteydessä.”⁷⁵ Esimerkiksi Jorviin tilattiin vuoden 1996 lopussa merkkipuoden kunniaksi Espoon, Kauniaisten ja Kirkkonummen taiteilijoilta juhlanäyttely, kun sairaala juhli 20-vuotista toimintaansa.⁷⁶ Tällä hetkellä Jorvin ja Espoon sairaalan väliselle puistoalueelle on tarkoitus saada ulkotaideteos taidetilpailulla, joka toteutetaan yhteistyössä Kuvataideakatemian kanssa.⁷⁷

---

⁶⁸ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

⁶⁹ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 26.9.2018.

⁷⁰ *Osa Paulon säätiön mittavasta taidekokoelmasta siirtyi lahjoituksena HUS:lle*, 6.6.2018. HUS:n verkkosivut.

⁷¹ Liikanen, H.-L., 2015, 1–61.

⁷² Taipale, I., et al., 2010: 10 000 taideteosta sairaaloihin! -kampanjan esite, 4.5.2010.

⁷³ Taipale, I., 2011, 5.

⁷⁴ Taipale, I., et al., 10 000 taideteosta sairaaloihin! -kampanjan esite, 4.5.2010.

⁷⁵ Taipale, I., 2011, 5.

⁷⁶ Reinboth, R., 2006, 141.

⁷⁷ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 5.11.2018.

Galleria Ortonin perustaja Seitsalo painottaa, että Invalidisäätiö Ortonin gallerian toiminnassa pitäisi hyvää hoitoa, myös sairaalan ja ympäristön viihtyisyyttä pidettiin tärkeänä.⁷⁸ Sairaalaan perustettiin, Seitsalon sanoin, uusi hoituhuone, taidegalleria ja myöhemmin veistospuisto. Taidekokoelmat laajenivat niin lukuisten uusien taidehankintojen kuin säilytysten myötä.⁷⁹ Seitsalo kirjoittaa:

Suuren maailman esimerkin otan kuitenkin Sveitsistä. Monen suomalaisenkin ortopedin tuntema sveitsiläinen ortopedikollega ja minunkin entinen opettajani Maurice Mueller (1918–2009) vaurastui—. Hän kartutti koko uransa ajan taidekokoelmia myös sairaalassa. Tilojen käydessä ahtaaksi hän kutsui maineikkaan arkkitehti Renzo Pianon suunnittelemaan taidemuseon, johon hän perusti kansainvälisesti kuuluisan Paul Klee -keskuksen. Ortopedialla ja taiteella on merkityksensä – ja yhteytensä.⁸⁰

HUS:n taidetoimikunnan toiminnan on mahdollistanut sen tiettyjen jäsenten laajat verkostot etenkin toimikunnan perustamisvaiheessa. Myöskin niin sanottu *prosenttiperiaate* on ollut merkittävä tapa kartuttaa taidetta rakennettuun ympäristöön.

3.1 Galleria Orton

Helsingissä toimivaa Invalidisäätiö Ortonia voidaan pitää yhtenä pioneereista mitä tulee Suomessa yksityisen sairaalan tiloissa pidettäviin näyttelyihin sekä kokoelman kartuttamiseen eri tavoin. Taideteokset ilahduttavat ja tervehdyttävät satunnaiskävijöiden lisäksi niin potilaita, omaisia kuin henkilökuntaakin. Lähteenmäki toteaa seuraavasti: ”Yksi malliesimerkki taiteen tuomisesta sairaaloihin on Invalidisäätiön sairaala Orton. Siellä taide on tuotu elävästi osaksi hoitoympäristöä---. Toiminnan ydin on Galleria Orton, jonka toiminta-ajatuksena on tuoda korkeatasoista taidetta tavanomaisesta poikkeavaan ympäristöön, terveydenhuollon asiakkaiden ja henkilökunnan arkeen.”⁸¹ Markus Lähteenmäki kirjoittaa vuonna 2004 gallerian yhteyteen syntyneen, kuvanveistäjä Hannu Sirénin aloitteesta, Invalidisäätiön veistospuiston.⁸² Seitsalo tarkentaa, että veistospuisto perustettiin 2005.⁸³ Sinne on sijoitettuna ja deponoitu suuri määrä kuvanveistotaidetta kuten muun muassa kuvanveistäjä Veikko Nuutisen ja Ukri Merikannon veis-

---

⁷⁸ Kantokorpi, O., et al., 2011, 3.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Lähteenmäki, M., 2011, 13.

⁸² Lähteenmäki, M., 2011, 13.

⁸³ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

tokset.⁸⁴ Ortonin veistospuistosta löytyvät edellämäinittujen lisäksi esimerkiksi myös Hannu Si-
rénin, Kari Huhtamon, Ossi Somman ja Pirkko Nukarin teokset.⁸⁵

”Ortonin esimerkillä oli vaikutusta HUS:n taidetoimikunnan perustamiseen”, toteaa Seitsalo.⁸⁶ Voi-
si kuvitella, että Ortonin esimerkillä on vastaavasti ollut vaikutusta myös Naistenklinikan veis-
tospuiston syntyyn. Seitsalo kertoo gallerian toiminnan lähtökohdista:

---Se lähti tietysti siitä, että taiteilijat olivat innostuneita että tämä on hyvä konsepti, uusi tapa tuoda
taidetta ihmisten nähtäville. Täällä on---johtoporras aina suhtautunut myönteisesti---mikä on mah-
dollistanut toiminnan.⁸⁷

HUS osti Invalidisäätiö Ortonin vuonna 2017.⁸⁸ Galleria kuuluu tosin edelleen Invalidisäätiölle.⁸⁹
Siellä on pidetty vuodesta 2001 saakka taidenäyttelyitä. Seitsalon sanoin:”---galleriassa on to-
teutettu arviolta 200 näyttelyä kutsuperiaatteella.”⁹⁰ Gallerian uusi vuosikirja julkaistiin 1.10.2018
järjestettyjen avajaisten yhteydessä.⁹¹ Galleria Orton (nyk. Galleria Live) on julkaissut
toiminnastaan säännöllisesti ilmestyvää, laadukkaasti toteutettua vuosikirjaa pe-
rustamisvuodestaan lähtien. Seitsalon mukaan Ortonin näyttelyt, kokoelmat ja teoskuvat on tal-
lennettu tarkkaan ja ne ovat verkossa selattavina.”⁹²

Seitsalo kirjoittaa:”Sairaala, erityisesti kirurgisiin suoritteisiin keskittyvä sairaala, edustaa useim-
miten mielikuvaa steriilistä, teknisestä, kliinisestä ja jopa ihmiselle, potilaalle kylmästä ym-
päristöstä.”⁹³ Hän toteaa:”Tämän kolkouden vastapainona voi toimia esteettisesti kor-
keatasoinen ympäristö.”⁹⁴

---

⁸⁴ *Helsingin Sanomat*, 2016, digilehti.

⁸⁵ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

⁸⁶ Haastattelu, Seppo Seitsalo, LKT, professori, ortopedi, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 21.9.2018.

⁸⁷ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 10.9.2018.

⁸⁸ *HUS ostaa enemmistöosuuden Orton Oy:stä ja vuokraa sairaalatiloja Invalidisäätiöltä*. HUS verkkosivut.

⁸⁹ Haastattelu, Seppo Seitsalo, LKT, professori, ortopedi, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 21.9.2018.

⁹⁰ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

⁹¹ Haastattelu, Seppo Seitsalo, LKT, professori, ortopedi, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 21.9.2018.

⁹² Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

⁹³ Seitsalo, S., 2011, 9.

⁹⁴ *Ibid.*

Ortonissa on myös HUS:in käytössä olevia tiloja, joissa on HUS:in taidetta.⁹⁵ Esimerkkinä mainittakoon Tapio Junnon *Säde*-veistos, joka kuuluu HUS:in taidekokoelmaan. Invalidisäätiön tiloissa on Seitsalon mukaan tällä hetkellä lähes 400 taideteosta muun muassa arviolta 60 Kain Tapperin teosta ja noin 100 Rosa Liksomien teosta.⁹⁶ Liksomien 60-vuotisjuhlanäyttely avautuu Galleria Livessä joulukuussa 2018.

3.2 Espoon sairaala ja *Taide kuuluu sairaalaan* -seminaari

Espoon sairaala on ikääntyneiden kuntoutus- ja kotiutussairaala, jolla on oma taideohjelma.⁹⁷ Sairaala tekee yhteistyötä esimerkiksi Espoon modernin taiteen museo EMMA:n ja Taiteen Edistämiskeskuksen kanssa toteuttaessaan sairaalan taideohjelmaa. Mukana on myös Saastamoisen säätiö. Kyseessä on kuitenkin HUS:sta erillinen yksikkö. HUS on, kuten jo aiemmin on todettu, Espoon sairaalassa vuokralla.⁹⁸

Huhtikuussa 2018 Taiteen Edistämiskeskuksen ja Espoon sairaalan yhteistyönä järjestetyssä ”*Taide kuuluu sairaalaan*” -seminaarissa kuultiin Espoon sairaalan taideohjelman lisäksi kokemuksia muista sairaaloista Suomessa, mutta myös kansainvälisistä taideohjelmista. Espoon modernin taiteen museo EMMA:n kokoelmista vastaava intendentti Henna Paunu kartoitti seminaarissa taiteen roolia sairaalaympäristössä. Seminaarissa esiteltiin muun muassa Espoon sairaalaa taiteen ja hyvinvoinnin näkökulmasta, sen taidehankintaprosessia sekä yleisesti taiteen roolia sairaalaympäristössä. Nämä puheenvuorot olivat tämän pro gradu -tutkielman kannalta relevantteja. ”*Taide kuuluu sairaalaan*”-seminaarissa käytiin lävitse myös Suomen muiden sairaaloiden taideohjelmia ja -hankkeita. Näitä olivat esimerkiksi Kuopion yliopistollisen sairaalan (KYS) ja Tampereen yliopistollisen sairaalan (TAYS) taideohjelmat. Lisäksi muun muassa Tiedekulman, Pietarin Street Art -museon, tulevan Tanssin talon ja Amos Rexin suunnitteleiden JKMM-arkkitehtien toteuttama, tulevan Keski-Suomen sairaala NOVA:n taidehanke.⁹⁹ Lisäksi taideohjelmia ollaan toteuttamassa, tai on jo toteutettu, kuten aiemmin todettu, juuri avattuun Uuteen Las-

---

⁹⁵ Bergström, K. sähköposti tekijälle, 26.9.2018.

⁹⁶ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

⁹⁷ Nyqvist, M., & al., 2017, takakansi.

⁹⁸ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen, 2013–2015, 3.10.2018.

⁹⁹ *Keski-Suomen sairaala NOVA käyttää nyt prosenttiperiaatetta. – Taidetta hankitaan jopa miljoonalla eurolla.* Prosenttiperiaate.fi.

tensairaalaan Helsingissä sekä ainakin Turun, Oulun, Vaasan, Mikkelin ja Lappeenrannan yliopistollisiin sairaaloihin. Seinäjoen sairaalassa toimii puolestaan aktiivinen taidetoimikunta.¹⁰⁰

Seminaarissa mainittiin myös kansainvälisiä esimerkkejä, kuten taideohjelmat Norjan Trondheimin St. Olavs -sairaalassa, Nya Karolinskassa Tukholmassa sekä varsin laajasti myös Lime Arts Programmen yhteistyö Central Manchester Hospitalsin, Manchester University Hospitalsin sekä Royal Manchester Childrens Hospitalin kanssa. Lime Arts on julkaissut laajat tulokset taiteen ja luovuuden merkityksestä sairaalaympäristössä. Tästä on tehty myös julkaisu, joka löytyy verkosta. Aihetta esitteli seminaarissa laajasti Manchester Foundation Trustin ja Lime:n Programme Director, kuvataiteilija, graafinen suunnittelija ja kuvittaja Dawn Prescott.

Espoon sairaalan uudisrakennusta ja sen taideohjelmaa ei käsitellä tutkielmassa sen laajemmin, koska HUS:n taidetoimikunnan työ ei ulotu kohteeseen. HUS taidetoimikunnan työ ulottuu sen sijaan Jorviin.

3.3 Jorvi

Joillakin sairaanhoitoalueilla toimii HUS:n verkkosivujen mukaan aktiivinen taidetoimikunta, joissakin taas taidehankinnoista ja kulttuuritarjonnasta laajemminkin huolehtii henkilöstöyhdistys.¹⁰¹ Sairaaloilla saattaa olla HUS:iin kuuluvan Jorvin ja Raaseporin sairaalan tavoin omia taidetoimikuntia tai taideasioihin nimettyjä yhteyshenkilöitä.¹⁰² Tällä hetkellä Jorvin sairaalassa toimii *Terveyttä kulttuurista* -työryhmä, jonka sihteeriä haastateltiin pro gradu -tutkielmaa varten.¹⁰³

HUS:n sairaaloissa on potilaiden ja henkilökunnan virkistykseksi paljon taidemaalareiden ja graafikoiden teoksia. Seitsalon mukaan Jorvin sairaalan vuodeosastolla on edelleen esimerkiksi legendaarisen Kylli-tädin 1990-luvun alussa tekemät laajat seinämaalaukset.¹⁰⁴ Nämä kuvaavat Jorvin sairaalan *Terveyttä kulttuurista* -työryhmän sihteeri Sari Karesvuoren mukaan muun muassa

---

¹⁰⁰ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

¹⁰¹ *Taide HUS:n sairaaloissa*. HUS verkkosivut.

¹⁰² Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015, 3.10.2018.

¹⁰³ Haastattelu, Sari Karesvuori, Jorvin sairaalan *Terveyttä kulttuurista* -työryhmän sihteeri. Espoo, 14.9.2018.

¹⁰⁴ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

Charles Perrault'n Saapasjalkakissa –satua tai alunperin Grimmin veljesten kirjoittamaa Prinsessa ruusus -satua.¹⁰⁵

Reinboth kirjoittaa, että taide on ollut kiinteä osa Jorvia koko sen toiminnan ajan. Jorvin sairaalan periaate on Reinbothin mukaan ollut se, ettei taidetta ole hankittu taiteen vuoksi, vaan se on ollut osa potilaan hoitoa.¹⁰⁶ Böök toteaa *Pro Homine – Jorvin sairaalan taidekokoelma* -julkaisun saatesanoissa: ”Kun ihminen sairastaa, ei kyse ole vain hänen ruumiinsa sairaudesta, vaan hän sairastaa myös omassa kulttuuriympäristössään. Siksi sairaala ei voi olla vain tuotantolaitos, vaan hoidossa on otettava huomioon ihminen kokonaisuudessaan ja suhteessa omaan kulttuuriympäristöönsä. Jorvissa ei hoideta tauteja, vaan ihmisiä.”¹⁰⁷ Jorvin sairaalan Terveyttä kulttuurista -työryhmän sihteeri Karesvuori toteaa: ”Tämä [Terveyttä kulttuurista työryhmä] on perustettu---kehittämään ja koordinoimaan kulttuuritoimintaa sairaalassa potilaiden hyväksi, myös henkilökunnan ja potilaiden, omaisten.”¹⁰⁸ Jorviin on kerääntynyt niin sanotun Artoteekki –toiminnan kautta noin 900 teoksen kokoelma, joista Karesvuoren mukaan suurin osa on seinillä.¹⁰⁹ Teoksia on luetteloitu ja niistä on otettu tunnustekuvat.

Kun Jorvin sairaala vuonna 1996 juhli 20-vuotista toimintaansa sai niin Espoon, Kauniaisten kuin Kirkkonummenkin taiteilijoilta tilattu juhlanäyttely Reinbothin mukaan potilailta, heidän läheisiltään ja henkilökunnalta niin positiivisen vastaanoton, että sairaalan pääaulaa alettiin aktiivisesti tarjota taiteilijoiden näyttelyiden pitopaikaksi.¹¹⁰ Jorvin ”kiskot” ovat edelleen olemassa ja pääosin harrastelijataiteilijat pitävät sairaalassa näyttelyitään, mutta seinille sekä kouruoneisiin on valikoitunut koko joukko tunnettujenkin taiteilijoiden ja graafikoiden töitä –pääasiassa grafiikkaa ja luonnoksia. Karesvuori toteaa Artoteekki –toiminnasta seuraavaa: ”Eli sieltä tulee suurin osa teoksistamme niin sanottuina vuokratauluina. Eli taiteilijat eivät maksa tiloista, vaan he lahjoittavat yhden työn, jonka joku henkilökunnasta tai työryhmästä valitsee yhdessä taiteilijan kanssa.”¹¹¹ Vuokratoiminta on hänen mukaan aikoinaan alkanut Jorvin sairaalasta Tätä

---

¹⁰⁵ Karesvuori, S., sähköposti tekijälle, 15.11.2018

¹⁰⁶ Reinboth, R., 2006, 141–143.

¹⁰⁷ Böök, H., 2001, 5.

¹⁰⁸ Haastattelu, Sari Karesvuori, Jorvin sairaalan Terveyttä kulttuurista -työryhmän sihteeri. Espoo, 14.9.2018

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Reinboth, R., 2006, 141–143.

¹¹¹ Haastattelu, Sari Karesvuori, Jorvin sairaalan Terveyttä kulttuurista -työryhmän sihteeri. Espoo, 14.9.2018

konseptia ovat kyselleet muutkin sairaalat kuten esimerkiksi Kuopion sairaala.¹¹² Kuten aiemmin todettu, on Kuopion yliopistolliseen sairaalaan toteutettu oma taideohjelma. Karesvuoren sanoin: ”Meille tulee joskus taiteilijoita muualta Suomesta. He ovat pyytäneet meiltä tätä näyttelysopimusta. Me teemme---kaikkien kanssa näyttelysopimuksen.”¹¹³

Reinbothin mukaan alkuvuonna 2002 silloisen Taideteollisen korkeakoulun opiskelijat järjestivät kuvataiteilija Kaarina Kaikkosen johdolla Jorvissa *Viivasta voimaa* -kuvataidetapahtuman ja -näyttelyn.¹¹⁴ Kirjassa selvennetään tapahtumaa näin: ”Hankkeella haluttiin elävöittää sairaalan potilaiden ja henkilökunnan hoito- ja työympäristöä. Kysymyksessä oli prosessi, jossa ohikulkijat pysyivät läheisesti seuraamaan eri puolilla sairaalaa työskentelevien taiteilijoiden työtä ja näkemään työskentelyn lopputuloksen suurina piirustuksina sairaalan seinillä.”¹¹⁵ Reinbothin mukaan samana vuonna myös kartoitettiin Jorvin taidekokoelmien kunto silloisen Uudenmaan taidetoimikunnan avustuksella.¹¹⁶ Karesvuoren mukaan Jorvin sairaalassa on töitä ”laidasta laitaan”. Hän selventää: ”Ennen HUS:n siirtymistä---töitä myös hankittiin---nimekkäämmiltä taiteilijoilta, mutta nyt --kun meillä ei ole sellaista omaa rahoitusta varsinaisesti niin se tulee HUS taidetoimikunnan kautta sitten.---Meillä on joitain yhteisprojekteja ollut oppilaitosten kanssa ja taidekorkeakoulujen kanssa että on tehty jotain ulkotaideteoksia kuten semmonen valoteos *Nauha*---Kaarina Tammiston.¹¹⁷ (Kuva 3)

Jorvin sairaalassa on myös painotettu lasten- ja nuorten osaston elävöittämistä taiteella ja kulttuurilla. Reinbothin mukaan Lasten- ja nuorten silloisten uudistilojen kuvituksen kokonaissuunnittelussa olivat mukana eri taiteilijat, jotka maalasivat yksikköön muun muassa Risto Räppääjä -triptyykin.¹¹⁸ Myöskin Teatteri Hevosenkän nimitti itsensä Reinbothin mukaan Jorvin kummiteatteriksi.¹¹⁹ Taidetoimikunnan vuoden 2014 vuosikertomuksessa todetaan, että Jorvin sairaalassa jo vuosia käytössä ollut taidenäyttelykäytäntöä sovellettiin, ja sovelletaan edelleen,

---

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Reinboth, R., 2006, 144.

¹¹⁷ Haastattelu, Sari Karesvuori, Jorvin sairaalan Terveystä kulttuurista -työryhmän sihteeri. Espoo, 14.9.2018

¹¹⁸ Reinboth, R., 2006, 145.

¹¹⁹ Ibid.

myös Meilahden sairaaloiden aulassa, johon vuonna 2014 oli avattu paikka vaihtuville taidenäyttelyille.¹²⁰

Muutoin ”taideseiniä” on Jorvin lisäksi muun muassa Peijaksen sairaalassa Vantaalla.¹²¹ Lisäksi näyttelyitä on järjestetty HUS:n taidetoimikunnan toimesta esimerkiksi Meilahden Tornisairaalan aulassa, jonka varauskalenteria hoitaa HUS:n taidekokoelmasta vastaava Bergström. Jorvin varauskalenteria hoitaa Karesvuori, mutta Jorviin on Karesvuoren mukaan kahden vuoden jono.¹²² Seuraavassa luvussa vastataan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: Miksi taidetoimikunta perustettiin ja mitkä ovat sen tehtävät?

3.4 Saskia ry

Helsingin Saskia ry:n puheenjohtaja Tytti Soikkeli kirjoitti vuonna 2014 tiivistelmässään otsikolla *Saskioiden taidetta helsinkiläisissä sairaaloissa* seuraavasti:

Helsingin Saskia ry on taiteilijoiden vaimojen vuonna 1948 perustama yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää ja tukea kuvataiteita ja toimia vankan yhteishengen luomiseksi jäsentensä keskuuteen sekä tukea aineellisesti ja henkisesti sairauden, kuolemantapauksen tai muun vastaavan syyn takia vaikeuksiin joutuneita kuvataiteilijoita, heidän leskiään ja lapsiaan.¹²³

Soikkeli kirjoittaa, että Suomessa toimi vuonna 2014 yhteensä yhdeksän Saskia-yhdistystä.¹²⁴ Saskioiden taiteen deponointi sairaaloihin alkoi Soikkelin mukaan vuonna 2000, jolloin he sijoittivat ensimmäiset 34 taideteosta Laakson sairaalan Helsingin terveystieteiden psykiatrisen osaston mielialahäiriökeskuksen tiloihin.¹²⁵ Saskia ry on sijoittanut taidetta muun muassa Auroran sairaalan eri rakennuksiin ja osastoille sekä 26 teosta HUS:n psykiatrian keskuksen osastolle sekä HUS:n lasten ja nuorten sairaalan pienten lasten päivöosastolle. Näkövammaisten Iris-keskukseen oli sijoitettu 5 ja Naistenklinikalle peräti 44 teosta.¹²⁶ Soikkeli toteaa: ”Vuonna 2010 aloitimme todellisen taiteen varhaiskasvatuksen sijoittamalla 69 taideteosta Kätilöopistolle.”¹²⁷ Saskia ry oli vuoteen 2014 mennessä deponoinut Soikkelin sanoin 300 taideteosta helsinkiläisiin sairaaloihin.

---

¹²⁰ Vuosikertomus 2014.

¹²¹ Haastattelu Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 21.9.2018.

¹²² Haastattelu, Sari Karesvuori, Jorvin sairaalan Terveystä kulttuurista -työryhmän sihteeri. Espoo, 14.9.2018

¹²³ Soikkeli, T., 2014, 1

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Soikkeli, T., 2014, 1

¹²⁷ Ibid.

Osa teoksista on saatu lahjoituksina taiteilijoilta tai heidän puolisoiltaan tai sitten taidetta on ostettu Soikkelin mukaan: ”säästöjen sallimissa rajoissa” suoraan taiteilijoilta itseltään.¹²⁸ Monet merkittävät taiteilijat kuten Jorma Hautala, Outi Heiskanen, Pentti Kaskipuro, Antti Ojala, Tuula Lehtonen, Inari Krohn, Marika Mäkelä ja Antero Toikka ovat tukeneet toimintaa tekemällä vain Helsingin Saskia ry:llä myynnissä olleita grafiikansarjoja.¹²⁹ Vuonna 2006 organisaatio sai Soikkelin mukaan testamenttilahjoituksena niin sanottuihin Brondan vintin taiteilijoihin lukeutuneen kuvataiteilija Arvo Summasen (1928–2006) yli 300 öljyvärimaalausta.¹³⁰

Saskioille on tärkeää säilyttää ”taiteen korkea taso” sekä se, että teokset ripustetaan sairaalolosuhteissa asianmukaisella tavalla. Soikkeli kirjoittaa, että: ”Kaikki Saskioiden sairaaloihin sijoittamat taideteokset ovat suomalaisten ammattitaiteilijoiden teoksia.”¹³¹

Varoja Saskia ry hankkii järjestämällä erilaisia tilaisuuksia kuten kirpputoreja, joulumyyjäiset Tai-dehallin ravintolan tiloissa, myymällä grafiikanvedoksia edellämämainituissa tai myymällä niitä verkosivujen kautta. Muuten toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön. Tunnettuutta organisaatio on saanut yleisötilaisuuksien ja miniseminaarien yhteydessä, joita on Soikkelin mukaan järjestetty ainakin Hanasaaren suomalais-ruotsalaisessa kulttuurikeskuksessa tai Kiasma-teatterissa esimerkiksi aiheella: ”taiteen merkityksestä mielenterveydelle”.¹³² Soikkelin kirjoittaa, että viime vuosina monet asiantuntijat ovat tuoneet esiin kulttuurin ja taiteen terveyttä ja hyvinvointia edistävät, positiiviset, vaikutukset. Hän arvioi, että niillä on todettu olevan sekä hoitava että kuntouttava merkitys hoitotyössä. Soikkelin mukaan:

Saskiat ovat omassa elämässään saaneet kokea kuvataiteen elämää rikastavan ja syventävän merkityksen. Sijoittamalla omistamaansa kuvataidetta sairaaloihin Saskiat haluavat tarjota visuaalisia viirikeitä, vaikuttaa hoito- ja työympäristöjen viihtyvyyteen sekä osoittaa huolenpitoa ja välittämistä potilaita kohtaan. Samalla Saskiat haluavat osoittaa arvostusta korkeatasoista terveystyötä tekeville ammattilaisille.¹³³

Soikkeli kirjoittaa, että Saskioiden yhdistyksen hallituksen apuna toimii taidetoimikunta, joka: ”vastaa yhdistyksen taidekokoelmien hoidosta ja sijoittamisesta sairaaloihin.”¹³⁴ Yhdistyksen

---

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Ibid.

hallitus taas vastaa taidehankinnoista ja taidetoimikunta avustaa hallitusta teosten valinnassa, kirjoittaa Soikkeli.¹³⁵

4. HUS taidetoimikunnan perustaminen ja ensimmäinen toimivuosi 2013

Tässä luvussa tarkastelen taidetoimikunnan perustamiseen johtaneita lähtökohtia ja syitä sekä toimikunnan ensimmäisen ja toisen toimikauden päälinjoja ja tehtäviä. HUS:n alueella omien sanojensa mukaan ”neljännesvuosisadan vaikuttanut” taidetoimikunnan ensimmäisen kauden sihteeri Lehtonen luotaa niin HUS:ia organisaationa kuin taidetoimikunnan perustamista sekä ensimmäistä toimikautta. Hän on kirjoittanut ainakin taidetoimikunnan ensimmäisen vuosikertomuksen sekä ollut yksi *Terveisiä sairaalasta* -julkaisun kirjoittajista. Hän myös toimi edellä mainitun kirjahankkeeseen liittyvän näyttelyn sihteerinä. Näyttely pidettiin Meilahden Tor-nisairaalan aulassa. Lehtonen selventää: ”Silloin kun HUS perustettiin vuonna 2000 niin silloinhan Helsingin erikoissairaanhoido liitettiin HUS:iin samalla tavalla kuin Uudenmaan sairaanhoitopiiri ja HYKS ja erikoissairaanhoido.”¹³⁶ Hänen mukaan tällöinkin keskityttiin ”tiivistämiseen ja keskittämiseen”.¹³⁷

Tällä hetkellä Suomessa on monta eri sairaanhoitopiiriä. HUS on yksi Suomen suurimmista sairaanhoitopiireistä, jossa on monta eri sairaalaa, joiden sisällä toimii monta eri tulosyksikköä. Toimikunnan työ ulottuu ainakin teoriassa, mutta myös käytännössä ”---koko HUS:n alueelle”.¹³⁸

Toimikunta perustettiin Lehtosen mukaan Taipaleen aloitteesta. Toimikunnan jäsenet oli silloin jo katsottu.¹³⁹ Jäsenistö on sittemmin karttunut tai vaihtunut jonkin verran. Lehtonen tarkentaa:

HUS on sairaanhoitopiiri, siihen kuuluu 5 sairaanhoitoaluetta, jossa on eri kunnat ja jokaisessa on yksi tai useampi sairaala. Hieman hankalaksi taidetoimikunnan kannalta tai minkä tahansa meidän toiminnan kannalta asian tekee se, että yhdessä sairaalassa toimii lukuisia eri tulosyksiköitä--- sairaanhoito ja hallinto on rakennettu tulosyksiköittäin eikä rakennuksittain.¹⁴⁰

---

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, taidetoimikunnan sihteeri 2013–2015, 3.10.2018.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

¹³⁹ Haastattelu, Gabriela Erroll, HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue, Tammisaari, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. 6.9.2018.

¹⁴⁰ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015, 3.10.2018.

Hannu Lähteenmäki puolestaan tarkastelee HUS taidetoimikunnan perustamista siitä näkökulmasta, miksi sitä ei ennen vuotta 2013 ollut: ”HUS on kuntayhtymä. HUS:n omistaa Uudenmaan kunnat. HUS:n tehtävä on tuottaa vaativaa erikoissairaanhoidoa. Kaikki raha, mitä HUS:iin tulee on veronmaksajien rahaa eli se tulee pääosin HUS:n omistajakunnilta.”¹⁴¹ Hän tarkentaa, että: ”Hyvin monilla HUS:n omistajakunnilla on oma taidemuseo: Helsinki, Espoo, Vantaa, Tammisaari, Porvoo, Hyvinkää. HUS:n omistajakunnat ovat---aiemmin lähtökohtaisesti halunneet sijoittaa taiteeseen oman taidemuseonsa kautta eivätkä ole halunneet antaa rahaa kuntayhtymällensä laitettavaksi taiteeseen. Ja sen vuoksi HUS:ssa---ei ole avoimesti sijoitettu rahaa taiteeseen, vaan se taide, mitä HUS:ssa on---on joko lahjoitettu, potilaiden itsensä tekemään tai---deponoitua.”¹⁴²

2010 syksyllä Osuuskunta Tradeka ilmoitti lahjoittavansa HUS:lle taidetta.¹⁴³ Markus Lähteenmäki luetteli Osuuskunta Tradekalta tulleet teokset, kartoitti niiden kunnan sekä etsi niille sijoituspaikan.¹⁴⁴ *Kansan Uutisten* artikkelissa kirjoitetaan: ”Taidelahjoituksen taustalla on muun muassa HUS:n hallituksen jäsenen Ilkka Taipaleen aktiivisuus.”¹⁴⁵ Hannu Lähteenmäki valottaa, että: ”lahjoituksen johdosta HUS:iin rakennettiin---erillinen taidevarasto, koska piti luoda joku paikka, johon vastaanotetaan Tradekan taide”.¹⁴⁶ Siellä on Hannu Lähteenmäen sanoin: ”---asialliset tilat taiteen sijoittamiseen, säilyttämiseen, niin että pystyttiin vastaanottamaan lähes 100 teosta ja siirtämään ne johonkin. Tämä taidelahjoitus tapahtui virallisesti 2011---.”¹⁴⁷ Valkonen linjaa: ”On hyvä, että on varasto, koska näitä muutoksia tulee ja niitä tulee silloinkin usein kun---tehdään remontteja---tai tuodaan uutta laitteistoa. Tilanteet muuttuvat.”¹⁴⁸

---

¹⁴¹ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Haastattelu, Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 12.9.2018.

¹⁴⁴ Lähteenmäki, M., 2011a, 7

¹⁴⁵ Paju, A., 2011: *Tradekalta taidetta Hus:lle*. *Kansan uutiset*. 28.3.2011

¹⁴⁶ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

¹⁴⁷ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

¹⁴⁸ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

”2010 syksyllä erinäisten seikkojen johdosta HUS:ssa päätettiin teettää selvitys HUS:n taiteesta---.” toteaa Hannu Lähteenmäki. ”Sitten Ilkka Taipaleella oli---10 000 teosta sairaaloihin -kampanja. Se-kin tapahtui ennen kuin HUS:n hallituksen kokouksessa 3.12.2012 tehtiin---päätös---Asiasta keskusteltiin ja päätös tehtiin vähän myöhemmin.”¹⁴⁹ Vuonna 2011 valmistui raportti ja artikkeli HUS:n taiteesta.

HUS:n hallitus toteaa taidetoimikunnan asettamispäätöksessä 3.12.2012:”Hallituksen jäsen Ilkka Taipaleen aloitteesta hallitus päätti 13.12.2012, että HUS:in perustettiin taidetoimikunta.”¹⁵⁰ Asettamispäätöksessä kerrotaan, että kun ajatus taidetoimikunnan perustamisesta esitettiin, laitettiin HUS:n intra-sivuille ilmoitus, jossa kehoitettiin asiasta kiinnostuneita henkilöstöön kuuluvia ilmoittautumaan. Ilmoituksia saatiin yli 20 henkilöltä.¹⁵¹

4.1 Toimikunnan tehtävät ja peruslinjaukset toimikautena 2013–2015

Taidetoimikunnan tehtäviksi esitetään asettamispäätöksessä 2012 seuraavaa: HUS:n taidetoiminnan ja siinä noudatettavien toimintamallien ja pelisääntöjen yhtenäistäminen ja edistäminen, suositusten tekeminen hankittavista taidehankinnoista ja niiden sijoituspaikoista, suositusten tekeminen muotokuvien maalauttamisen periaatteista ja henkilöstön ja HUS:n hyväksi merkittävästi vaikuttaneiden ulkopuolisten henkilöiden muistamiseksi.¹⁵²

Taidetoimikunnan vuoden 2013 vuosikertomuksessa todetaan: ”Taidetoimikunta aloitti toimintansa vuoden 2013 alussa hallituksen 3.12.2012 tekemän päätöksen perusteella. Taustalla on HUS:n vuosien 2012–2016 strategia, jonka yhtenä alakohtana on taide ja kulttuuri sairaaloissa.”¹⁵³

HUS taidetoimikunnan vuoden 2013 vuosikertomuksessa tiivistetään ensimmäisen toimikauden tavoitteiksi:”taideteosten inventointi ja valokuvaaminen neljän vuoden toimintakauden aikana, taidetoimikuntien perustaminen HUS:n sairaaloihin, taiteen huomioon ottaminen tulevissa suurissa rakennushankkeissa jo rakennusvaiheessa (’prosenttiperiaate’).”¹⁵⁴

Lehtosen mukaan ensimmäisellä toimikaudella 2013–2015 korostuivat verkostoituminen ja niin sa-

---

¹⁴⁹ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

¹⁵⁰ HUS:n taidetoimikunnan asettamispäätös 3.12.2012.

¹⁵¹ HUS:n taidetoimikunnan asettamispäätös, 3.12.2012.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Vuosikertomus 2013.

¹⁵⁴ Ibid.

nottu yhteistyön ”virittäminen” eri tahojen kanssa, Taidetta sairaaloihin -seminaarin järjestäminen ja taidehankinnat. Deponointeja jaettiin eri sairaaloihin ja eri yksiköt kilpailutettiin. Lehtonen tarkentaa, että ne yksiköt, jotka olivat tehneet hyvän suunnitelman, saivat valita teokset ensin.¹⁵⁵ Myöskin henkilökunnalle tehtiin hänen mukaansa tiettäväksi, että tällaista [taidetta] on mahdollista saada.¹⁵⁶ Vuoden 2015 vuosikertomuksessa selvennetään:

Vuoden 2015 aikana järjestettiin HUS:n eri yksiköille mahdollisuus hakea taidemäärärahaa taidetoimikunnalta. Jaettava rahamäärä oli 30 000 €. Hakijoita oli kaikkiaan 19 kpl.¹⁵⁷

Lisäksi vuosikertomuksessa todetaan, että:

---Yksiköt saivat itse esittää taideideoitaan, jotka sitten kriittisesti läpikäyden mahdollistettiin.---Yksiköt hyödynsivät taidesuunnitelmiansa toteutuksessa eri tieteenalan oppilaitoksia, muun muassa Keudan ammattiopistoa.¹⁵⁸

Vuoden 2014 vuosikertomuksen mukaan esimerkkejä deponoinneista ovat kuvanveistäjä Veikko Nuutisen veistokset, jotka on sijoitettu Naistenklinikan puistoon sekä taiteilija Mauri Favénin teos.¹⁵⁹ Myös taiteilija Markku Pääkkönen useita teoksia on deponoituina HUS:n. Näistä yksi on tällä hetkellä esillä Kolmiosairaalan aulassa ja toinen HusLab Kampin aulan perällä.¹⁶⁰ HusLab Meilahdessa on ripustettuna taidemaalari Jukka Mäkelän teoksia, joita HUS:n kokoelmissa on yhteensä noin 7 kappaletta. (Kuva 4–5)

Naistenklinikan veistospuistossa ovat Ukri Merikannon ja Veikko Nuutisen veistoksia.¹⁶¹ Näistä esimerkkinä teokset *Yhteenkasvaneet*, *Per Aspera ad Astra*, *Primavera* (Kuva 6), *Elämäkaari*, *Lentävä Hollantilainen*, *Elämän sinfonia*, *Seitsemäs taiva*, *Aallotar Hamlet*, *Hanki*, *Muukalainen*, *Kuutamonaatti*, *Taivasmatka* ja *Pauhu*. Naistenklinikan veistospuiston avajaiset pidettiin 1.9.2016.¹⁶² Tilaisuuteen osallistui myös henkilökuntaa, joten voi todeta, että taidetoimikunnan

---

¹⁵⁵ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

¹⁵⁶ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

¹⁵⁷ Vuosikertomus 2015, 3.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Vuosikertomus 2014.

¹⁶⁰ Vuosikertomus 2014.

¹⁶¹ Vuosikertomus 2014.

¹⁶² Vuosikertomus 2016, 4.

järjestämät tilaisuudet tai heille lahjoitetut kirjat elävöittävät sairaalamiljöötä muutenkin kuin ai-noastaan ripustetun tai ulkotilaan sijoitetun taiteen muodossa.

Lehtonen kertoo ensimmäisestä toimikaudesta: ”Meillä oli hirveä määrä hankkeita. Yksi oli että se-minaari pitää järjestää. Toinen oli että tietysti luetteloidaan teokset mitä täällä on. En ehtinyt siinä työssä kovin pitkälle päästä.”¹⁶³ Myös yhteistyö Kuvataideakatemia kanssa alkoi.¹⁶⁴ Vuoden 2014 vuosikertomuksessa kirjoitetaan: ”Jo syksyllä 2013 käynnistynyt yhteistyö Kuvataideakatemia kanssa Parantava taide -projektin merkeissä jatkui koko vuoden. Merkittävää on myös hankkeen myötä syntynyt nuorten taiteilijoiden ja sairaalan vuorovaikutus.”¹⁶⁵

Vuoden 2014 vuosikertomuksen mukaan taidetoimikunta tuki hanketta, jossa Jorvin sairaalan pää-sisäänkäynnin ulkoramppiin haettiin elävöitystä taideprojektilla. Hanke toteutettiin yhteistyössä Aalto-yliopiston kanssa. Lehtonen itse kertoo:

Opiskelijat, tietty vuosikurssi kävi täällä katselemassa paikkoja. Ja sitten hanke otettiin silloin 2012–2014 ohjelmaan niin, että yksi kurssi keskittyi miettimään sairaalataidetta. ---Opiskelijat kaikki ideoivat jotakin mistä sitten ensin opettajat ja sen jälkeen me valitsimme ne teokset, jotka sopivat tän-ne.¹⁶⁶

Lehtonen toteaa, että niin sanottuja alatoimikuntia ei ainakaan vielä ole muuta kuin Länsi-Uu-dellamaalla Tammisaarella ja Jorvin sairaalassa, Espoossa.¹⁶⁷ Toimikunnan ensimmäisen toi-mikauden aikana niitä pyrittiin luomaan: ”Silloin sitä yritettiin niin, että---kaikkiin sairaaloihin perustettaisiin joko taidetoimikunta tai vähintäänkin taideyhteyshenkilö. Ja semmonen lista saatiin aikaiseksi.---kun taidetoimikunta esimerkiksi ensimmäisen toimikauden aikana halusi sijoittaa johonkin ra-kennukseen hankittuja tai saatuja teoksia, niin sellaisessa tilanteessa ei ollut olemassa rakennuskohtaista yhdyshenkilöä.¹⁶⁸ Hänen näkemyksensä mukaan: ”Olisi helpompaa---hal-linnosta käsin toimia taidetoimikunnan---jos olisi---rakennuskohtaiset toimikunnat, joissa olisi siitä

---

¹⁶³ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Vuosikertomus 2014.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

¹⁶⁸ Ibid.

rakennuksesta eri yksiköiden ihmisiä, jotka tietäisivät, että hei meillä on se uusi kirran poli.”¹⁶⁹ Lehtonen selventää: ”---tai ainakin siinä tilanteessa, kun tarvitaan rakennuskohtaista tietoa.”¹⁷⁰

Hän pohtii:”---On suuri työ toisaalta tehdä henkilökunnalle tiettäväksi että tällaisia teoksia on osastolle mahdollista saada. Esimerkiksi jos osastolla huomataan, että siellä on tylsät seinät tai että on remontti tulossa ja sen jälkeen olisi hyvä tehdä jotain---silloin he osaavat ottaa yhteyttä. Sen lisäksi on yhdyshenkilöverkko, joka muistuttaa, että hei tällaisia teoksia voisi tulla osastolle. Teoshakemuksia onkin tullut ja niitä on sijoteltu vaikka minne!”¹⁷¹ Valkonen tarkentaa miksi niin kutsuttuja alatoimikuntia ei ole:”Silloin rakennetaan tietysti isoa organisaatiota jos se formalisoidaan näin--- en oikeastaan usko, että siihen mennään---Enemmänkin ne, jotka ovat asiasta kiinnostuneita---voivat ilmaista toiveitaan ja mielipiteitään.”¹⁷²

Vuoden 2014 vuosikertomuksessa todetaan, että tuolloin kaksi vuotta toiminut taidetoimikunta oli jo silloin lyhyessä ajassa lisännyt niin henkilöstön kuin myös suomalaisten taidepiirien kiinnostusta taiteeseen sairaalassa.¹⁷³ Se näkyi vuosikertomuksen mukaan muun muassa sairaalan yksikköjen lisääntyneenä aktiivisuutena potilaiden hoitoympäristön viihtyvyyden parantamiseksi. Sairaalan ulkopuolelta tuli vuoden 2014 aikana kiitettävästi taiteilijoiden ja myös taiteen lahjoittajien yhteydenottoja.¹⁷⁴

Vuoden 2015 vuosikertomuksessa todetaan:”HUS:n taidetoimikunta on perustettu edistämään taiteen ja kulttuurin monipuolista käyttöä osana potilaiden hyvinvointia ja hoitoa.” Vuosi 2015 oli taidetoimikunnan kolmas toimivuosi, silloin toiminnan päälinjoina olivat: ”parantavan taiteen merkityksen tietoisuuden kasvattaminen, HUS:n taidekokoelman kartuttaminen ja HUS:n henkilöstön aktivoiminen sekä kiinnostuksen lisääminen taiteen hyödyntämiseen hoito- ja työympäristössä.”¹⁷⁵

Keräilijä Heikki Pihan postikorttikokoelmaan perustuva postikorttinäyttely oli vuosikertomuksen mukaan esillä Meilahden sairaalan pääsisäänkäyntiaulassa vuoden 2015 lopulla. Vuo-

---

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

¹⁷³ Vuosikertomus 2014.

¹⁷⁴ Vuosikertomus 2014.

¹⁷⁵ Vuosikertomus 2015, 1.

sikertomuksen mukaan näyttely siirtyi sen jälkeen Suomen Lääkäripäiville.¹⁷⁶ Siinä todetaan: ”Piha on kerännyt Suomen lääkintälaitoksen historiaan liittyviä postilähetyksiä, postikortteja ja kirjallisuutta yli 30 vuoden ajan. Vanhimmat postilähetykset ovat 1800-luvun alusta ja vanhimmat postikortit 1800-luvun lopulta.”¹⁷⁷ Lisäksi todetaan: ”Kokoelmiin kuuluu paljon sellaista aineistoa, jota ei löydy museoistakaan.”¹⁷⁸ Tavoitteena oli koota kirja projektissa kerätystä materiaalista, johon valikoitui vuoden 2015 vuosikertomuksen mukaan esitettäväksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin alueella olevien sairaaloiden historiaan liittyvää aineistoa,¹⁷⁹ yhteensä jopa noin 400 kohdetta.¹⁸⁰ Mukana olivat pääkaupunkiseudulla ja muualla Uudellamaalla sijaitsevat, HUS:n historiaan jollakin tavalla liittyvät sairaalat ja niiden edeltäjät.¹⁸¹ Tässäkin tavoitteessa onnistuttiin.

Taidetoimikunta sai vuoden 2015 vuosikertomuksen mukaan samana vuonna taidekirjalahjoituksen valokuvaaja Jussi Tiaiselta, joka on Parvs Publishing -kustantamon perustaja. Taidekirjat jaettiin ainakin Meilahden sairaalan aulaan ja Bergströmin raportin mukaan HUS sairaaloihin eri osastoille.¹⁸² Kaiken muun oheistoiminnan lisäksi toimikunta ehti vuonna 2015 tilata Meilahti -aiheisia postikortteja sekä päivittää Saskia ry:n kanssa deponointisopimuksen. Samoin Työvään arkistosta hankittiin Virka-galleriassa järjestetyn näyttelyn innoittamana vuosikertomuksen mukaan julisteita.¹⁸³

4.2 Toimikunnan tehtävät ja peruslinjaukset toimikautena 2016–2018

Vuoden 2016 vuosikertomuksessa todetaan sen vuoden toiminnan päälinjoiksi: ”Taideteen tunnetuksi tekeminen ja lisääminen mahdollisimman laajalti HUS alueen eri sairaaloissa ja toimipisteissä sekä sairaaloihin jo sijoitettujen taideteosten kirjaaminen ja tietojen päivittäminen.”¹⁸⁴ Vuosikertomuksessa todetaan myös: ”Uuden lastensairaalan rakentamisen vuoksi

---

¹⁷⁶ Vuosikertomus 2015

¹⁷⁷ Vuosikertomus 2015, 3.

¹⁷⁸ Vuosikertomus, 3.

¹⁷⁹ Vuosikertomus 2015, 3.

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4.

¹⁸³ Vuosikertomus 2015.

¹⁸⁴ Vuosikertomus 2016, 1.

puistoalueelta kaadetuista lehtikuusista tehdään puuveistoksia, hankkeesta on saatu luonnokset ja sopimus on tehty taiteilija---kanssa.”¹⁸⁵ Voidaan siis päätellä, että toisinaan taiteilijoilla tilataan taidetoimikunnan toimesta myös tilaustöitä.

Helsingin kaupungin taidemuseon HAM:n amanuenssi Mattelmäki kertoi vuonna 2015: ”Sairaalat ja vastaavat ovat usein hankkineet grafiikkaa, koska se on ollut edullista ja lasin suojaamana sopinut sairaalaympäristöön. HUS:n sairaaloihin on viime aikoina tuotu myös julistetaidetta.”¹⁸⁶ Hän viittasi Meilahden alikulkutunnelissa pääasiassa HUS:n henkilöstölle esillä olevaan julistenäyttelyyn, jossa muun muassa Lahden julistemuseon omistamista julisteista oli tehty veistoksia, jotka eivät ole alkuperäisiä. Julisteet sijoitettiin sittemmin Meilahden alikulkutunneliin, mutta vasta vuoden 2016 vuosikertomuksessa oli maininta toimikunnan päälinjauksissa: ”Maanalaisten tilojen elävöittäminen.”¹⁸⁷ Tässäkin tavoitteessa onnistuttiin.

Muun muassa Vantaan Peijaksen sairaala on ollut alun perin lähes tyhjä.¹⁸⁸ Markus Lähteenmäki toteaa raportissaan vuonna 2011:”Peijaksessa on ollut myös vuosittainen määräraha, jolla taidetta on hankittu. Hankinnoista on vastannut henkilökuntayhdistyksen aktiivien joukko.---Tämä toiminta on kuitenkin viime vuosina jäänyt vähemmälle huomiolle ja toiminta on hiipunut.”¹⁸⁹ Toimikunnan myötä sinnekin on ripustettu ja laitettu esiin sekä taideteoksia että pieniä veistoksia, esimerkiksi vitriiniin. Peijaksen sairaalan taiteesta Bergström toteaa vuonna 2018:”---kiersin siellä tutkien, missä niitä tyhjiä tiloja on.---Siitä se sitten lähti---Katsoin sopivia kokonaisuuksia. Ja sitten--sieltä päivystyksestä otettiin---yhteyttä---.---Sinne meni paljon teoksia.”¹⁹⁰ Vuosikertomuksessa 2016 todetaan:”Peijaksen sairaalassa oli lokakuussa 2016 *Valoa kohti* -taidenäyttelyn avajaistilaisuus. Samalla Peijaksen johtava ylihoitaja esitteli Peijaksen tiloja, joissa oli vuosikertomuksen mukaan tuolloin hyvin vähän taidetta luomassa viihtyisyyttä.”¹⁹¹ Vuosikertomuksen

---

¹⁸⁵ Vuosikertomus 2016, 4.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Vuosikertomus 2016, 1.

¹⁸⁸ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

¹⁸⁹ Lähteenmäki, M., 2011a, 9.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Vuosikertomus 2016, 3.

mukaan vuoden 2017 tavoitteena oli kartuttaa Peijaksen sairaalan taiteen määrää.¹⁹² Tässäkin onnistuttiin. (Kuva 7–8)

Porvoon ja Hyvinkään sairaalat ovat myös ilmaisseet mielenkiintonsa taidesijoitteluun.¹⁹³ Porvoon sairaala täyttää vuonna 2018 50 vuotta.

Hannu Lähteenmäki kiteyttää:”---taidetoimikunnan tehtävänä on pääasiassa hankkia taidetta ja se on HUS:n hallituksen nimeämä virallinen instituutio, joka edustaa HUS:n taidenäkemystä.”¹⁹⁴ Valkonen toteaa, että taideostoissa pyritään huomioimaan sekä potilaat että sairaaloiden henkilökunta ja että työssään toimikunta yrittää ottaa huomioon myös sairaalat Helsingin ulkopuolella.”¹⁹⁵ Hän linjaa: ”HUS:n kokonaisuus---on kuitenkin se maan suurin, joten tilojen taidettaminenkin on varsin iso prosessi.”¹⁹⁶ Sekä Liikanen että Valkonen korostavat, että toimikunta on keskustelevalta toimikunta.¹⁹⁷ Valkosen mukaan taidetoimikunnan keskeinen työ on saada eloa sisätiloihin. Kun puhutaan paljon potilaista, on hänen mielestään tärkeää ottaa huomioon myös hoitohekilöstö.¹⁹⁸ Hän toteaa: ”Silloin ajatellaan myös heidän viihtyvyyttään ja--- ympäristön esteettistä puolta.”¹⁹⁹

Lehtonen kertoo Länsi-Uudellamaalla olevan oman taidetoimikunnan ja taideyhdyshenkilön. Tämä on HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, taidetoimikunnan jäsen Gabriela Erroll, joka kiteyttää HUS:n taidetoimikunnan tehtävien olevan toisella toimikaudella:”kokoelmapoistot, luetelointi Mequusoftiin, kokoontuminen, taiteen hankkiminen ja kokoelman kartuttaminen ostojen

---

¹⁹² Vuosikertomus 2016, 3.

¹⁹³ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

¹⁹⁴ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

¹⁹⁵ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

¹⁹⁶ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018. Haastattelu, Hanna-Liisa Liikanen, VTT, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.10.2018.

¹⁹⁷ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Ibid.

muodossa.”²⁰⁰ HUS taidetoimikunnan sihteeri tarkentaa, että Raaseporin sairaala kuuluu nykyisin HYKS:n sairaaloihin.²⁰¹

Taidetoimikunnan tehtävänä on toimitusjohtaja, HUS taidetoimikunnan jäsenen Mauri Niemen mukaan ensinnäkin kartuttaa HUS:n taidekokoelmaa, ja huolehtia siitä, että HUS:n tiloissa ylipäätään on taidetta ja että se on osana sairaalaympäristöä. Hänen sanoin taidetoimikunnan tehtävä on myös huolehtia siitä, että taide on tavoitteiden mukaista eli sopivaa sairaalaympäristöön. Hankintojen kohdalla hän puhuu laadusta ja siitä, että määrä ei korvaa laatua. Toimikunnan jäsenenä hän kertoo olevansa aktiivinen edellä mainittuihin seikkoihin liittyvissä asioissa oli sitten kyse hankinnoista, yhteistyötahoista tai siitä, että seurataan, miten toiminta kehittyy.²⁰²

Viimeisin, vuoden 2017 vuosikertomus, kartoittaa toimikunnan päälinjoiksi: ”taiteen tunnetuksi tekemisen, taideteosten lisäämisen mahdollisimman laajasti HUS:n eri sairaaloihin ja toimipisteisiin.”²⁰³ Tämän lisäksi on mainittu: ”taideteosten kirjaaminen ja tietojen päivittäminen.”²⁰⁴ Vuosikertomuksessa on mainittu, että Meilahden sairaalan sisäpihalle sijoitettavaa taideteosta on suunniteltu Kuvataideakatemia opiskelijoiden toimesta.²⁰⁵ Sisäpihalle valmistui Saija Kivikankaan teos *Rainbowloop*.²⁰⁶ Lisäksi Espoon Jorvin päivystyksen sisäpihalle hankittiin taidetoimikunnan toimesta kilpailuehdotuksista Emma Peuran teos *Salainen puutarha*.²⁰⁷

Näyttelytoimintaa on aktivoitu vuoden 2017 kuluessa niin Meilahden sairaalan aulassa kuin alikulkutunnelissakin, jossa liikkuu pääasiassa sairaalan henkilökunta. Tunneliin on vuosikertomuksen mukaan ripustettu 60+30 julistetta.²⁰⁸ Meilahden sairaalan aulassa on vuoden 2017 vuosikertomuksen mukaan pidetty ainakin kaksi näyttelyä: *Löytöjä taidevarastosta I&II* sekä *Taidetoimikunnan uusia hankintoja* -näyttely.²⁰⁹ Vuosikertomuksessa on maininta: ”Suunnitelmissa

---

²⁰⁰ Haastattelu, Gabriela Erroll, HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue, Tammisaari, HUS:n taidetoimikunnan jäsen, 6.9.2018.

²⁰¹ Heino, R. sähköposti tekijälle, 20.11.2018

²⁰² Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen, 18.9.2018.

²⁰³ Vuosikertomus 2017.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Vuosikertomus 2017.

²⁰⁶ Bergström, K. sähköposti tekijälle, 12.11.2018

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Ibid.

on kehittää näyttelytilan toimintaa siten, että tilaa markkinoitaisiin Kuvataideakatemialle ja mahdollisesti myös muille taideoppilaitoksille. Tarkoituksena on saada aulatilaan korkeatasoisempia näyttelyitä ja samalla kuvataideopiskelijat saisivat teoksiaan esille.”²¹⁰ Bergströmin vuoden 2018 raportin mukaan aulatilassa on pidetty näyttelyt:”*Löytöjä taidevarastosta* (Ilari Hautamäki, Sirkku Ala-Harja, Olavi Pajulahti) 20.6–3.8.2017 ja *Löytöjä taidevarastosta II* (julisteita 25.9.–26.11) *Löytöjä taidevarastosta III* (Lars Holmström 1.–31.7.18).”²¹¹

Meilahden sairaalan tunnelialueilla liikkuvat kohtaavat myös tilausteoksina toteutettuja graffiteja.²¹² Vuosikertomuksessa 2017 todetaan:”Kansainvälisesti Suomen tunnetuin graffitimaalari EGS sekä graffitin Suomen mestari Trama olivat mukana maalaamassa lisää graffiteja tunnelialueelle sekä pysäköintihalli P3:een. Myöskin Raaseporin sairaalan tunnelikerrokseen Tammisaareen on maalattu graffiteja.”²¹³ Toimikunnalle Make Your Mark –gallerialta välitetyissä taiteilijaesittelyissä todetaan Tramasta:”Graffitin Suomen Mestari 2015, jonka teoksia on myyty taidemuseoihin ja julkaistu artikkeleita useissa kansainvälisissä kirjoissa. Traman vahvuus on monipuolinen osaaminen.”²¹⁴ EGSistä puolestaan todetaan:”Kansainvälisesti Suomen tunnetuin graffitimaalari, jonka teoksia on hankittu useisiin taidemuseoihin ja tunnettuihin kokoelmiin. Teoksessaan EGS haluaa osoittaa arvostusta sairaalassa työskentelevien työtahdille tekemällä ’vauhdikkaan’ graffitin.”²¹⁵ Traman ja EGS:n yhteistyönä tekemän teoksen muotokielenä on ”tunnettu EGS:in fontti”, jota ”hän on käyttänyt myös Valtion taideteostoimikunnan tilaamaan Vantaan vankeilan muuriteokseen sekä HUS:n lastensairaalaan menevään tunneliin.”²¹⁶ Muita graffititekijöitä olivat Osric, joka:”---teki tyttärensä syntymäpäivän kunniaksi tyttären suunnittelemien sketsien pohjalta Liljalle graffitin.”²¹⁷ Sinro osallistui projektiin ”*Good Life*” graffitillaan. Sinro haluaa lähettää ohi meneville voimia parantumiseen/parantamiseen. Keskellä oleva hahmo on graffitia har-

---

²¹⁰ Vuosikertomus 2017

²¹¹ Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4.

²¹² Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015, 3.10.2018.

²¹³ Haastattelu Gabriela Erroll, HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue, Tammisaari, HUS:n taidetoimikunnan jäsen, 6.9.2018.

²¹⁴ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 20.9.2018.

²¹⁵ Ibid.

²¹⁶ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 20.9.2018.

²¹⁷ Ibid.

rastava Stevie Wonder.²¹⁸ Muita tekijöitä olivat Minor, joka on ”nuoremman polven graffitimaalari”, Rone ja G-Rexin jäsen Laura Lehtinen, joka:”suunnitteli Vaasanaukiolle toteutetun *Ke-mut meren äärellä* -katumaalauksen. Flaumin ”sarjakuvista kopioitu hahmo ”lähettää ohikulkeville tähtisadetta” ja Boaxel & Wder:n ”tieto suomalaisesta hip hop -kulttuurista on varmasti yksi kattavimmista. Hän omistaa laajimman graffitiarkiston 90-luvulta”²¹⁹. Ainakin osa näistä tekijöistä on toteuttanut graffitin Meilahden yhden alitunnelin seinään yhteistyössä toimikunnan kanssa.

Seuraavassa luvussa vastaan pro gradu –tutkielman toiseen tutkimuskysymykseen: Mitkä ovat HUS:n taidetoimikunnan keräämän taidekokoelman muodostumiseen vaikuttavat tekijät ja kokoelman kartuttamisen periaatteet?

5. Taidehankintaprosessi

HUS:n taidetoimikunnan kokoelma on tänä päivänä teosmäärältään huomattavasti suurempi kuin mitä se oli lähes viisi vuotta sitten. Myös sijoituspaikkoja ja tilaa lisähankinnoille on Valkosen mukaan vielä runsaasti.²²⁰ Tällä hetkellä sairaanhoitopiirin kokoelmassa on edustettuna yli sadan Suomen eturivin taiteilijan teosta, sekä myös esimerkiksi latvialaisten ja virolaisten taiteilijoiden taideteoksia.²²¹ Voidaan siis todeta, että toimikunta on tehnyt myös jossain määrin kansainvälistä yhteistyötä.²²² Liikanen totesi, että taidetoimikunta hankkii noin 300 teosta vuosittain.²²³

Lehtonen kiteyttää toimikunnan taiteen hankintatavat ensimmäisellä toimikaudella. Yhtäältä oli:”--[tavoitteena] selvä ostaminen. Oli määräraha, jolla teoksia ostettiin--- ja mietittiin minkä tyyppisiä töitä haluttaisiin ja mentiin katsomaan mitä on tarjolla.”²²⁴

Jo aiemmin mainittujen deponointien lisäksi Lehtonen mainitsee lahjoitukset. Niistä hän toteaa:”On erittäinkin hyviä ja haluttuja teoksia, mutta sitten tulee myös töitä, joista mietitään, mi-

---

²¹⁸ Ibid.

²¹⁹ Ibid.

²²⁰ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

²²¹ Haastattelu, Sari Karesvuori, Jorvin sairaalan Terveystta kulttuurista -työryhmän sihteeri. Espoo, 14.9.2018

²²² Vuosikertomukset 2013–2017.

²²³ Haastattelu, Hanna-Liisa Liikanen, VTT, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

²²⁴ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

ten menettelemme niiden kanssa.”²²⁵ Markus Lähteenmäki on kirjoittanut raportissaan seuraavasti:”tyypillisimmät lahjoittajat ovat potilaat, taiteilijat itse tai henkilökunnan jäsenet. Myös erilaiset yhteisöt ovat tehneet sairaaloihin pienempiä ja suurempia lahjoituksia. Monissa sairaaloissa taiteen karttuminen on täysin ja ainoastaan riippuvaista lahjoituksista.”²²⁶

Lähteenmäen, Niemen ja Valkosen mukaan taidetoimikunnan periaatteellisia lähtökohtia on, että taidehankinnat tehdään pääasiassa eläviltä taiteilijoilta.²²⁷ Valkonen tarkentaa:”---kyllä meidän perusajatus on se, että ostanne eläviltä taiteilijoilta ja nykytekijöiltä. Siten---pyritään---huomioimaan että kaikki se, mitä tulee olisi luontevassa yhteydessä tähän hetkeen.”²²⁸ Hän mainitsee yhteistyötahoiksi kuitenkin myös esimerkiksi perikunnat sanoessaan: ”Yhteistyökumppaneita voivat olla myös---säätiot tai perikunnat, joilla on kiinnostusta joko lahjoittaa tai deponoida pitkäaikaisella sopimuksella joitakin---teoksia. Ne ovat perusyhteistyökumppanit tässä meidän työssä.”²²⁹

Vuoden 2016 vuosikertomuksen mukaan Lastenlinnan säätiö lahjoitti samana vuonna HUS:lle²³⁰ Emil Wikströmin teoksen *Äiti ja lapsi* (tyttö) 1921 ja H. Sörensen Ringin teoksen *Äiti ja lapsi (Mor & son)* vuodelta 1908. Markus Lähteenmäki on maininnut kyseiset teokset sekä artikkelissaan että raportissaan ja todennut raportissa muun muassa, että HUS:n kokoelmassa oli vuonna 2011:”historiallisesti arvokasta taidetta, josta tulisi pitää huolta, nyt tämä huolenpito on osin laiminlyöty.”²³¹ Voidaan todeta, että tähän on HUS:n taidetoimikunnan myötä tullut muutos.

Lahjoituksista ajankohtainen esimerkki on jo mainitut Osuuskunta Tradekan ja viimeisimmäksi Paulon säätiön HUS:lle vuonna 2018 lahjoittamat 302 teosta.²³² Perikunnilta tai muilta yh-

---

²²⁵ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

²²⁶ Lähteenmäki, M., 2011a, 3.

²²⁷ Eri toimikunnan jäsenten suullinen tiedoksianto tekijälle 6.9.2018–18.10.2018.

²²⁸ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

²²⁹ Ibid.

²³⁰ Vuosikertomus 2016, 5.

²³¹ Lähteenmäki, M., 2011a, 14.

²³² Haastattelu, Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri. Helsinki, 12.9.2018. Bergström, K., sähköposti tekijälle, 5.11.2018.

teistyötahoilta toimikunta ottaa toimikunnan sihteeri, HUS:n taidetoimikunnan jäsenen Riitta Hei-
non mukaan lahjoituksia: ”valikoiden vastaan.”²³³

Neljänneksi Lehtonen mainitsee yhteistyön ja yhteistyönäyttelyt eri tahojen kanssa. Näin saadaan
nuorten töitä esiin ja toisaalta yhteistyötahojen kautta, eli tässä tapauksessa pääasiassa Ku-
vataideakatemia, kautta: ”---taiteilijasukupolvea kasvatetaan jo siihen, että sairaalataidetta on
olemassa.”²³⁴ Niemi linjaa: ”---Ja toivottavasti sellaisia taiteilijoita jotka eivät vielä ole tunnettuja
mutta joista tulee tunnettuja.”²³⁵ Seitsalo haluaa korostaa yhteistyötä Saska ry:n kanssa. Esi-
merkiksi Saskiolta tehdyt taidehankinnat ovat hänen mukaan johtaneet muun muassa apurahojen
myöntämiseen nuorille taiteilijoille.²³⁶ Suunnittelija, taideasiantuntija Bergströmin mukaan Saska
ry on deponoinut HUS:lle lähes 300 teosta, pääasiassa Arvo Summasen teoksia.²³⁷ Nämä olivat syk-
syllä 2018 sijoitettuna Naistenklinikan osastolle eri osiin sekä HUS Ortoniin.

Viidenneksi Lehtosen ja vuosikertomuksen mukaan on kilpailutettu taiteen sijoittelua. Eli ne osas-
tot, jotka ovat tehneet parhaan suunnitelman taiteen saamiseksi ja sijoittamiseksi osastolleen, on
huomioitu.²³⁸ He ovat ilmeisesti myöskin saaneet valita niin sanotusti ”parhaat päältä”.

Kuten jo aiemmin on käynyt ilmi, on HUS:n kokoelmassa paitsi omaa, taidetoimikunnan toimesta
juuri hankittua mutta myös kokoelmaan tallennettua eli deponoitua taidetta, jonka omistusoikeus
on yhä taiteilijalla itsellään –sekä lahjoitettua taidetta. Lisäksi myös potilaat ovat tehneet lah-
joituksia.²³⁹ Etenkin lastenosastoilla vanhemmat osoittavat kiitollisuutensa usein lahjoituksin. Po-
tilaiden tekemät teokset, eli niin sanottu potilastaide, joka on tehty vaikkapa psykiatrian puolella,
rajataan suuren aineistomäärän vuoksi tästä tutkielmasta pois. Vaikka asia ei ole niin yk-
sinkertainen, koska on otettava huomioon, että monet kokoelman teosten tekijöistä saattavat itse
olla potilaita sekä samaan aikaan etabloituneita ammattitaiteilijoita. Esimerkiksi Kellokosken sai-
raalan potilaat ovat tehneet osana hoitoprosessia paljonkin potilastöitä. Lehtonen selventää:”Kel-

---

²³³ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

²³⁴ Ibid.

²³⁵ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

²³⁶ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

²³⁷ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 12.11.2018

²³⁸ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

²³⁹ Pukkila, O., *Helsingin Sanomat*, 29.12.2015.

lokoskella on ollut hoidollinen taide” eli hoidossa syntyvää taidetta.²⁴⁰ Hän tarkentaa tosin, että taidetta hankittaessa pyrkimyksenä on pitää profiili korkealla.²⁴¹ Myös taidetoimikunnan jäsenet erottavat lähes poikkeuksetta potilastaiteen ja niin sanotun harrastelijataiteen korkean profiilin taiteesta. Seitsalo kiteyttää, että:”Taideterapia on eri asia, kun sairaalataide.”²⁴² Aiheesta on kirjoittanut muun muassa Alain de Botton yhdessä John Armstrongin kanssa kirjassa *Art as Therapy*.²⁴³ Taiteen terapeuttisesta vaikutuksesta on tehty myös runsaasti alan tutkimuksia muun muassa Sveitsissä.

Vuoden 2014 vuosikertomuksessa linjataan:”Taidetoimikunnan aktiivisuus tuottaa huomattavan määrän käytännön organisointityötä. Toistaiseksi työtä tekee taidetoimikunnan sihteeri oman toimensa ohella. Taidetoimikunta katsoo että jatkossa toimintaa varten tarvitaan kokopäiväinen koordinaattori.”²⁴⁴ Ja tällainen myös palkattiin. Taideasiantuntijan ja suunnittelijan työhön kuuluvat tällä hetkellä ainakin: kokoelman teosten sijoittelu, taidehankinnoissa mukana oleminen ja kokoelmaan liittyvät käytännön asiat. Taideasiantuntija hoitaa myös Meilahden sairaalan näyttelytilan varauskalenteria.²⁴⁵

Pääasiassa hankintoja tehdään niin, että toimikunnan taideasiantuntijat kiertävät näyttelyitä ja ehdottavat osittain näiden perusteella, mitä ostetaan.²⁴⁶ Näyttelyitä kiertävät henkilöt kartoittavat pääasiassa Helsingin ja muiden Suomen näyttelyjärjestäjien taidetarjontaa.²⁴⁷ Liikanen kertoo: ”Meillä kerätään ja katsotaan ulkopuolisilta ilman että rajataan tai---tehdään---tarkkaa suunnitelmaa.---Se on toisaalta välillä--- spontaania, jos---joku on käynyt katsomassa hienon näyttelyn

---

²⁴⁰ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

²⁴¹ Ibid.

²⁴² Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

²⁴³ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 20.9.2018.

²⁴⁴ Vuosikertomus 2014.

²⁴⁵ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 13.9.2018.

²⁴⁶ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

²⁴⁷ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

ja---innostuu. Mutta aina päätös tehdään toimikunnassa yhdessä.”²⁴⁸ Toimikunta kokoontuu Liikasen mukaan noin neljä-viisi kertaa vuodessa yhdessä.²⁴⁹

Toimikunnan jäsenet ovat olleet yksimielisiä siitä, että myös vuonna 2018 ajankohtaisena teemana on ollut se, että taidehankinnat suosisivat nuoria taiteilijoita joko suoraan tai ainakin välillisesti. Taidetta hankitaan määrärahojen puitteissa ja ostotilanne elää koko ajan. Mauri Niemi huomauttaa, että määrärahat tulee myöskin käyttää kustannustehokkaasti.²⁵⁰

Taidetoimikunta on tehnyt taidematkoja esimerkiksi Ruotsiin, Viroon ja Latviaan. Viimeisimmän matkan aikana toimikunta hankki kokoelmaan noin parikymmentä teosta.²⁵¹ Osa näistä teoksista oli syys-lokakuussa 2018 esillä muun muassa Jorvin sairaalassa.

HUS taidetoimikunta on myös teetättänyt tilaustöitä taiteilijoilla, esimerkkeinä tästä mainittakoon muun muassa Suomi100 -teemavuoden kunniaksi Lastenklinikan sisäpihalle muotoilija Stefan Lindforsilta tilattu ja EGS:n toimesta viimeistelty *HejHylje! –teos*. Taidetoimikunnan jäsen Erroll linjaa, että he hankkivat Tammisaarella ja Raaseporissa mielellään myös paikallisten taiteilijoiden teoksia.²⁵² Raaseporin sairaalan alikulkutunneliin tilattiin HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtajan mukaan myös graffiteja juuri Meilahden projektin myötävaikutuksesta.²⁵³ Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalueella taidehankinnoista on vastannut johtoryhmä juuri Errollin johdolla. Markus Lähteenmäen mukaan sairaalaan on aiemmin hankittu taidetta entisen hallintojohtajan suhteiden avulla ja myyjäisin kertyneillä varoilla ja näin kertyneet varat on sijoitettu taiteeseen.²⁵⁴ Alueen sairaaloissa sijaitsee Markus Lähteenmäen mukaan myös useita Pro Artibus –säätien omistamia teoksia, jotka vuonna 2011 olivat lainassa.²⁵⁵

Kokoelmaan on myös hankittu, tai ollaan hankkimassa, taidetta taidekilpailun kautta. Vuoden 2014 vuosikertomuksessa todetaan: ”HUS:n hallitus päätti 13.10.2014, että HUS julistaa kilpailun ympäristötaideteoksen toteuttamiseksi Meilahden sairaala-alueen keskuskalliolle. Hallituksen pää-

---

²⁴⁸ Haastattelu, Hanna-Liisa Liikanen, VTT, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

²⁵¹ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

²⁵² Haastattelu, Gabriela Erroll, HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue, Tammisaari, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. 6.9.2018.

²⁵³ Vuosikertomus 2013.

²⁵⁴ Lähteenmäki, M., 2011a, 10.

²⁵⁵ Ibid.

töksen mukaisesti kilpailuun on kutsuttu 10 taiteilijaa, ja ehdotusten on määrä valmistua toukokuun 2015 loppuun mennessä.”²⁵⁶ Kilpailuehdotuksista järjestettiin myös näyttely Meilahden sairaalan aulaan.²⁵⁷

Vuoden 2015 vuosikertomuksessa todetaan:”Palkintolautakunta otti arviossaan huomioon kunkin ehdotetun teoksen soveltuvuuden juuri kyseiseen, monessa suhteessa vaativaan paikkaan: teoksen tulee olla tarkasteltavissa niin katutasosta kuin myös ylhäältä sairaaloiden ikkunoista, sen tulee olla näkyvä/näyttävä kaikkina vuorokauden ja myös vuodenaikoina. Arkkitehtonisesti hajanaisessa ympäristössä sen tulee olla kokoava voima.”²⁵⁸ Mediatiedotteessa 19.8.2015 todetaan otsikolla ”Voittaja on Matti Peltokankaan *Suuri sydän*”, että:”HUS julisti tammikuussa 2015 kilpailun, jonka tavoitteena on tuottaa Meilahden sairaala-alueen keskuskalliolle ympäristöön sopiva, valtakunnallisesti merkittävä taideteos tai teosten kokonaisuus, joka elävöittää aukiota ja parantaa arkkitehtonisen ympäristön esteettistä kokonaisvaikutusta.”²⁵⁹ Vuosikertomuksen 2015 mukaan: ”*Suuri sydän* -teoksessa nämä ehdot täyttyvät.”²⁶⁰ (Kuva 9) Valkonen toteaa: ”Myös ulkoteosten mahdollisuus on olemassa---niiden suhteen on ajateltu, että---toimitaan tilausteitse.”²⁶¹

Suuri kysymys on miten taidehankinnoissa pyritään neutraaliuuteen, kun kriteerinä on kuitenkin Seitsalon sanoin: ”kokoelman korkea taiteellinen taso”?²⁶² Yksi periaate, jonka Niemi mainitsee on yhtäältä se, että on erotettava niin sanottu koristetaide, dekoraatio ja sisustus korkeataiteesta.²⁶³ ”Se on ollut yksi keskeinen periaate myöskin, että pyritään hankkimaan nuorilta taiteilijoilta.---Mutta sitten tulee myös se että---määrä ei korvaa laatua niin kuitenkin määrällä on merkitystä, koska---tiloja on niin paljon. Jos tulee tilaisuuksia, koska on olemassa etabloituneita taiteilijoita, joilta on nyt mahdollisuus saada [taideteoksia]---monet ovat lahjoittaneet jopa omia töitään. Silloin niitä---hankitaan. Hyvä taide on itseisarvo sinänsä.”

---

²⁵⁶ Vuosikertomus 2014.

²⁵⁷ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. Helsinki, 3.10.2018.

²⁵⁸ Vuosikertomus 2015.

²⁵⁹ *Voittaja on Matti Peltokankaan suuri sydän*. Mediatiedote 19.8.2015.

²⁶⁰ Vuosikertomus 2015, 1.

²⁶¹ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

²⁶² Haastattelu, Seppo Seitsalo, LKT, professori, ortopedi, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 21.9.2018.

²⁶³ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

Niemi lisää: ”Kyllä meillä varatun taidehankintarahen määrä ---sanelee sitä, että emme voi siitä taiteen huippuvirrasta ostaa. Silloin saisimme vain muutaman työn---. Se on kyllä karttunut vuosien mittaan.”²⁶⁴ Niemi jatkaa: ”Perustelu on---hyvä ympäristö ja miljöö. Taide on olennainen osa sitä---. Tilat olisivat aika tylsiä jos ei olisi mitään [taidetta]. Nykyisin välineitä on aika paljon, kuvataidetta---designia ja koristetaidetta---tämä on mielenkiintoinen alue, näen kuitenkin että taide on taidetta. Itsessään, riippumatta siitä onko se sairaalan seinällä---kodin tai toimiston. Jos on hyvää taidetta niin se ei huonone siitä, että se on vaikka vessan seinällä. Taide ei ole sisustuselementti sinällään.”²⁶⁵ Mauri Niemi ottaa kantaa esimerkiksi Uuden Lastensairaalan, johon on yhteistyössä Moomin Charactersin kanssa luotu omanlainen *kokonaisilme*. Uudessa Lastensairaalassa oli alkuperäisten suunnitelmien mukaan varmistettu paikat kymmenelle taideteokselle. Mauri Niemi kertoo: ”Taidetta voi lähestyä kuten Lastensairaalassa on tehty.---Siellä on valikoitu merkittävä---hieno joukko kuvataiteilijoita rakennusvaiheessa ja heidän teoksilleen on haettu arkkitehtien kanssa paikat, mihin taideteokset sijoittuvat. Se on oma kokonaisuutensa. Moomin Charactersin kautta on otettu Tove Janssonin muumeista meriaiheita, tähtitaivasta, luontoa seiniin kuvioina.” Hän korostaa: ”[Janssonin hahmot tai tekstit]---eivät ole taidetta vaan ne luovat miljööitä, ovat sisustuselementtejä. Kuvataide on erillinen kokonaisuus. Uusi lastensairaala on hyvin pitkälti arkkitehtivetoinen.”²⁶⁶ Samankaltaista periaatetta on noudatettu jo vuosia aiemmin Manchesterin lastensairaalassa, missä sairaalaympäristöä ja potilaiden oloa on yritetty piristää sisustuselementein ja valotaideteoksin.

Seitsalo linjaa, että taide ei ole koskaan niin sanottua ”hoivataidetta”, vaan että taide on itsessään arvokasta.²⁶⁷ Taidetoimikunnan johtotähtenä vaikuttaisikin olevan se, että taidetta hankitaan nimenomaan taiteen vuoksi tai Seitsalon sanoin ”Rakkaudesta taiteeseen”.²⁶⁸ Toisin sanoen voidaan todeta, että hankintoja pyritään tekemään niin sanotusti taide edellä. Tämä näkyy myös, kuten jo aiemmin on todettu, taidetoimikunnan kokoelman profiilissa. Myös sairaalaympäristö, potilaat ja henkilökunta otetaan tarkkaan huomioon taidehankinnoissa. Viimeistään siinä vaiheessa, kun tai-

---

²⁶⁴ Ibid.

²⁶⁵ Ibid.

²⁶⁶ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

²⁶⁷ Haastattelu, Seppo Seitsalo, LKT, professori, ortopedi, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 21.9.2018.

²⁶⁸ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

detta sijoitetaan eri yksiköihin. Kokoelman karttumisen periaatteita käsittelen tarkemmin seuraavassa luvussa.

Liikanen selventää: ”Meidän valintaprosessi on toisaalta tietoista mutta toisaalta vähän tiedostamatonta, mutta aika avoimin mielin yritämme.---”²⁶⁹ Taidetoimikunta on myös suhteellisen yksimielinen siitä, että videotaide sairaalaympäristössä olisi hankalaa sijoittaa tai pitää toiminnassa ilman asianmukaista valvontaa. Bergströmin mukaan taidetoimikunta ei hanki tietoisesti jotakin tiettyä teemaa tai tyyliisuuntaa, vaan valintoja ohjaa samansuuntainen taidemaku jäsenten keskuudessa. Poikkeuksiakin on, mikä on hänen mukaansa ”sinänsä vain hyvä”.²⁷⁰ Taidenkenttää, taidemaailmaa ja käsitettä ”maku” on tutkinut paljon ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu, mutta tässä yhteydessä taidemaku tai se, että on niin sanotusti silmää taiteelle, perustuu HUS taidetoimikunnan ammattitaitoon, vahvaan näkemykseen ja Suomen kuvataidekentän vuosikymmenien tuntemukseen sekä aktiiviseen seuraamiseen. Kontaktit kuvataiteilijoihin eivät myöskään ole olleet aivan merkityksettömiä.

Taiteen hankinta oli vuoteen 2015 asti ollut satunnaista HUS:n sairaaloissa. Taidetoimikunta käytti silloin taidehankintoihin 300 000 euroa.²⁷¹ Toimikunnan jäsenet ovat yksimielisiä siitä, että määrärahat ovat viime vuosina lisääntyneet.²⁷² Muuten taidehankinnoille ei ole sen suurempia rajoituksia, toteavat kaikki yhteisesti. Niemi esittää vielä tärkeän huomion siitä, kuinka hänen entisessä työyhteisössään oli teos, joka alituisen aiheutti närkästystä: ”Se poistui sitten aikanaan mutta joka tapauksessa---minulla on henkilökohtaisia kokemuksia siitä että pitää olla jonkin verran varovainen minkälaista taidetta tuodaan tällaiseen ympäristöön. Se ei saa olla ristiriitaista. Toisaalta hän huomauttaa valaisevan esimerkin kautta, että: ”taiteen tehtävä onkin aiheuttaa tunteita.”²⁷³

Niemi lisää: ”Toinen asia, mikä tietysti tässä on aina muistettava, on se, että kun taidetta hankintaan niin on potilaat jotka sitä näkevät sattumanvaraisesti tai hoitojakson aikana ja sitten on henkilökunta, joka joutuu elämään sen taiteen kanssa.--- silloin jos siellä on töitä jotka aiheuttavat jatkuvaa---ristiriitaa niin---se on tunnistettava. Ja toisaalta, sitä ei voi koskaan tietää---taidetta

---

²⁶⁹ Haastattelu, Hanna-Liisa Liikanen, VTT, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

²⁷⁰ Bergström, K. sähköposti tekijälle, 20.9.2018.

²⁷¹ Pukkila, O. *Helsingin Sanomat*, 2015.

²⁷² Haastattelu, Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 12.9.2018.

²⁷³ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

hankittaessa vaan sitten pitäisi reagoida, jos tulee palautetta ja tehdä vaihdoksia sellaiseen paikkaan mikä on sopivampi.²⁷⁴ Niemen mukaan taidehankintojen riskit eivät perustu siihen, että hankitaan vääränlaista taidetta vaan:”---että hankitaan vääränlaista väärään paikkaan. Poistoja, kiertoja tehdään. Sen pitäisi olla elävää kiertoa.”²⁷⁵ Olisikin kyseenalaista ja erikoista jaotella taide ”vääränlaiseen” ja ”oikeanlaiseen” taiteeseen. Tästäkin on esimerkkejä etenkin Saksan taidehistoriassa. Mutta tässä pro gradu –tutkielmassa kartoitetaan sitä, mitä tulee huomioida, kun kartutetaan taidekokoelmaa sitä silmälläpitäen, millainen taide sopii juuri HUS:n sairaaloiden interiööriin tai ulkotilaan. Seuraavassa luvussa käsittelen tarkemmin periaatteita HUS:n taidekokoelman karttumiselle ja sisällöille.

5.1 Periaatteet kokoelman karttumiselle ja sisällöille

Taidehankintaprosesseja on erilaisia. Sairaaloiden taidehankintaprosessia ohjaavat sairaaloiden tarkat hygieniamääräykset.²⁷⁶ Näitä noudatetaan Lehtosen mukaan etenkin potilashuoneissa.²⁷⁷ Toimikunta sijoittelee teoksia eteenpäin.²⁷⁸ Lehtonen kertoo, että:”Henkilökunta valitsee. Kysytään heidän mielipidettään. Henkilökunnalla on usein hyvinkin tarkat mielipiteet.”²⁷⁹

Taideteokset eivät saa aiheuttaa liikaa tunnekuohuja ja niiden tulisi olla diskreettejä, Niemen käyttämiä sanoja myötäillen: ”harmonisia”. Erroll huomauttaa, että esimerkiksi psykiatrian ja päi-vystyksen puolella ollaan erityisen tarkkoja.²⁸⁰ Bergström kirjoittaa, että HUS:n taidetoimikunta ei hanki kantaaottavaa taidetta ja että HUS on monikulttuurinen ympäristö. Hän korostaa, että:”---luontoaiheita on paljon, myös ei-esittävää on, huumoriakin löytyy!”²⁸¹ Hän kertoo huo-

---

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ *Taide kuuluu sairaalaan* –seminaarin puheenvuorot ja materiaali, 2018.

²⁷⁷ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

²⁷⁸ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

²⁷⁹ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

²⁸⁰ Haastattelu, Gabriela Erroll, HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue, Tammisaari, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. 6.9.2018.

²⁸¹ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 20.9.2018.

manneensa, että: "maisemia menee paljon, luontoaiheita, sehän on aika neutraalia." ²⁸² Taidetutkimuksen sisältöjä käsitellään lisää luvussa 7.

Hannu Lähteenmäki vastaa kysymykseen siitä, asettaako sairaalaympäristö joitakin reunaehtoja taiteen hankkimiselle: "Ei periaatteessa ole rajoituksia eli ei aseta eikä lähtökohtaisesti ole muita reunaehtoja muuta kuin määrärahat. Taideteosten tulee sopia sairaalaympäristöön. Ehdotuksia käydään läpi kokouksissa. Jos rajoitteita on, koskevat ne lähinnä päivystystä tai psykiatriaa." ²⁸³

Teosten aiheiden osalta Bergström pohtii, ettei toimikunta hänen mielestään esimerkiksi hanki "aggressiivista eikä ahdistavaa" taidetta. ²⁸⁴ Hän toteaa, että: "Monesti---punainen väri koetaan negatiivisena---." ²⁸⁵ Sama on todettu julkaisussa *Toipuminen ja taide* seuraavasti: "Teosten esivalinnan aikana tietyt värit herättivät keskustelua EMMA:n oman henkilökunnan keskuudessa. Pohdittiin esimerkiksi, voiko paljon punaista sisältäviä teoksia valita sairaalaympäristöön." ²⁸⁶ Bergström toteaa: "Samaten jotkut muodot saattavat olla hankalia, joku muoto saattaa viitata sisäelimiin, verisuoniin---Sitä ei aina tule ajatelleeksi kun valitsee teoksia tai---on hankkimassa niitä---mitä miellelyhtymiä siitä saattaa syntyä." ²⁸⁷ Valkonen linjaa: "---ei mielellään raakoja tai painostavia [taideteoksia], täytyy sillä tavalla olla järki kädessä--- Se on oikeastaan aika helppo tunnistaa. Ei niissä yleensä suurtakaan keskustelua käydä---." ²⁸⁸ Lehtonen pohtii: "---minkälaiseen ympäristöön voi minkäkin henkisen teoksen viedä. Tunnelitiloihin voi vähemmän tiukalla seulalla niitä viedä." Kyse on siis paljon myös siitä, millaista tunnelmaa teos tai teosryhmä levittää ympärilleen. Hannu Lähteenmäki mainitsee teosten synkkyyden: "Otetaan pois kaikki synkät ja synkämäiset." ²⁸⁹ Lehtonen mainitsee esimerkiksi kuolema-aiheet, joita ei taidehankinnoissa tulisi

---

²⁸² Ibid.

²⁸³ Ibid.

²⁸⁴ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

²⁸⁵ Ibid.

²⁸⁶ Nyqvist, M. & al., 2017, 65

²⁸⁷ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

²⁸⁸ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

²⁸⁹ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

suosia.²⁹⁰ Nämä ovatkin varsin järkiperaisii kriteerejä sairaalaympäristössä. Toipuminen ja taide julkaisussa todetaan:

Sairaala on paikka, missä tunteet voivat olla voimakkaita: pelko, suru, toivo, usko ja ilokin ovat terveydenhoitotyössä arkipäivää. Kun on kysymys elämästä, ovat panokset kovat. Iloa ja uskoa tarvitaan yhtä lailla kuin kiukun voimaa. Vaikeissa, omaa ja läheisten terveyttä koskeissa tilanteissa tunteet ovat pinnalla.²⁹¹

Nyqvistin mukaan: ”Taide on kieli, jolla tunteita voi käsitellä ja kuvata jopa ilman sanoja. Koska taiteen kokeminen on aina henkilökohtaista, toimii se usein tunteiden tasolla. Joku teos voi visualisoida pelon, herättää haikeuden tai kiteyttää riemun ja toivon tunteet.”²⁹² Bergström painottaa: ”Tässä yhteydessä ei voi samalla tavalla kerätä taidetta kuin---museokokoelmaan.”²⁹³ Lehtonen tuo esiin tätä näkökulmaa todetessaan, että: ”Deponoijien mielestä on hienoa, että saa ne [teokset] tänne, missä [taide] on kokoajan ihmisten nähtävillä, mikä eroaa museoiden linjauksista.”²⁹⁴ Hän toivoisikin, että taideteokset vietäisiin varastosta ihmisten nähtäviksi.²⁹⁵

Bergström pohtii yhdessä eri yksiköiden osastonhoitajien kanssa varastossa, millainen taide soveltuu ripustettavaksi minnekin. Hän luottaa taiteen sijoitusprosessia:

Sijoitukset---tulevat tarpeen mukaan eli missä on tyhjiä tiloja---Monesti osastonhoitajat ottavat minuun yhteyttä asiassa. Käyn katsomassa tilat ja sitten---teen heille ripustusehdotuksen. Tai sitten osastonhoitaja tulee ja muuta henkilöstöä---katsomaan taidevarastossa olevia teoksia. Joka tapauksessa---he päättävät lopulta mitä haluavat.²⁹⁶

Valkonen toteaa, että sairaaloiden henkilökuntien kanssa on vuosien aikana kehittynyt luonteva järjestelmä.²⁹⁷

Teosten koon mainitsee kolme toimikunnan jäsentä. Taiteilijat ehkä saavat suuria monumentaaliteoksiaan kaupaksi, mutta sairaaloissa luonnollisesti on omat rajoituksensa, mihin suuria teoksia voi ripustaa. Bergström kirjoittaa teosten sijottelusta: ”on toki osastoja jonne ei tai-

---

²⁹⁰ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

²⁹¹ Nyqvist, M. & al., 2017, 79

²⁹² Ibid.

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

²⁹⁵ Ibid.

²⁹⁶ Haastattelu Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

²⁹⁷ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

detta mahdu, kuten leikkausosastot tai muut sellaiset osastot, joissa on paljon tekniikkaa tai vähän tyhjää seinäpintaa.”²⁹⁸ Kun kyseessä ei ole rakennus, johon taide on integroitu jo rakennusvaiheessa, on sijoittelussa ja ripustuksessa huomioitava tiettyjä seikkoja. Valkonen on samoilla linjoilla Bergströmin kanssa todetessaan:”Varsinaiset rajoitukset tulevat tilojen kautta: korkearajoitus ja voiko jonnekin saada kolmiulotteisen teoksen---se on usein kaikkein ratkaisevin seikka---.”²⁹⁹ Hän viittaa siihen, että toimikunta ei voi alkaa tilasyistä suuria monumentaaliteoksia koelmaan keräämään.³⁰⁰

Taidetoimikunnan jäsenet ovat yksimielisiä turvallisuuden suhteen. Paloturvallisuus, teosten turvallisuus mutta myös potilaiden turvallisuus mainitaan. Seitsalo tosin huomauttaa, että ainakaan Ortonissa ei edellämainittujen kanssa ole kahdenkymmenen vuoden aikana koettu olevan ongelmia eikä hänen mielestään toimien kiristyksiä näillä voisi perustella.³⁰¹ Hannu Lähteenmäki kertoo:”---yksi rajoittava tekijä on paloturvallisuus eli aulatiloihin ja poistumisteihin ei voida ottaa taidetta. Jos joku tekee puusta ison koosteen ja sanoo, että se on taideteos, vaikka se olisi kuinka hyvä, niin se jää ulkopuolelle. Erilaiset muovista tehdyt teokset aiheuttavat myrkyllisiä kaasuja palaessaan ja niitä me emme halua.”³⁰² Tällä hetkellä Tornisairaalan aulassa on Martti Aihan muovinen veistos ja tekeillä on Pasi Karjulan puinen teos. Tosin Naistenklinikan veistospuistoon, jolloin teos olisi valmistuessaan ulkotilassa. Voidaan siis todeta, että nämä sairaalaympäristön rajoittavat tekijät ovat ennen kaikkea suuntaa antavia. Toimikunnan sihteeri Riitta Heino toteaa:”Rajoitteena on se, ettei teoksessa ole mitään vahingoittavaa.---ja pyritään myös siihen, että teokset pysyvät hyvänä.”³⁰³

---

²⁹⁸ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 26.9.2018.

²⁹⁹ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

³⁰⁰ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

³⁰¹ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

³⁰² Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

³⁰³ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

Lasten sairaaloissa pyritään huomiomaan potilaiden turvallisuus esimerkiksi siinä, etteivät lapset voi vahingoittaa itseään kiipeämällä esimerkiksi veistoksen päälle.”³⁰⁴ Hannu Lähteenmäki on samoilla linjoilla. Veistospuistot ovat silti myös lapsivieraille ja esimerkiksi Galleria Ortonin veistospuistoon saa tuoda tulevan sukupolven tutustumaan kuvanveistotaiteeseen. Seitsalon mukaan Ortonin veistospuistossa onkin vierailut kymmeniä lapsiryhmiä, joten lähtökohtaisesti teosten tai lasten turvallisuus ei ole ollut esteenä taideteosten esillelaittamiselle.³⁰⁵

Teosturvallisuus on museoissa itsestään selvästi ratkaistu eri tavalla kun sairaaloissa. Sairaaloissa teokset ovat nähtävillä, koskettavissakin tai niin sanotusti ”kulutettavissa” eri tavoin, kuin esimerkiksi museokontekstissa tai galleriatilassa. Teokset ovat taidetoimikunnan vastuulla erityisesti, mikäli ne on deponoitu sairaalaympäristöön. Lehtosen mukaan: ”Pitää ajatella, ettei teoksia vahingoiteta, vaikka ne on ihmisten katsottaviksi ja koskettaviksi tarkotettu.”³⁰⁶ Ikävä kyllä sairaalaympäristössä teoksia saattaa myös hävitä. HUS toimikunta huomioi tietenkin myös sen, etteivät teokset vahingoitu.

Hannu Lähteenmäki mainitsee myös hygienian: ”Teoksen pitäisi olla puhdistettavissa. Lapsinnoitettu kehys on parempi kuin maalattu kangas silloin, kun se viedään potilashuoneeseen. Poikkeuksia on aina.”³⁰⁷ Hygieniamääräykset koskevat lienee pääasiassa potilashuoneita ja leikkaussaleja, joihin ei luonnollisesti muutenkaan ripusteta taidetta.

Toimikunnalla on pysyvä konservaattorikontakti mahdollisia teoskunnostuksia ja -vaurioita varten.³⁰⁸ Muuten Hannu Lähteenmäen mielestä taiteen ”soveltuvuudelle ei ole kauheasti esteitä.”³⁰⁹ Bergström kirjoittaa, että eniten taidetta on sijoitettu Naistenklinikalle.³¹⁰ Siellä henkilökuntakin on ollut Lehtosen sanoin taiteen suhteen erityisen innostunutta sitten kun he sisäistivät taidetoimikunnan ”idean”. EMMA:n kirjassa *Toipuminen ja taide* todetaan: ”Henkilökunnan osal-

---

³⁰⁴ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

³⁰⁵ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

³⁰⁶ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

³⁰⁷ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

³⁰⁸ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

³⁰⁹ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

³¹⁰ Bergström, K. sähköposti tekijälle, 26.9.2018

listumisen taideteosten valintaan toivotaan vaikuttavan työssä viihtymiseen ja sitä kautta lisäävän työhyvinvointia. Kun henkilökunta on voinut itse vaikuttaa päätöksiin, teokset tulevat läheisemmiksi ja niistä halutaan myös pitää huolta.”³¹¹ Karesvuori valottaa Jorvin sairaalan teos-huoltoa:”--- me olemme pyytäneet, että osastonhoitajat---ilmoittavat jos---töitä on rikkoutunut. Että muutamasta on lasi mennyt rikki tai kehykset ovat jotenkin---tähän me saamme HUS taidetoimikunnalta avustusta sitten---rahoitusta. Kyllä sitä huoltotyötä on.”³¹²

5.1.1 Taiteen terveysvaikutukset

Koska kyseessä on yksi, osittain itsestäänselväkin, kriteeri sairaaloiden kokoelmien kartuttamiselle, on perusteltua sisällyttää näkökulma taiteen terveysvaikutuksista pro gradu –tutkielmaan, koska aiheen kannalta on relevanttia tarkastella sitä, miksi HUS:n taidekokoelmaa kartutetaan. Vastausten perusteella voidaankin todeta, että yksi syy lienee se, että taiteella halutaan luoda miellyttävä sairaalaympäristö sekä potilaille että sairaaloiden henkilökunnille. Taidetta kerätään sairaaloihin ja pidetään esillä sairaalaympäristössä osittain siitä syystä, että sen ajatellaan auttavan potilaita toipumisessa. Koska sairaalassa olevalla:”---taiteella on parantavaa ja mieltä eheyttävää voimaa. Se vie katsojan huomiota pois ahdistavista asioista ja vähentää stressiä.”³¹³ Yhteisenä tavoitteena ja intressinä toimikunnalla on selkeästi HUS:n työntekijöiden viihtyvyys ja potilaiden olosuhteisiin vaikuttaminen. Errollin sanoin se, että taiteella luodaan ”ystävällinen ja rauhoittava sairaalaympäristö”.³¹⁴

Tutkimustietoa taiteen terapeuttisesta mutta myös tervehdyttävästä ja kuntouttavasta voimasta on tuotu viime vuosikymmenen aikana jälleen enemmän päivänvaloon. Se on kuitenkin huomioitu osana sairaala-arkkitehtuuria jo 1940-luvun Suomessa, ellei jo aiemmin. Paimion parantola suunniteltiin, kun tuberkuloosiin ei vielä ollut keksitty lääkehoitoa. Rokote tautia vastaan kehitettiin vasta 1940-luvulla. Suunnittelun alkaessa 1920-luvun lopulla, kymmenentuhatta ihmistä kuoli vuo-

---

³¹¹ Nyqvist, M. & al., 2017, 65

³¹² Haastattelu, Sari Karesvuori, Jorvin sairaalan Terveyttä kulttuurista -työryhmän sihteeri. Espoo, 14.9.2018.

³¹³ Nyqvist, M. & al., 2017, 4, 18.

³¹⁴ Haastattelu, Gabriela Erroll, HUS Raaseporin sairaalan johtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue, Tammisaari, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. 6.9.2018.

sittain tuberkuloosiin.³¹⁵ Seitsalo huomauttaa, että tuberkuloosirokote kehitettiin jo 1920-luvulla, mutta Suomessa se otettiin käyttöön vasta 1940-luvun lopulla.³¹⁶

Tammikuussa 2018 Designmuseon galleriassa avautuneen *Healing – parantumisen muotoilua* -näyttelyn lähtökohtana oli museon intendentin ja museolehtorin toimesta laadittujen näyttelytekstien mukaan:”--laaja kokoelma Aino ja Alvar Aallon vuosina 1929–33 suunnitteleman Paimion keuhkoparantolan esineistöä.”³¹⁷ Paimion tuberkuloosi- eli keuhkoparantola on kiinnostava historiallinen esimerkki siitä, miten muotoilu ja arkkitehtuuri voivat merkittävästi vaikuttaa parantumiseen. Aallot kiinnittivät huomiota parantumiseen kokonaisvaltaisena ilmiönä, johon vaikuttaa fyysinen, henkinen, materiaallinen ja teknologinen ulottuvuus:³¹⁸

Muotoilu näkyy paranemista tukevissa tuotteissa, tiloissa ja palveluissa. Paranemista muotoiltaessa luodaan ratkaisuja, jotka tuovat lohtua, suojaa sekä tarjoavat mahdollisuutta lepoon ja rauhaan.--- Näyttely sisältää eri muotoilun osa-alueita ja kuljettaa paranemisen maailmaan valikoitujen esineiden, tilakonseptien, teosten ja palvelujen kautta.³¹⁹

Näyttelyteksteissä tuotiin esiin myös se, että potilaiden eristäminen kuivaan luontoympäristöön oli ennen ajan ainoa hoitokeino. Tuberkuloosin uskottiin parantuvan valon, raikkaan ilman, hygienian ja levon yhteysvaikutuksella. Auringonvalon ihmiselimistöön tuottavan D-vitamiinin ajateltiin edesauttavan parantumista.³²⁰ Aallot ymmärsivät elinaikanaan sen, miten tärkeä vaikutus taiteella, luonnolla ja muotoilulla oli esimerkiksi Paimion keuhkoparantolan potilaiden tervehtymiseen aina ikkunamekanismien suunnittelusta lähtien, tuolien muotoiluun ja sijoitteluun –jopa äänettämiin lavuaareihin asti.

Designmuseossa oli esillä vuonna 2016 suunniteltu *Com-pa-ny:n* (Aamu Song, Johan Olin) *Maljakkopuu*-teos. Olin ja Song ovat näyttelytekstin mukaan suunnitelleet teoksen Espoon sairaalalle tilauksesta.³²¹

Com-pa-ny suunnitteli sairaalan julkisiin tiloihin puun, joka toimisi paitsi aulatilana veistoksena myös käytännöllisenä esineenä, joka toisi iloa niin potilaille kuin heidän vierailleen. Puun metalliosat kan-

---

³¹⁵ Designmuseon *Healing – parantumisen muotoilua* -näyttelyn näyttelytekstit, 2018

³¹⁶ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

³¹⁷ Designmuseon *Healing – parantumisen muotoilua* -näyttelyn näyttelytekstit, 2018

³¹⁸ Ibid.

³¹⁹ Ibid.

³²⁰ Ibid.

³²¹ *Taide kuuluu sairaalaan* -seminaari, 12.4.2018.

nattelevat eri kokoisia, Nuutajärvellä suupuhallettuja liukuvärjättyjä maljakoita. Maljakoiden värit ovat heleät, mutta ei liian kirkkaat, jotteivat ne ärsytä potilaita.³²²

HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja Taipale uskoo, kuten aiemmin on jo todettu, myös taiteen terveysvaikutuksiin. Hän ja Seitsalo ovat esimerkkejä siitä, miten teoriasta tehdään käytäntöä – konkreettista toimintaa. Taipale toteaa *Kansan Uutisissa*: ”Ihmisellä on neljä kieltä; puhekieli, johon kuuluu kirjoitettu kieli, ruumiinkieli, ympäristön kieli ja tekojemme kieli.---Samoin vaikkapa sairaaloiden puutarhoilla on viestinsä potilaille; ne kertovat arvostetaanko heitä.”³²³ Toinen aspekti, jota taidetoimikunnan puheenjohtaja Taipale on korostanut on se, että taideterapia on merkittävä terapiamuoto psykiatrian puolella. Mutta sairaalataidetta tarkastellaan tässä pro gradu –tutkielmassa erillisenä ilmiönä verrattuna taideterapiaan ja esimerkiksi sen yhteydessä syntyneeseen potilastaitteeseen.

Taiteen ja kulttuurin suhdetta mielenterveyteen, työhyvinvointiin tai pitkäikäisyyteen on tutkittu etenkin 2000-luvulla paljon sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa Suomessa. Liikasen mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, muiden muassa, on teettänyt aiheesta tutkimuksia.³²⁴ Myös muut tahot ovat olleet aiheessa aktiivisia. Liikanen valottaa erilaisia yhteistyöhankkeita 1990- ja 2000-luvun alusta, jotka ovat edistäneet aktiivisesti taiteen rantautumista sairaaloihin.³²⁵ Liikasen mukaan:”Manchesterin Metropolitan yliopisto on profiloitunut kulttuurin, taiteen ja terveyden välisten yhteyksien tutkimiseen.”³²⁶ Tämä tuotiin esiin myös Taide kuuluu sairaalaan –seminaarissa. Liikanen tuo esiin, että Ruotsissa *Kultur i vården* -työtä oli kehitelty jo 1980-luvulta alkaen paljon ennen Arts in Hospital -hanketta.³²⁷ Hänen mukaan Suomen Unescon toimikunnan välityksellä Arts in Hospital rantautui Suomeen ja Opetusministeriö perusti vuonna 1992 *Terveyttä kulttuurista* -työryhmän edistämään hanketta, jonka työn jatkona syntyi Opetusministeriön *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia* -tomintaohjelma vuosille 2010–2014.³²⁸ Hän kirjoittaa:

---

³²² Designmuseon Healing – parantumisen muotoilua -näyttelyn näyttelytekstit, 2018

³²³ Paju, A. *Kansan Uutiset*, 28.3.2011.

³²⁴ Haastattelu, Hanna-Liisa Liikanen, VTT, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

³²⁵ Liikanen, H-L, 2011, 12–13.

³²⁶ Liikanen, H-L, 2011, 17–18.

³²⁷ Ibid.

³²⁸ Liikanen, H-L, 2011, 17–18.

Arts in Hospital -hanke syntyi vuonna 1990 YK:n ja Unescon kulttuurikehityksen vuosikymmenen aloitteena leviten kaikkiaan 18 jäsenmaahan. Hankkeen tavoitteena oli taiteen avulla lisätä hoitolaitosten viihtyisyyttä sekä integroida taide- ja kulttuuritoiminta osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon hoitotyötä, kuntoutusta sekä työmenetelmiä.³²⁹

Tämä periaate on toteutunut Suomessa mitä suurimmassa määrin ainakin HUS:ssa, Invalidisäätiö Ortonissa, Espoon sairaalassa sekä muun muassa HAM:n taideteosten deponoinnin myötä muissakin sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksissa käytännön tasolla. Kuten jo aiemmin todettu on taide- ja kulttuuritoimintaa viritelty uudelleen eri sairaaloiden taideohjelmien myötä ympäri Suomen mutta myös kansainvälisesti.

Liikanen kirjoittaa, että reumatologi Heinz Langer ja psykiatri Helmut Böttcher vakuutuivat Saksassa Berliinin muurin murtumisen aikoihin, että kuvataiteen tuominen sairaalaympäristöön vaikutti myönteisesti hoitoprosesseihin.³³⁰ Lääkärit tekivät Liikasen mukaan usean vuoden ajan empiirisiä tutkimuksia taiteen merkityksistä potilaiden ja hoitohenkilökunnan viihtyvyyteen ja erilaisten taideteosten sopivuudesta potilashuoneisiin. Liikanen tiivistää, että: ”Potilaiden mielestä sellaiset kuvat olivat sopivampia, jotka koettiin mielihyvää tuottavina ja tyyntävinä tai herättivät ajatuksia, assosiaatioita ja fantasioita.”³³¹

Liikanen löysi väitöstutkimuksensa aikana neljä ihmisen hyvinvointiin vaikuttavaa elementtiä.³³² Näitä ovat: ”---taide antaa elämyksiä ja merkityksellisiä taidenautintoja. Toiseksi taiteella ja kulttuuritoiminnalla on yhteys parempaan koettuun terveyteen ja hyvän elämän kokemuksiin. Kolmanneksi taideharrastukset synnyttävät yhteisöllisyyttä ja verkostoja, jotka auttavat hallitsemaan elämää paremmin ja neljänneksi taide luo viihtyisyyttä ja kauneutta elin- ja työympäristössä.”³³³ Näitä voidaan löyhästi pitää myöskin syinä sille, miksi HUS:n taidetaidetoimikunnan kokoelmaa kartutetaan.

Taiteen hyvinvointivaikutuksilla tarkoitetaan, Liikasen nelikenttää HUS:n sairaalaympäristöön löyhästi soveltaen, esimerkiksi sitä, miten sairaalatilassa tai sen ympäristössä esillä olevat HUS:n taidetoimikunnan taidekokoelman teokset vaikuttavat yhtäältä potilaisiin ja heidän parantumiseensa ja toisaalta sairaaloiden henkilöstöjen työhyvinvointiin ja yksiköiden työympäristöön positiivisella

---

³²⁹ Liikanen, H-L, 2003, tiivistelmä.

³³⁰ Liikanen, H-L, 2011, 17-18.

³³¹ Liikanen, H-L, 2011, 17-18.

³³² Liikanen, H-L, 2011, 17-18.

³³³ Liikanen, H-L, 2003, tiivistelmä.

tavalla. Valkosen mukaan puhutaan paljon potilaista, mutta hän toteaa: ”---jos ajatellaan, ketkä elävät näiden teosten keskellä, niin se on tietysti hoitohenkilöstö ja---silloin ajatellaan myös heidän viihtyvyyttään ja---ympäristön esteettistä puolta.”³³⁴

Taiteella on tutkittu yhteys paremmaksi koettuun terveyteen ja parempaan elämänhallintaan. Se luo sekä potilaiden hoitoympäristöön että henkilöstön työympäristöön kauneutta ja viihtyisyyttä. Sama on todettu *Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report. July 2017.*-raportissa:”Our report shows that the arts can enable people to take greater responsibility for their own health and wellbeing and enjoy a better quality of life. Engagement with the arts can improve the humanity, value for money and overall effectiveness of health and social care system.”³³⁵

Kulttuuritominta, välillinenkin, synnyttää työyhteisön sisällä parhaassa tapauksessa verkostoja ja yhteisöllisyyttä. Taide lisää henkilöstön työkykyä. Lisäksi taideteokset vaikuttavat siihen, että sairaaloiden henkilöstöjen työolot ovat paremmat. Toki erilaisia reaktioita on aina – ja hyvä niin. Niemi korostaa, kuten jo aiemmin todettu, että taiteen kuuluukin aiheuttaa tunteita.³³⁶ Potilaisiin taide sitä vastoin, ainakin toivon mukaan, vaikuttaa tervehdyttävästi.

Liikanen kirjoitti vuonna 2003:”Taiteen ja kulttuuritoiminnan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kentät kohtaavat, mikäli taide ja kulttuuritoiminta nähdään osaksi jokaisen ihmisen elämää, tarpeita ja oikeuksia. Hoitolaitoksissa tämä edellyttää ammatillista lisäkoulutusta, resurssien uudelleen arviointia ja nykyistä joustavampia työjärjestelyjä.”³³⁷ Sosiaali- ja terveysalan sekä taidealan ja kulttuurialan yhteyttä ovat tutkineet esimerkiksi THL:n toimesta Cecilia von Brandenburg sekä Liikasen mukaan myös Metropolian lehtori Pia Strandman-Suontausta.³³⁸ Valkosen mukaan taidetoimikunnan työ:”---on nyt jo koettu välttämättömäksi laajalti ja---olemme saaneet eri sairaaloiden henkilökunnilta hyvää palautetta. Tulee myös toivomuksia ja huomautuksia siitä, että milloin mekin saisimme---teoksia tänne.”³³⁹

---

³³⁴ Liikanen, H-L, 2003, tiivistelmä.

³³⁵ *Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report. July 2017.* 1–9 Lime Arts verkkosivut.

³³⁶ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

³³⁷ Liikanen, H-L, 2003, tiivistelmä.

³³⁸ Haastattelu, Hanna-Liisa Liikanen, VTT, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

³³⁹ Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018.

5.1.2. Lime Arts Programme

Kansainvälisellä tasolla tarkasteltuna voidaan todeta, että taiteen ja kulttuuritoiminnan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kentät ovat kohdanneet ainakin Brittein saarilla. Tämä ilmenee 46 vuoden ajan toimineen Lime Arts –taideorganisaation heinäkuun 2017 *Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report. July 2017* –raportin lyhytversiosta. Raportin esipuheessa todetaan: ”We hope that our report will influence the thinking and practice of people working professionally in health and social care as well as of artists and people working in cultural organisations. It is addressed to all who are thinking about the future of these crucial public services.”³⁴⁰

Taideorganisaatio Lime Artsin toimesta toteutettujen taidehankkeiden vaikutukset potilaisiin: lapsiin, joilla on palovamma tai psyykkisiä häiriöitä, vauvansa menettäneisiin äiteihin, eristyksissä eläviin kroonisesta sairaudesta, syömishäiriöstä tai vakavista mielenterveysongelmista kärsiviin, –on dokumentoitu organisaation toimesta pitkässä ja lyhyessä raportissa. Lime Arts on toteuttanut taidehankkeita myös esimerkiksi vankiloissa ja tehnyt yhteistyötä kansainvälisen Artist in Hospitals –liikkeen kanssa, josta Taipale kirjoittaa seuraavasti: ”Englannissa lama-aikana työllistettiin 500 työntöntä taiteilijaa laitoksiin tekemään niistä kauniimpia.---Artist in Hospitals-liikkeen ja taiteilijoiden residenssi-liikkeen toimesta laitoksiin otettiin myös määrääjäksi ulkomaisia taiteilijoita yhteiskunnan tuella. Majoitus, ateriat ja työtarvikkeet tarjottiin laitosten taholta.”³⁴¹

Lime Arts pyrkii tekemään sairaalaympäristöstä esteettisemmän ja helpottamaan potilaiden elämää sairaalassa osallistamalla heitä taideprojekteihin, jotka toteutetaan yhteistyössä taiteilijoiden, taidealan opiskelijoiden, potilaiden, mutta etenkin sairaalan henkilökunnan kanssa.

Taideorganisaation tilat ovat Manchesterin yliopistollisen sairaalan yhteydessä, mutta taideprojekteja toteutetaan myös sairaalan ulkopuolella. Lime Artsin ohjelmajohtaja, taiteilija Dawn Prescott, joka esitti oman puheenvuoronsa Taide kuuluu sairaalaan –seminaarissa vuonna 2018, esitellään seuraavasti seminaarin esitteessä: ”She is driven by a strong belief that creativity promotes mental and physical wellbeing and that by enabling healthcare staff and patients access to the arts, there exists a power that can change lives, influence systems of care and combat spiraling health.”³⁴² Lime Artsilla ei ole taidekokoelmaa, jota kartuttaa eikä taideorganisaatio hanki

---

³⁴⁰ *Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report. July 2017.* 1–9 Lime Arts verkkosivut.

³⁴¹ Taipale, I., 2011, 6

³⁴² *Taide kuuluu sairaalaan*-seminaarin esite. 12.4.2018

taideteoksia tai sijoita niitä sairaalaan. Mutta taideorganisaation projektit työllistävät etenkin käsikirjoittajia, mutta myös taiteilijoita, muusikoita, tuottajia ja näyttelijöitä. Lime Arts myös kouluttaa sairaalan henkilökuntaa huomioimaan taidelähtöisiä menetelmiä hoitotyön aikana.

Taide kuuluu sairaalaan –seminaarin muistiinpanoista ilmenee, että potilaiden, joiden tila oli ennen taideprojektia hauras, uupunut, vetäytyvä ja letarginen ja joiden fyysiset voimat sekä ruokahalu olivat vähäiset, olivat Prescottin mukaan taideprojektiin osallistuttuaan: energisiä, valoisampia, osallistuvia, oma-aloitteisempia, inspiroituneita, kunnianhimoisia ja keskittyneitä tehtävään.³⁴³ Prescottin mukaan suurimmalla osalla oli taideprojektin alkaessa potilashuoneen verhot suljettuina. Potilashuoneessa oli hämärää, ellei jopa pimeää. Viikkoja kestäneen taideprojektin jälkeen suurin osa vakavasti sairaista ja riutuneista potilaista avasi verhot.³⁴⁴ Esimerkiksi eristyksissä elävä, Prescottin mukaan erittäin vaaralliseksi luokiteltu miespuolinen mielenterveyspotilas, osallistui sairaalan litografiapajaan yhdessä muiden osallistujien kanssa. Naispuolinen mielenterveyspotilas, joka ei ollut syönyt viikkoon sai ruokahalunsa takaisin pajatyöskentelyn myötä ja nautti kunnollisen aterian.³⁴⁵

Lime Arts osallistaa myös nuoria, jotka puolestaan toteuttavat taideprojekteja muille nuorille, joilla esiintyy esimerkiksi alkoholin ongelmakäyttöä. Ajatuksena on vertaistuki samoista ongelmista kärsiville.³⁴⁶ Menetelminä taideterapian kuten draaman, musiikin tai kuvataidepajojen; taiteen havainnoinnin; osallistavien taideohjelmien; kulttuuritapahtumiin osallistumisen; rakennetussa ympäristössä olevan taiteen sekä päivittäisen luovuuden on todettu vähentävän esimerkiksi työikäisten aikuisten työstressiä tai parantavan vakavan sairauden kanssa elävien, ikäihmisten, dementikkojen, omaishoitajien, ongelmanuorten tai yksinäisyydestä kärsivien ihmisten elämäntilannetta. Raportissa painotetaan myös elämänlaadun kohetumista ja musiikin merkitystä paranemisprosessissa erillisenä taiteen muotona.³⁴⁷

Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report. July 2017 -raportin esipuheessa todetaan: ”The evidence we present shows how arts-based approaches can help people

---

³⁴³ *Taide kuuluu sairaalaan* –seminaarin muistiinpanot, 12.4.2018.

³⁴⁴ Ibid.

³⁴⁵ Ibid.

³⁴⁶ Ibid.

³⁴⁷ *Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report. July 2017*. 1–9 Lime Arts verkkosivut.
Käännös: Anna Blomqvist

to stay well, recover faster, manage long-term conditions and experience a better quality of life. We also show how arts interventions can save money and help staff in their work.”³⁴⁸

6. Taidetoimikunnan kokoelmanhallinnan käytännöt 2013–2018

Tässä luvussa vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseen: Mitkä ovat taidetoimikunnan kokoelmahallinnan käytännöt ja mitä kokoelma pitää sisällään? –siltä osin kun aihetta ei ole käsitelty aiemmissa luvuissa. Bergström toteaa syyskuussa 2018, että taidetoimikunnan kartuttama, olemassa oleva kokoelma käsittää 3215 erilaista teosta.³⁴⁹ Marraskuun 5. päivä teosluku on 3235.³⁵⁰ Kokoelman sisällöt esitellään lyhyesti luvussa 7. Bergströmin sanoin varastoituna oli syyskuussa ollut karkeasti arvioiden noin parisataa teosta.³⁵¹ ”Seinillä on paljon teoksia”, hän toteaa.³⁵² Bergströmillä on tarkat, ajan tasalla olevat sairaalakohtaiset luettelot teosmäärineen.

Bergströmin mukaan hänet palkattiin alunperin siksi, ettei HUS:n taidekokoelman teoksia oltu kokonaisuudessaan luetteloitu. Niinpä hänen tehtäväkseen tuli luetteloita koko Helsingin ja Uudenmaan alueelta sairaaloittain taideteoksia. Sittemmin työkenttä on laajentunut niin, että hän on mukana taidetoimikunnan kokouksissa, julkaisutoiminnassa sekä taidehankinnoissa.³⁵³ Sen lisäksi pääsääntöisesti hänen vastuullaan on taideteosten sijoittaminen HUS:n alueen sairaaloihin.³⁵⁴ Kokoelman teokset on inventoitu, suurimmasta osasta on otettu tunnustekuvat, muun muassa hankintalistoihin. Teoksiin ollaan laittamassa viivakoodeja - ellei niitä ole jo laitettu. HUS:n taidetoimikunnan kokoelmiin ei voi toistaiseksi tutustua virtuaalisesti, mutta toisaalta kokoelmien käyttöön ei myöskään ole laadittu erityisehtoja. Taidekokoelmien käyttö ei myöskään ole maksullista. HUS:n taidekokoelmasta ei tähän mennessä ole kirjoitettu kokoelmahistorioita tai tehty katalogeja. Kokoelmaa saa tutkia, mutta se ei ainakaan vielä ole mahdollista virtuaalisesti.

---

³⁴⁸ *Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report. July 2017.1–9.* Lime Arts verkkosivut.

³⁴⁹ Haastattelu Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

³⁵⁰ Bergström, K. sähköposti tekijälle, 5.11.2018.

³⁵¹ Ibid.

³⁵² Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

³⁵³ Ibid.

³⁵⁴ Ibid.

6.1 Teoshuolto ja säilyttäminen

Teoshuoltoon kuuluvat yleensä olennaisena osana ainakin asianmukaisten säilytystilojen järjestäminen ja teosten sijoittaminen niissä siten, etteivät ne vahingoitu esimerkiksi, kun tilassa liikkuu ihmisiä. Säilytystilassa tulisi myös, jos mahdollista, olla sopiva ilmanlaatu ja kosteus. Teosten luetteloinnin ja sen myötä tehtävän tunnusnumeroinnin tärkeys korostuvat, kun koelma on suuri. Tunnistekuvat sekä olemassaoleva seurantajärjestelmä ovat sairaalaympäristössä hyväksi. Viivakoodit sekä sairaalakohtaiset listat sijoitetuista töistä varmistavat sen, että töitä ei ensiksi häviä ja toisekseen, että ne pysyvät jotakuinkin kunnossa. Kun yksittäinen teos tai teosryhmä on sijoitettu, pitää varmistaa, että ne säilyvät sairaalaolosuhteissa suht vahingoittumattomina. Teoshuoltoon voi osallistua myös henkilökunta. Heitä tulee informoida teos-turvallisuudesta ja ottaa heidän palautteensa huomioon suhteessa siihen, miten teokset sopivat esimerkiksi aiheen puolesta tiettyyn yksikköön. Kun teoksia siirrellään paikasta toiseen tai teos siirretään henkilökunnan toimesta ilman lupaa, olisi siitä syytä informoida taidetoimikuntaa.

Sairaalakohtaisten teosluetteloiden lisäksi toimikunnalla on edelleen käytössään tietokanta Mequsoft sekä varasto –tai varastoja. Hannu Lähteenmäki toteaa, että tietokanta on: ”Perusta koelman ylläpidolle.”³⁵⁵ Mutta hän tarkentaa, että: ”Siellä ei ole kaikkea taidetta.”³⁵⁶ Taideasiantuntija on laatinut sairaalakohtaiset listat niiden taiteesta.³⁵⁷ Luetteloituja sairaaloita ovat Bergströmin elokuussa 2018 laatiman raportin mukaan ainakin Naistenklinikka, Taideosvarasto, Palvelukeskus, Työterveysasema, HusLab, Töölön Nuorisopsykiatrian poliklinikka, Meilahden sairaala, Tornisairaala, Kolmiosairaala, Syöpätautien klinikka, Hallintokeskus, Kirurginen sairaala, Iho- ja Allergiasairaala, Silmä- ja korvaklinikka, Lastenlinna, Lastenkliniikka, Kättilöopisto, Raaseporin sairaala, Kellokosken sairaalan varasto, Hyvinkään sairaala sekä Porvoon sairaala.³⁵⁸ Bergströmin mukaan Naistenklinikan L-siivessä ja viidennessä kerroksessa osastolla 52 on paljon teoksia, muun muassa Saskiat ry:n deponoimia, tai HUS:n lunastamia, kuvataiteilija Arvo Summasen, taideteoksia.³⁵⁹ Muita kohteita, joista on listat, ovat: Vega-talo, selkäydinvammapoliklinikka ja vaativan kuntoutuksen vuodeosasto, Silmäkliniikka, Bulevardi 22, si-

---

³⁵⁵ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

³⁵⁶ Ibid.

³⁵⁷ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

³⁵⁸ Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4.

³⁵⁹ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 13.9.2018

kiöseulonnat sekä Pasilan silmäklinikan glaukomayksikkö.³⁶⁰ Hän tosin tarkentaa, että:”glaukomayksikkö ei ole vielä muuttanut Pasilaan---sinne mahdollisesti sijoitetaan taidetta (2019).”³⁶¹ Bergströmin mukaan myös Hyvinkään ja Porvoon sairaalaan tullaan sijoittamaan taidetta, samoin Iho- ja Allergiasairaalaan, Hallintokeskukseen, Pasilankadun psykiatriaan sekä Peijaksen sairaalaan Vantaalle.³⁶² Peijakseen on raportin mukaan toimitettu tammikuussa 2018 ”lukollinen turvalasein varustettu vitriini, joka on sijoitettu Peijaksen hallintokerrokseen.”³⁶³ Sinne on ripustettu jo suuri määrä taidetta, joten Peijaksen ”taidettaminen” lienee hoidettu syksyn 2018 aikana.

Toimikunnalla on konservointikontakti. Bergström tarkentaa, että aina jos hän huomaa, että teos vaatii konservointia, ottaa hän luottokonservoijaan yhteyttä.³⁶⁴ Teosten konservointi arvioidaan varmasti tarpeen mukaan siitä syystä, että työ on kallista. Raportissa Bergström on maininnut, että Kättilöopiston teosten poisvienti organisoitiin taidetoimikunnan toimesta ja konservattorit puhdistivat maalaukset ja grafiikat, jonka jälkeen teokset kehystettiin ja sijoitettiin uudelleen. Bergström kirjoittaa raportissaan:”Kättilöopistolta tulevat muotokuvat puhdistuksen jälkeen taidetarastoon odottamaan sijoitusta. Muotokuvista kaksi on lahjoitettu omaisille.”³⁶⁵ Hän tarkentaa, että Kättilöopiston sulkemisen jälkeen varastoon tuli Saskia ry:n deponointeja 82 kappaletta ja muita teoksia 19 kappaletta, jotka olivat HUS:n omia tai vaihtoehtoisesti Yliopistomuseon.³⁶⁶ Bergströmin kertoman mukaan teokset menivät konservoijan käsittelyyn myös siitä syystä, koska taideteoksia ei muuten voida sijoittaa sairaalaympäristöön, mikäli niitä ei ole puhdistettu.³⁶⁷ Myös Lastenlinnasta ja Lastenlinikalta siirrettiin teoksia remontin vuoksi varastoon odottamaan.³⁶⁸ Bergström tosin tarkentaa, että:”teoksia puhdistetaan etenkin silloin jos sairaala tyhjennetään sisäilmaongelmien takia, kuten Kättilöopiston tapauksessa. Teoksia ei viedä konservoijan käsittelyyn

---

³⁶⁰ Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4.

³⁶¹ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 12.11.2018

³⁶² Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4.

³⁶³ Ibid.

³⁶⁴ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

³⁶⁵ Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4.

³⁶⁶ Ibid.

³⁶⁷ Ibid.

³⁶⁸ Ibid.

jos se vain siirretään paikasta a paikkaan b, toki pölyt on teoksesta pyyhittävä muutenkin kuten muistakin esineistä, se on normaalia yleishuoltoa.”³⁶⁹ Voidaan siis todeta, ettei teoksia puhdisteta aina siirtämisen yhteydessä, vaan normaali yleishuoltokin saattaa riittää. Muu olisikin yli-
mitoitettua.

Teoshankintojen osalta Bergström pitää hankintalistaa, jossa on tunnustekuvat. Sen lisäksi hankintalistaista ilmenevät taiteilijan nimi, teoksen nimi, vuosiluku, tekniikka ja mitat sekä teoksen hankintahinta tai vakuutusarvo. Vastaavat listat laaditaan myös lahjoituksista ja deponoinneista. Mikäli kyseiset teokset on sijoitettu, tehdään niistä sairaalakohtainen lista, josta ilmenee ot-sikoinnista sairaala eli teoksen sijaintipaikka, kuten esimerkiksi HUS Orton, teoksen tunnusnumero eli niin sanottu *diarinumero* ja teoksen tarkka sijainti sairaalarakennuksessa, teostiedot eli taiteilijan nimi, teoksen nimi, vuosiluku, tekniikka ja mitat. Erilaisia lyhenteitä saattaa ilmetä kuten HUS, ”Kirra”, huone TR3, 40, lääkärin nimi tai osasto P1, ”keuhkoplk”, ”vuodeos.”, ”Kipupkl”, ”päivystys oh:n huone”, ”sisätautios.”, ”neurologia N1”, ”S2”, ”S3”, ”S4K”. Teoksia on myös alikulkutunneleissa ainakin Raaseporissa ja Meilahden alueella. Meilahden alikulkutunnelista puuttuivat 19.9.2018 vielä nimikyltit, jotka olisivat yhdistäneet Bergströmiltä saadut graffititaiteilijoiden esittelyt itse teoksiin. Tunnustekuvat näkyvät useimmiten myös sairaalakohtaisissa listoissa. Paulon säätiön lahjoituksia koskevassa listassa ei ole teoskuvia.

Mikäli jokin sairaalarakennus menee remonttiin tai suljetaan, siirretään taideteokset varastoon odottamaan uudelleensijoittelua. Siellä pidetään myöskin uusimpia taidehankintoja tai taide-lahjoituksia, joita ei ole vielä sijoitettu tiloihin. Taidekokoelman teoksia siis säilytetään taidevarastossa, mikäli ne eivät ole joissain HUS:n sairaaloista esillä. Hannu Lähteenmäen mukaan varaston tarkoitus on juurikin ”---ottaa vastaan teoksia. Toinen varastoinnin syy on se, että kun tiloja menee peruskorjaukseen, niin---taiteen sijoittaminen peruskorjauksen ajaksi jonnekin on usein ongelmallista---taidevaraston toinen funktio on se, että sinne voidaan peruskorjauksen aikana viedä taide varastoitavaksi.”³⁷⁰

Lähteenmäki lisää, että kun toimikunta käy taiteenhankintamatkalla niin varasto on sitä varten, että taidetoimitus viedään jonnekin, jossa se on nähtävillä, jotta sairaaloiden henkilökunta, pääasiassa osastonhoitajat, voivat käydä valitsemassa, minkä teoksen haluavat.³⁷¹ Varasto on Läh-

---

³⁶⁹ Bergström, K., sähköposti tekijälle, 12.11.2018

³⁷⁰ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

³⁷¹ Ibid.

teenmäen mukaan:”---luotu taiteen esittelemistä varten ja peruskorjausten aikaista säilyttämistä varten.”³⁷² Hieman samalla tavoin kuin taiteilijoiden ateljeet on tarkoitettu työskentelyn lisäksi sitä varten, että potentiaaliset ostajat voivat käydä katsomassa teoksia.

Teosten tulisi hänen mukaansa lähtökohtaisesti olla kaikkien potilaiden ja henkilökunnan nähtävillä.³⁷³ Tämä on ollut yksi taidetoimikunnan periaatteista, jonka mukaan on myös toimittu. Elokuussa 2018 Bergström on kirjoittanut raportissaan, että vuoden 2016 aikana taideteoksia on sijoitettu HUS:n eri yksiköihin 116 teosta ja vuonna 2018 271 teosta.³⁷⁴ Paulon säätiö lahjoitti HUS:lle kesällä 2018 kokonaisuudessaan 302 taideteosta.³⁷⁵ Lahjoitus oli varsin merkittävä. Sen lisäksi että kokoelmiin olisi Bergströmin mukaan tullut Kellokosken suljettavasta psykiatrisesta sairaalasta noin 200 teosta, joista tosin vain 55 valikoitui kokoelmiin.³⁷⁶ Voisi siis kuvitella, että (uudelleen)ripustettavien teosten määrä on ollut vuonna 2018 vähintäänkin samaa luokkaa, kun aiempina vuosina.

Varastossa olevia taideteoksia käytetään osittain ripustuksen lisäksi aulan näyttelyihin etenkin Meilahdessa tai niitä hyödynnetään julkaisutoimintaa varten.

6.2 Kokoelmapoistot

Toimikunnan taideasiantuntija on esittänyt, että kokoelmasta poistettavat teokset: ”annetaan hyväntekeväisyyteen.” Asiasta on ainakin käyty keskustelua.³⁷⁷ Tähän voisi lisätä vielä koulurakennukset, vaikka ne eivät ehkä ole teosturvallisuuden kannalta parhaita vaihtoehtoja. HUS:n taidekokoelmista vastaava Bergström korostaa, että niin sanottua harrastelijoiden tekemää taidetta pyritään jatkossa karsimaan toimikunnan kokoelmista, mutta niin ei olla vielä tehty.³⁷⁸ Bergströmin sanoin:”---se on meillä suunnitelmassa, koska olen huomannut että---taidevarastossa---on paljon---poistettavia ja samaten mitä olen tuolla luetteloidessa huomannut, että mukana on harrastelijoiden taidetta. Siitä on ollut keskustelua miten asia tapahtuu.---Ehdotuksena

---

³⁷² Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

³⁷³ Ibid.

³⁷⁴ Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4

³⁷⁵ Bergström, K. sähköposti tekijälle, 5.11.2018.

³⁷⁶ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

³⁷⁷ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

³⁷⁸ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

oli että niitä [taideteoksia] lahjoitettaisiin hyväntekeväisyysjärjestöille.³⁷⁹ Samaan viittasi myös taidetoimikunnan puheenjohtaja Taipale.³⁸⁰ Taideteoksia luovutetaan myös takaisin omaisille.³⁸¹

7. HUS:n taidekokoelman sisällöt vuodesta 2013

Taidetoimikunta on jo pian kuuden vuoden ajan varmistanut Suomen eturivin taiteilijoiden tekemien teosten vaikuttavan kavalkadin Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin koelmissa ja sen 22 sairaalan seinillä. Taidetoimikunta hankkii vuosittain varsin tehokkaasti korkeatasoisia taideteoksia kokoelmiinsa. Taidehankintaprosessi elää tiettyjä peruslinjauksia noudattaen. Määrärahan kustannustehokkaasta käyttämisestä ollaan tarkkoja.

Toimikunnan jäsenet ovat pääasiassa sitä mieltä, että ”määrä ei korvaa laatua”.³⁸² Lähteenmäen mukaan taidetoimikunnan toiminnan aikana taideteoksia on ostettu noin 1000 kappaletta.³⁸³ Toimikunnan työ on historiallista, taidehistoriallista ja käänteentekevää monessa mielessä.

Niemi toteaa: ”Kokoelma on olemassa oleva.”³⁸⁴ Tällä hän viittaa siihen, että kokoelma on pysyvä. Uusia hankintoja taidetoimikunta on tehnyt vuonna 2016 256 teoksen, vuonna 2017 180 teoksen ja tammikuusta toukokuuhun 2018 266 teoksen verran.³⁸⁵ Taidehankinnat ovat myös eläneet syksyn 2018 aikana ja kokoelmiin on tietävästi hankittu teoksia paitsi ei-kaupallisista gallerioista kuten Galleria Huudosta³⁸⁶ mutta tietävästi myös Galleria Aman, Galleria G:n sekä silloisen Galleria Ortonin näyttelyistä Helsingissä. Taidetoimikunta käy myös Grafiikanpaja Himmelblausa Tampereella.³⁸⁷ Muista Suomen gallerioista mainittakoon Makasiini Contemporary Turussa. Viime mainitusta HUS taidetoimikunta hankki kokoelmiinsa Klaus Kopun *Metamorfoosi* -teoksen, joka on

---

³⁷⁹ Ibid.

³⁸⁰ Haastattelu, Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 12.9.2018.

³⁸¹ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus, Helsinki, 19.9.2018.

³⁸² Haastattelu, Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 3.10.2018. Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

³⁸³ Haastattelu, Hannu Lähteenmäki, Maakuntien tilakeskuksen ylläpitojohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 17.9.2018.

³⁸⁴ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

³⁸⁵ Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4.

³⁸⁶ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

³⁸⁷ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus, Helsinki, 19.9.2018.

tällä hetkellä esillä Naistenklinikan aulassa.³⁸⁸ HUS taidetoimikunta ei siis kierrä vain pääkaupunkiseudun näyttelyitä, vaan kartoittaa koko Suomen taidekenttää. Toimikunta tekee myös vuosittain taidehankintoja Kuvataideakatemiaan lopputyönäyttelyssä.

Olisi käytännössä mahdotonta, osittain myös aiheen laajuuden vuoksi, analysoida seikkaperäisesti HUS:n aktiivisesti karttuvan taidekokoelman sisältöjä. Pro gradu -tutkielmassa pyritään tuomaan esiin se, mikä kokoelman teoksista on vanhin ja minkä vuosikymmenien taidetta kokoelmissa on. Voidaan todeta, että HUS:n taidetoimikunnan kokoelmassa ei ole esineitä, designia tai tekstiileitä muutamaa ryijyä tai tekstiilityötä lukuunottamatta. Kokoelmassa ei myöskään ole luetteloituna tai arkistoituna dokumentteja, kirjeitä tai muuta sairaala- tai terveydenhuollon -historian kannalta merkittävää esineistöä. Tästä vastaavat erilliset sairaalamuseot, jotka toimivat osittain entisten ja nykyisten sairaalarakennusten yhteydessä. Voidaan todeta, että HUS:n taidekokoelman teokset ajoittuvat vuodesta 1921 tähän päivään. Kokoelmasta löytyy Seitsalon mukaan myös valokuvataiteilijoiden kuten: Sanni Sepon, Timo Setälän sekä Pertti Kekaraisen teoksia.³⁸⁹ Edustettuna ovat sen lisäksi paitsi marmori- myös kivi-, puu- ja pronssiveistokset, öljyväriytyöt, grafiikanlehdet, litografiat ja graffitit.

Osuuskunta Tradekan vuonna 2011 HUS:lle lahjoittamassa 66 teoksen taidekokoelmassa oli *Kansan uutisten* artikkelin mukaan pääosin suomalaisten taiteilijoiden öljyvärimaalauksia 1930–1950-luvuilta³⁹⁰. Osuuskuntaan oli toimittaja Pajun mukaan vuosikymmenien aikana hankittu kuvataidetta osuuskauppaliikkeen tiloihin, kuten konttoreihin, myymälöihin, kahviloihin ja ravintoloihin.³⁹¹ Hän kirjoittaa: ”Tradeka-yhtymälle on periytynyt eri puolilta Suomea monipuolinen kokoelma, joka käsittää melkein 600 taideteosta yli 200 suomalaiselta taiteilijalta.”³⁹² Osuuskunta Tradekan taidekokoelma käsittää paitsi öljyvärimaalaukset myös grafiikan ja joukon veistoksia eri materiaaleista.³⁹³

---

³⁸⁸ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus, Helsinki, 19.9.2018.

³⁸⁹ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

³⁹⁰ Paju, A., *Kansan uutiset*, 28.3.2011.

³⁹¹ Paju, A., *Kansan uutiset*, 28.3.2011.

³⁹² Ibid.

³⁹³ Ibid.

Paulon säätiön kesällä 2018 tekemä lahjoitus perustui siihen, että osa heidän kokoelmastaan, noin 24 työtä, oli deponoitu taidetoimikunnan kokoelmiin. Bergströmin elokuussa 2018 laatiman raportin mukaan Paulon säätiön deponointeja oli kokoelmissa tarkalleen 26 taideteoksen verran.³⁹⁴ HUS:n verkkosivujen ”Uutishuoneessa” uutisoitiin 6.6.2018 että:”Yli kolmesataa teosta käsittävää kokoelmaa on kerätty 1960-luvun lopulta lähtien. Teoksia on hankittu vuosikymmenien ajan luopaavilta, nuorilta taiteilijoilta. Myöhemmin moni heistä on saavuttanut mainetta, joten lahjoitettu taidekokoelma on varsin arvokas.”³⁹⁵ Paulon säätiön asiamies Yrjö Palotie on todennut tuolloin:”On pyritty hankkimaan aina esimerkiksi Vuoden nuorelta taiteilijalta teos, jos se on vain ollut mahdollista.”³⁹⁶ Artikkelissa todetaan, että:”Taidelahjoitus liittyy Ilkka Taipaleen, Seppo Seitsalon ja Sirpa Viljasen kampanjaan ”10 tuhatta taideteosta sairaaloihin”, joka puolestaan liittyy läheisesti *Prosentti taiteeseen* -hankkeeseen.”³⁹⁷ HUS:n verkkosivujen mukaan Paulon säätiön kokoelmista on lahjoitettu HUS:lle, muun muassa, Henrika Laxin, Osmo Rauhalan ja Susanne Gottbergin teoksia.³⁹⁸ Seitsalo kirjoittaa, että Paulon säätiön kokoelmissa on 6–7 aikanaan vuoden nuoreksi taiteilijaksi nimettyjen taiteilijoiden teoksia.³⁹⁹ Voisi sanoa, että Paulon säätiön kokoelmissa on edustettuna Suomen eturivin taiteilijat pääasiassa 1950–1990 -luvulta aina 2000-luvun alkuvuosiin (2012) saakka. Toisinaan deponoinnit ovat johtaneet myös ostoihin, tai kuten tässä tapauksessa – Paulon säätiön lahjoitukseen, mutta eräät toimikunnan jäsenet totesivat, että näin ei aina ole tilanne.⁴⁰⁰

Voidaan todeta, että uusimmissa hankinnoissa ei ole fokusta. Toimikunta ei kerää jonkun tietyn taiteilijan taideteoksia eikä tietyn aikakauden tekijöiden taideteoksia, vaikka toisaalta voi sanoa, että HUS taidetoimikunnan taidekokoelmassa on runsaasti myös tiettyjen taiteilijoiden tietyn sarjan töitä tai grafiikan vedoksia, jotka kuuluvat yhteen, erilliseen, kokonaisuuteen. Seitsalon mukaan:”yhden taiteilijan yhteen teemaan liittyvät teokset pitäisi myös säilyttää kokonaisuuksina.”⁴⁰¹

---

³⁹⁴ Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4.

³⁹⁵ *Osa Paulon säätiön mittavasta kokoelmasta siirtyi lahjoituksena HUS:lle 6.6.2018.* HUS verkkosivut.

³⁹⁶ Ibid.

³⁹⁷ *Osa Paulon säätiön mittavasta kokoelmasta siirtyi lahjoituksena HUS:lle 6.6.2018.* HUS verkkosivut.

³⁹⁸ Ibid.

³⁹⁹ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

⁴⁰⁰ Eri taidetoimikunnan jäsenten suullinen tiedoksianto tekijälle, 6.9.–18.10.2018.

⁴⁰¹ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

Taidehankinnat ja taidekokoelma kattavat pääasiassa vain suomalaisten taiteilijoiden taideteokset eikä kansainvälinen yhteistyö ole merkittävää, vaikka taidetoimikunnan jäsenet matkustaisivatkin paljon ja vaikka heillä olisikin kansainvälisiä kontakteja. Niemi tarttuu kysymykseen kansainvälisyydestä, vaikka toteaakin, että ajatus on sinänsä merkityksetön tämän hetken toimintaa silmälläpitäen: ”Minulla on itselläni ajatus,---että ulkomainen taide---, niistä voisi muodostua--- pieni, ainakin virtuaalisessa mielessä---vaikka virolainen, kokoelma.---Että---kokoelman sisään muodostuisi pieni,--- ikäänkuin korvamerkitty kokonaisuus---niin että teoriassa meillä olisi---jonkun maan kokoelma ja poikkileikkaus tästä. Se---tietyllä tavalla---haastaisi suomalaista tai-detta.”⁴⁰²

Tämänhetkisiä yhteistyötahoja ovat ainakin Kuvataideakatemia, Taiteen Edistämiskeskus, HAM, Hyvinkään- ja muiden Uudenmaan kuntien taidemuseot, Saskia ry sekä Helsingin yliopistomuseo. Keväällä 2018 on Taipaleen toimesta perustettu erillinen museotoimikunta.⁴⁰³ Mutta siitä ei ole tietoa, miten, jos ollenkaan, tämä tulee vaikuttamaan HUS:n taidekokoelmaan tai sen karttumiseen. Toimikunta esitellään HUS verkkosivuilla näin: ”Museotoimikunta on perustettu---hoitamaan HUS:in museaalisia kokoelmia ja vaalimaan kulttuuriperintöä. Toimikunnan tarkoituksena on kartoittaa HUSin kokoelmat, parantaa kokoelmanhallintaa ja suunnitella, kuinka aineistoja voidaan hyödyntää tulevaisuudessa esimerkiksi pienoisenäyttelyissä.”⁴⁰⁴ HUS Museotoimikunta tulee olemaan mukana joulukuussa järjestettävillä Terveystieteiden valtakunnallisilla museopäivillä, jotka järjestetään 12.12.2018 Lapinlahden entisellä sairaala-alueella. HUS:n verkkosivuilla museotoimikunnan tehtävien todetaan olevan seuraavat: ”Kokoelmien inventoinnin ohessa hahmotellaan suuntaviivoja kokoelmatyöhön – mikä on kokoelmien ydin, millaiset HUS:in kokoelmat ovat verrattuna muihin terveydenhuoltoalan kokoelmiin ja mitä käytännön toimintamalleja kannattaa ottaa käyttöön.”⁴⁰⁵ Museotoimikunta koostuu tällä hetkellä kolmesta projektityöntekijästä, jotka ovat aloittaneet työnsä syksyn 2018 aikana ja jotka ovat olleet mukana muun muassa Kellosken suljettavan sairaalamuseon kokoelman luetteloinnissa ja dokumentoinnissa sekä HUS:n esinekokoelmien kartoituksessa.⁴⁰⁶ HUS verkkosivuilla todetaan, että: ”Terveystieteiden liitettäviä kokoelmia on lukuisissa eri sairaaloissa ja yksiköissä, eikä niitä ole kattavasti selvitetty. Ko-

---

⁴⁰² Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

⁴⁰³ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

⁴⁰⁴ *Museotoimikunta*. HUS verkkosivut.

⁴⁰⁵ *Museotoimikunta*. HUS verkkosivut.

⁴⁰⁶ *Museotoimikunta*. HUS verkkosivut.

koelmakartoituksen tavoitteena on estää kokoelmien katoaminen organisaatiouudistusten pyörteissä.”⁴⁰⁷

HUS taidetoimikunnan toiminta kytkeytyy myös museoihin, sekä HAM:n että Helsingin yliopistomuseoon, muun muassa kokoelmissa olevien muotokuvien kautta. Markus Lähteenmäki on vuonna 2011 raportissaan todennut: ”Helsingin yliopistomuseolta on ilmaistu, että jos HUS:ssa suunnitellaan toimikuntaa, voisi siellä olla edustus myös heiltä.”⁴⁰⁸

Helsingin yliopistomuseo esimerkiksi laati vuonna 2013 valtakunnallisen kyselyn Suomen mielisairaalamuseoista ja niiden kokoelmista. Raportissa on todettu, että eri sairaaloiden yhteydessä toimivien museoiden, kuten vaikkapa suljetun Tammiharjun sairaalan sairaalamuseon kokoelmat, ovat siirtyneet museoiden, kuten esimerkiksi Helsingin kaupunginmuseon -hoitoon.⁴⁰⁹ Yliopistomuseon amanuenssi Henna Sinisalo toteaa, että Suomessa on lukuisia erilaisia terveydenhuoltoalan museoita ja kokoelmia. Tarkkaa tietoa näiden määrästä ja luonteesta ei Sinisalon mukaan ole.⁴¹⁰ Hän toteaa:”Niihin kuuluu niin sairaala- ja apteekkimuseoita kuin terveydenhuoltoalan kokoelmia maakuntamuseoissa ja muissa museoissa.”⁴¹¹ Kaikki museot eivät hänen mukaansa tosin vastanneet kyselyyn.⁴¹² Sinisalo toteaa, että esimerkiksi Lapinlahden sairaalan museon kokoelmat ovat siirtyneet vuonna 2005 Helsingin yliopistomuseon hoitoon.”⁴¹³

HUS taidetoimikunnan puheenjohtaja Taipale on esittänyt teoksessa *Suomen mielisairaalamuseot ja kokoelmat seuraavasti*:”---me tarvitsemme ehdottomasti valtakunnallisen mielisairaalamuseon, mieluiten valtakunnallisen lääketieteellisen museon yhteyteen. Hanketta varten on välittömästi koottava suunnitteluryhmä.---Paikkoja löytyy tyhjenevistä sairaaloista. Kirurgin ja Lapinlahden sairaalat Helsingissä ovat näistä komeimmat.”⁴¹⁴ Sinisalo korostaa museoiden kytköksen terveydenhuoltoon olevan vahva muutoinkin kuin kokoelmien sisältöjen osalta siitä syystä, että valtaosa Helsingin yliopistomuseon teettämään kyselyyn vastanneista museoista toimii sairaaloiden

---

⁴⁰⁷ Ibid.

⁴⁰⁸ Lähteenmäki, M., 2011a, 12.

⁴⁰⁹ Sinisalo, H., 2013, 1–31.

⁴¹⁰ Ibid.

⁴¹¹ Sinisalo, H., 2013, Esipuhe.

⁴¹² Sinisalo, H., 2013, 1–31.

⁴¹³ Sinisalo, H., 2013, 1–31.

⁴¹⁴ Taipale, I., 2012, Lopuksi.

yhteydessä osittain entisissä sairaalataloissa ja noin puolet museoista on sairaanhoitopiirien tai sairaaloiden omistamia.⁴¹⁵ Näissä työskentelee vapaaehtoisia.⁴¹⁶ Kuten esimerkiksi siivilipalvelusmiehiä. Sinisalon mukaan noin puolessa työ tehdään oman toimen ohessa ja loppuissa museoalan koulutuksen saanutta vakituista henkilökuntaa on noin puolessa näistä museoista.⁴¹⁷ Sinisalo kirjoittaa: ”Tulevaisuudessa voisi olla hyödyllistä kartoittaa laajemminkin Suomen terveydenhuoltoalan laajaa monipuolista museokenttää kyselytutkimuksen avulla.”⁴¹⁸ Tästä tarjoutuisi hyvä pro gradu -tutkielman aihe jollekulle taidehistorian opiskelijalle.

8. Integroitu taide ja taide osana tulevaisuuden sairaalaympäristöä

Vaikka niin sanottu *integroitu taide* onkin HUS:n taidetoimikunnan taideasiantuntijan mukaan eri asia kuin se, että olemassa oleviin rakennuksiin on ripustettu ja sijoitettu taidetta⁴¹⁹ ja vaikka tutkielman aihe ei ole taide osana sairaala-arkkitehtuuria, niin tätäkin tematiikkaa sivutaan siitä syystä, että se vaikuttaisi olevan yksi tulevaisuuden tapa saada taidetta sairaaloihin.

Seuraavaksi HUS:n Tornisairaalan naapuriin on rakenteilla Siltasairaala. *Helsingin Uutiset* kirjoitti: ”Siltasairaalan koko yli kolme eduskuntataloa.”⁴²⁰ Rakennuksen taideteosten sijoituspaikat on huomioitu projektin työryhmän toimesta jo rakennuksen suunnittelu- tai rakennusvaiheessa, ellei molemmissa. Siltasairaalan taidekokonaisuudesta vastaa Siltasairaalan taidetoiminnan työvaliokunnan palkkaama kuraattori.⁴²¹ Heino kertoo: ”Sinne on otettu---ihan erilaisena uutena projektina taidekuraattori jo rakennuksen suunnitteluvaiheessa mukaan. Tarkoituksena on---saada julkisivuihin taidetta ja sama taideteema jatkuisi rakennuksen sisään jossain muodossa.”⁴²² Hän jatkaa: ”Nyt pyritään ottamaan huomioon rakennukseen integroitavaa taidetta niin, että olisi nyt muitakin teoksia---[kuin öljyväritöitä]. Lohjalla---uudessa psykiatrian sairaalassa on myös

---

⁴¹⁵ Sinisalo, H., 2013, 1–31.

⁴¹⁶ Ibid.

⁴¹⁷ Sinisalo, H., 2013, 1–31.

⁴¹⁸ Sinisalo, H., 2013, 1–31.

⁴¹⁹ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

⁴²⁰ Pietiläinen, J., *Helsingin Uutiset*, 26.9.2018.

⁴²¹ Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

⁴²² Haastattelu, Riitta Heino, HUS:n taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 13.9.2018.

rakennukseen integroitua taidetta. Se avattiin vuoden alussa.”⁴²³ Hän tarkentaa, että meneillään olevissa hankkeissa huomioidaan se, että niihin arkkitehti on jo suunnitteluvaiheessa jättänyt ”tyhjät taideseinät.”⁴²⁴

Kysymys on vain, kuinka monelle taideteokselle paikat on etsitty. Uudessa Lastensairaalassa on kymmenen taideteosta.⁴²⁵ HUS:n taidetoimikunta on, vertailun vuoksi, vuosien 2016–2018 aikana sijoittanut taideteoksia yhteensä 725 kappaletta Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin eri yksiköihin.⁴²⁶ Toisaalta esimerkiksi Tornisairaalan kohdalla kuviteltiin Heinon mukaan, että sinne olisi saatu käytäville ja seinille taidetta tai Lehtosen mukaan vaikka porraskäytäviin.⁴²⁷ Mutta niin ei voitukaan tehdä, koska:”Seinätilassa rajoittavat paljon---tekniset asiat.”⁴²⁸ Kun teoksille mietitään paikat jo rakennusvaiheessa, tekee tämä oikeutta myös teoksille. Tätä voisi soveltaa niin, että teosmäärää yritettäisiin nostaa niissä rakennuksissa, joihin tulee integroitua taidetta.

Niemen mukaan:

Vuosien aikana rakennetaan lisää ja puretaan vanhoja rakennuksia, joten ympäristö muuntuu koajan. Siihen vaikuttavat myös kulloisetkin arvot ja arvostukset. Hyvä ja merkityksellinen ympäristö syntyy suunnittelussa ja rakentamisessa mukana olevien osapuolten kunnianhimoisista ja yhtenevistä tavoitteista. Kulttuurisista ja esteettisistä näkökohdista osana suunnittelu- ja toteutusprosessia kumpuaa luontevasti tilaus taiteelle.⁴²⁹

Niemen mukaan taide-elämysten syntyminen ja tuottaminen osaksi elinympäristöämme kannattaa. Niiden toteuttaminen eri paikoissa voi hänen mukaan vaihdella Niemi kirjoittaa uskovansa, että esteettiset elämykset arjessa ovat ihmiselle tärkeitä voimanlähteitä. Taide ja rakentaminen voivat linkittyä yhteen monin tavoin ja muodoin.⁴³⁰ Niemi kirjoittaa seuraavasti:

Tässä on valtavasti mahdollisuuksia luovaan yhteistyöhön. Käytännössä tämä onnistuu, kun rakentamishankkeiden parissa olevat tahot, kuvataiteilijat ja asukkaat tai tilojen käyttäjät tai kiinteistön omistajat saavat yhdessä aikaan innostuneen hengen ja yhteisen tahtotilan. Siihen taas tarvitaan vuoropuhelua kaikkien rakennettuun ympäristöön vaikuttavien tahojen välillä.⁴³¹

---

⁴²³ Ibid.

⁴²⁴ Ibid.

⁴²⁵ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

⁴²⁶ Bergström, K., 2018, raportti 27.08.2018, 1–4.

⁴²⁷ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

⁴²⁸ Ibid.

⁴²⁹ Ibid.

⁴³⁰ Niemi, M., 2010, 98.

⁴³¹ Ibid.

Lopuksi seuraavassa yhteenveto pro gradu –tutkielman keskeisistä tuloksista.

9. Johtopäätökset

Markus Lähtenmäki totesi vuoden 2011 raportissaan HUS:n taiteesta:

Monessa tapauksessa siitä, kuka taiteesta vastaa ja mitä taiteesta vastaaminen käsittää, ei ole selvyyttä. Nykyisellään taidekokoelmien huollon suhteen tilanne on se, että useimmissa tapauksissa teosten kunnosta, mahdollisista konservointi- tai muista huoltotoista ei vastaa kukaan. Suuri osa sairaaloissa olevasta taiteesta on laadultaan sellaista, ettei niiden puhdistamiseen tai konservointiin kannata suuresti panostaa, mutta joukosta löytyy myös taidetta, joka tulisi pitää kunnossa.⁴³²

Voidaan todeta, että edellä mainittuihin seikkoihin on selvästi panostettu toimikunnan perustamisen myötä vuodesta 2013 lähtien. Ja toivon mukaan siihen pystytään panostamaan vastakin. Toimikunta on palkannut taideasiantutijan ja taidevarasto sekä arvoesine- ja irtaimistorekisteri, tietokanta Mequsoft ovat olemassa. Toimintaa on tiivistetty, yhtenäistetty ja tarkennettu kattamaan kaikki yksiköt, joissa on taidetta. Taideasiantuntija on laatinut sairaalakohtaiset listat niihin sijoitetusta taiteesta.⁴³³

Toimikunnan toimintaan kytkeytyy mitä suurimmassa määrin arkkitehtuurihistoria, sairaalarakennusten historia ja toisaalta sairaalainstituution ja taiteiden sekä taiteilijoiden tukemisen tulevaisuus. HUS taidetoimikunta tukee toiminnallaan sekä suoraan että välillisesti eri tahoja.

Se on kahden toimikautensa aikana järjestänyt jonkin verran näyttelyitä kokoelman pohjalta, mutta myös yksittäisen keräilijän kanssa yhteistyössä, tehnyt taidehankintamatkoja sekä käynnistänyt taidehankintaprosessiin liittyviä yhteistyöhankkeita merkittävien eri tahojen kanssa. Näihin lukeutuvat eri organisaatiot, yksityishenkilöt, säätiöt, alan oppilaitokset tai korkeakoulut kuten Kuvataideakatemia. Säätiöistä mainittakoon Paulon säätiön lisäksi esimerkiksi Pro Artibus. Sen lisäksi taidetoimikunta tekee Markus Lähtenmäen mukaan yhteistyötä museoiden lisäksi muun muassa Galleria Ortonin (nyk. Galleria Live), Saskia ry:n (kts. luku 3.4.) ja Taiteen Edistämiskeskuksen kanssa.⁴³⁴

Sairaaloiden potilaat ja henkilökunnat on huomioitu taidetoiminnassa. Toimikunnan toiminta on vahvasti kiinni nykyhetkessä ja toimikunta seuraa aikaansa. Elävöittämällä sairaalaympäristöä taiteella, mutta myös avajaisillaan tai muiden tilaisuuksien kautta, tukee HUS taidetoimikunta toiminnallaan välillisesti niin potilaita, heidän omaisiaan kuin sairaaloiden henkilökuntiakin.

---

⁴³² Lähtenmäki, M., 2011, 3.

⁴³³ Haastattelu, Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki, 19.9.2018.

⁴³⁴ Lähtenmäki, M., 2011a, 4.

Vuosikertomuksissa ilmoitetut päälinjat ovat olleet toiminnan ohjenuoria. Selkeitä tavoitteita on asetettu molemmilla toimikausilla 2013–2016 ja 2016–2018. Tavoitteiden saavuttamiseksi on tehty paljon konkreettista organisointityötä ja kauttaaltaan lähes kaikki suunnitelmat ovat toteutuneet.

Vastausten ja sairaalakohtaisten teosmäärien perusteella voidaan todeta, että olemassa olevien teosten lisäksi HUS taidetoimikunta tekee työtä kartuttaakseen kokoelmaa aktiivisesti, tiettyjä kriteerejä noudattaen, elävöittääkseen hankitulla taiteella sairaalarakennusten ja -ympäristöjen eri osia. Se tukee taideostoillaan ja hankkeillaan eri ikäisiä, mutta etenkin nuoria taiteilijoita. Se hankkii paljon taidetta – jopa 180–266 teosta vuosittain. Käytettävä määräraha, jonka HUS:n hallitus myöntää, on noussut 200 000 eurosta 300 000 euroon.

HUS:n keräämä taidekokoelma on sekä dokumenttiarvoltaan että taidehistorialliselta arvoltaan merkittävä, mutta myös nykykontekstissa arvokas. Taidekokoelma on kuitenkin täysin eri asia kuin museokokoelma.⁴³⁵ Niemi toteaa: ”Mielestäni---HUS:n taidekokoelma ei ole museokokoelma. Se on eri asia. Eikä minun käsittääkseni ole---museotoimikunnallakaan tarkoitus tehdä mitään taidemuseota---. Museotoimikunta---voi museoida mielisairaaloita, tehdä mielisairaalamuseon.---. Se voi tehdä jostakin erityisalasta---museon---tai---jos halutaan jotakin perinnettä säilyttää. Mutta tämä taide on elävää taidetta – eikä museo.”⁴³⁶ HUS:n verkkosivuilla todetaan museotoimikunnasta seuraavaa:

Terveydenhuoltoalaan liittyviä kokoelmia on lukuisissa eri sairaaloissa ja yksiköissä, eikä niitä ole kattavasti selvitetty. Kokoelmakartoituksen tavoitteena on estää kokoelmien katoaminen organisaatiouudistusten pyörteissä.⁴³⁷

Seitsalo toteaa Ortonin vuoden 2017 vuosikirjassa:

Laajamittaiset sairaalakiinteistöjen omistussuhteiden uudelleenjärjestelyt ovat odotettavissa. Kuntien, kuntaliittojen ja sairaanhoitopiirien omistamat rakennukset ovat mahdollisesti siirtymässä maakuntien tai monessa tapauksessa myös yksityisten hoitoalan yritysten omistukseen ja sairaaloita jää pois käytöstä.”⁴³⁸

Hänen mukaan on epäselvää, millainen kohtalo sairaaloihin hankitulla, ostetulla tai niihin deponoidulla taiteella on. Seitsalo arvioi vuonna 2017 Galleria Ortonin vuosikirjaan kirjoitetussa ar-

---

⁴³⁵ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

⁴³⁶ Ibid.

⁴³⁷ *Museotoimikunta*. HUS verkkosivut.

⁴³⁸ Kantokorpi, O., et al., 2017, 3.

tikkelissa, että suomalaisissa sairaaloissa olisi samana vuonna ollut jo yli 10 000 taideteosta. ”Prosenttiperiaate ei saisi unohtua kiinteistöjen uusjaon tai uudisrakentamisen yhteydessä”, hän kirjoittaa.⁴³⁹ Samaa on korostanut Markus Lähteenmäki sekä raportissaan että artikkelissaan Lastenlinnasta.⁴⁴⁰ Lehtonen on samoilla linjoilla todetessaan: ”Omistussuhteet muuttuvat täysin. Mutta toisaalta potilashoito säilyy, omisti kiinteistöt kuka tahansa. Potilaitahan hoidetaan, henkilökuntaa tarvitaan aina. Jos se siellä säilyy tämä taiteen tärkeys ja arvostus---.”⁴⁴¹

Lehtosen mukaan taidetoimikunnan tulevaisuuden kannalta olisi tärkeää, että taide ja toimikunnan työ nähdään tärkeänä osana hoitoympäristöä, asiakaspalvelua ja sairaalarakennuksia.⁴⁴²

Sairaalan toimintojen uudelleenorganisoinnit, leikkaukset, omistajanvaihdokset, taloudelliset syyt, henkilökunnan puute tai sen vähäisyys sekä kokoelmaa koskevien suunnitelmien puute on mainittu Sinisalon raportissa syiksi sille, että yksittäisen terveydenhoitoalan museon tai vaikkapa psykiatrisen kokoelman tulevaisuus on huolestuttava, heikko tai epävarma.⁴⁴³ Niemen sanoin HUS:n kartuttama kokoelma on kuitenkin sellainen, joka mukautuu muutoksiin. Hän korostaa myös, että muutokset ovat väistämättömiä. Hän toteaa seuraavaa: ”Siis tämä että muutoksia tapahtuu, se on--fakta. Niin tapahtuu aina. Se ei ole---mikään uusi asia---. Tämähän tarkoittaa sitä, että tämä kokoelma antaa mahdollisuuden---näihin kaikkiin muutoksiin, remontteihin uudelleenjärjestämissiin. Eli tämä kokoelma elää näiden tilojen mukaan.”⁴⁴⁴

Siitä huolimatta että kokoelman ylläpito, julkaisu- ja näyttelytoiminta vaikuttaisi toimivan samansuuntaisesti kuin museokontekstissa, voi taidetoimikunnan eri jäsenten ja taideasiantuntijan vastauksista päätellä, ettei HUS:n taidetoimikunnalla ole tarvetta, tai edes resursseja, hankkia esimerkiksi palkattua, museoalan koulutuksen saanutta henkilökuntaa, jotta kokoelmaa voisi esitellä yleisölle tai teoksia valvoa vaikkapa erikseen järjestetyssä näyttelyssä. Eikä se ole tarkoituskaan. Seitsalon mukaan esimerkiksi myös Galleria Ortonissa (nyk. Galleria Live) on tehty näyt-

---

⁴³⁹ Kantokorpi, O., et al., 2017, 3.

⁴⁴⁰ Lähteenmäki, M., 2011, 2–16; Lähteenmäki, M., 2011, 59–87.

⁴⁴¹ Haastattelu, Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. 3.10.2018.

⁴⁴² Ibid.

⁴⁴³ Sinisalo, H., 2013, 1–31.

⁴⁴⁴ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

telytoimintaa 18 vuotta ilman erikseen palkattavaa henkilökuntaa, valvojaa.⁴⁴⁵ Niemi antaa ymmärtää, että näyttelytoiminta on, etenkin sairaalakontekstissa, epäolennaista tai ymmärrettävästi ainakin sivuseikka, vaikka toteaakin, että: ”Se taide on olennainen osa näitä---tiloja, mitä---HUS:n hallinnassa on. Sitä voidaan sen lisäksi hyödyntää järjestämällä erilaisia näyttelyitä, esimerkiksi.”⁴⁴⁶ HUS on suuri organisaatio, jossa on taideostoista huolimatta vielä tilaa lisähankinnoille. Niemi toteaa: ”Tavallaan--- tilan määrä---HUS:ssa on---niin valtava että se taide, mitä tähän mennessä on pystytty---hankkimaan, on pystytty periaatteessa myös ripustamaan.”⁴⁴⁷

Mikäli näyttelytoimintaa sairaaloissa halutaan aktivoida tai esille laitettavista teoksista joskus olisi pulaa tai mikäli museot eivät keksi, mitä varastossa olevilla kokoelmiensa teoksilla tekisivät, on Taipale esittänyt tähän idean. Hän on todennut vuonna 2011, että sairaalat ja muut hoitolaitokset voisivat olla edelläkävijöinä ja tarjota museoille tilojansa.⁴⁴⁸ Perusteluna hän esittää:

Taidemuseoiden kokoelmista varastoissa yleisölle näkymättömissä on noin 90% ja vain kymmenys on kerralla nähtävänä. Taidemuseoidenkin saadessa valtion- ja kuntien tukea, tulisi niille asettaa jopa velvollisuus pitää enemmänkin töitään esillä.⁴⁴⁹

Taipale lisää, että on esimerkillisiä sairaaloita, jotka jo nyt järjestävät vaihtuvia näyttelyitä usein yhteistyössä paikallisten tai alueellisten taiteilijaseurojen kanssa, jolloin sairaala on saanut hankittua töitä kokoelmiinsa ostaen tai vastikkeena maksuttomasta näyttelytilasta.⁴⁵⁰ Seitsalo huomauttaa, että: ”Taiteilijalta perittävä taideteos vastikkeena näyttelytilasta karkoittaa korkean tason taiteilijat, joilla esillä esimerkiksi yli 10 000 euron teoksia.”⁴⁵¹ Hän lisää myös, että taiteilijoiden oikeuksia palkkioihin tulisi puolustaa.⁴⁵²

Taipaleen mukaan useimmilla taiteilijoilla on ateljeessaan kuitenkin erittäin runsaasti teoksia varastossa. Molemminpuolisen intressin mukaisesti osa töistä voisi olla esillä esimerkiksi sairaaloiden tiloissa.⁴⁵³ Tiloja on paljon, mutta niissä on toki rajoituksensa.

---

⁴⁴⁵ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

⁴⁴⁶ Ibid.

⁴⁴⁷ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

⁴⁴⁸ Ibid.

⁴⁴⁹ Taipale, I., 2011, 4.

⁴⁵⁰ Ibid.

⁴⁵¹ Seitsalo, S., sähköposti tekijälle, 11.11.2018

⁴⁵² Ibid.

⁴⁵³ Taipale, I., 2011, 4.

Vastauksista voidaan päätellä, että HUS:n taidetoimikunnan toimialueella huolehditaan siitä, että taidetta on riittävästi esillä HUS:n eri sairaaloissa. Nämäkin teokset voisivat päätyä hyväntekeväisyyteen tai laitosten, virastojen tai vaikkapa koulujen seinille, miksei myös sairaaloidenkin. Tähän saakka HUS:n taidetoimikunta on pitänyt portinvartijan omaisesti huolta siitä, ettei ainakaan HUS:n sairaaloiden seinille päädy mitä tahansa.

Taidetoimikunnan jäsenistö oli yksimielinen siitä, että taidetta tarvitaan sairaalaympäristössä myös tulevaisuudessa. Vastaukset olivat lähes poikkeuksetta huudahduksia kuten: "Ehdottomasti!" tai "---tottakai myös tulevaisuudessa!" Niemi selvittää, mikä on tärkeää kokoelman säilymisen takaamiseksi tulevaisuuden muutoksissa: "---se taataan parhaiten sillä että meillä on erinomaisen hyvä luettelointi taiteelle: missä se on, mitä se on, kuka sen on tehnyt, miten se on hankittu---ja mahdollisesti olisi myöskin---tuotettu taiteilijainformaatiota, siis tieto, proveniensi ja tekijätiedot. Jos ne on dokumentoitu hyvin niin mitä muuta tarvitaan? Eihän sitä voi millään muulla taata. Se on se vakuutus siitä, mitä tässä tehdään."⁴⁵⁴

---

⁴⁵⁴ Haastattelu, Mauri Niemi, toimitusjohtaja, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki, 18.9.2018.

Lähteet ja kirjallisuus

Painamattomat lähteet

HUS taidetoimikunnan vuosikertomukset 2013–2017

10 000 taideteosta sairaaloihin - kutsu valtakunnallisen kampanjan avausseminaariin, 4.5.2010
-esite

Soikkeli, T., 2014. Saskioiden taidetta helsinkiläisissä sairaaloissa. 1–5

Luentomuistiinpanot, *Museokokoelmat lähdeaineistona* –kurssi, kevätlukukausi 2018, Helsingin yliopiston Avoin Yliopisto

Kuvat, tiedotteet ja näyttelytekstit Designmuseon *Healing – parantumisen muotoilua* -näyttelystä 23.1 –11.3.2018

Muistiinpanot, esitykset ja *Taide kuuluu sairaalaan* -seminaarin puheenvuorot (kts. esiintyjät alla), 12.4.2018

Taide kuuluu sairaalaan -seminaarin esite, 12.4.2018

Suullisia tietoja antaneet

Taide kuuluu sairaalaan - seminaarin esiintyjät:

Miia Heikkilä, maisteriopiskelija, taidekasvattaja

Teija Isohauta, taidekoordinaattori, Keski-Suomen Sairaala Nova

Elina Kylmänen, pitkäaikaishoitopäällikkö, Espoon sairaala

Roope Leppänen, johtava ylilääkäri, Espoon sairaala

Henna Paunu, intendentti, Espoon modernin taiteen museo EMMA

Jaana Partanen ja Heikki Lamusuo, Partanen & Lamusuo Oy

Pasi Pihlaja, Tapiola Sinfonietta: yleisötyömuusikko

Dawn Prescott, Lime Arts Programme Director & Visual Artist

Tuottaja Miina Sivula, Uli Kontu-Korhonen, MuM, sairaalamuusikko ja sairaalamuusikoiden kouluttaja

Susanna Tommila, kulttuurijohtaja, Espoon kaupunki

Henri Terho, erityisasiantuntija, Taiteen edistämiskeskus Taiteen rooli sairaalaympäristössä

Haastattelut 6.9–18.10.2018

FM Kirsti Bergström, suunnittelija, taideasiantuntija, HUS Tilakeskus. Helsinki. Haastattelu: 19.9.2018

Gabriela Erroll, HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Tammisaari. Haastattelu: 6.9.2018

Riitta Heino, taidetoimikunnan sihteeri 2016–2018, HUS Tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki. Haastattelu: 13.9.2018

Sari Karesvuori Jorvin sairaalan Terveyttä kulttuurista –työryhmän sihteeri. Espoo. Haastattelu: 14.9.2018

Riitta Lehtonen, HUS:n viestintäpäällikkö, HUS taidetoimikunnan sihteeri ja HUS taidetoimikunnan jäsen 2013–2015. Haastattelu: 3.10.2018.

VTT Hanna-Liisa Liikanen, HUS:n taidetoimikunta, Helsinki. Haastattelu: 18.10.2018.

Hannu Lähteenmäki, ylläpitojohtaja, Maakuntien tilakeskus, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki. Haastattelu: 17.9.2018.

Mauri Niemi, toimitusjohtaja (HUS taidetoimikunnan jäsen vuodesta 2015 lähtien). Helsinki. Haastattelu: 18.9.2018.

Seppo Seitsalo, LKT, professori, ortopedi, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki. Haastattelu: 21.9.2018.

Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri, HUS taidetoimikunnan jäsen. Helsinki. Haastattelu: 12.9.2018.

Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus vuodesta 2014 alkaen, tietokirjailija, HUS:n taidetoimikunnan jäsen. Helsinki. Haastattelu: 3.10.2018.

Internet lähteet

Lime Arts Programme: Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. The Short Report. July 2017. Lime-Artsin verkkosivut.

[https://www.americansforthearts.org/sites/default/files/Creative_Health_The_Short_Report.pdf] (viimeksi katsottu 7.11.2018)

Sinisalo, H., 2012 *Suomen mielisairaalamuseot- ja kokoelmat*

[<https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/mielisairaalamuseoraportti.pdf>] (viimeksi katsottu 1.11.2018)

Liikanen, H–L, 2010. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014.* Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Helsinki. Opetusministeriö.

[<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75612/OPM1.pdf?sequence=1>] (viimeksi katsottu 24..9.2018)

"Kutsu mediatilaisuuteen: Tervetuloa tutustumaan uuteen Espoon sairaalaan 14.2.2017." Iia Palovaara, 2017. [<https://www.sttinfo.fi/tiedote/kutsu-mediatilaisuuteen-tervetuloa-tutustumaan-uuteen-espoon-sairaalaan-1422017?publisherId=3385&releasId=56292715>] (viimeksi katsottu 15.11.2017)

Designmuseon tiedote:*Designmuseon näyttelyssä pohditaan, miten fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia voidaan parantaa arkkitehtuurin ja muotoilun avulla.* 26.1.2018

[<https://www.epressi.com/tiedotteet/kulttuuri-ja-taide/tiedote-designmuseon-nayttelyssa-pohditaan-miten-fyysista-ja-psyykkista-hyvinvointia-voidaan-parantaa-arkkitehtuurin-ja-muotoilun-avulla.html>] (viimeksi katsottu 18.10.2018)

Galleria Ortonin (nyk. Galleria Live) verkkosivut.

[<http://www.invalidisaatio.fi/galleria/tulevat-nayttelyt>] (viimeksi katsottu 24.9.2018)

Paulon säätiön verkkosivut.

[<https://www.paulo.fi/>] (viimeksi katsottu 30.10.2018)

Hyvinkään sairaalaan on laadittu taideohjelma nyt avatui taiteilijahaku. Prosenttiperiaate.fi – verkkosivut. 22.6.2016

[<http://prosenttiperiaate.fi/kirjoitukset/hyvinkaan-sairaalaan-on-laadittu-taideohjelma-nyt-avautui-taiteilijahaku/>] (viimeksi katsottu 14.11.2017)

Keski-Suomen sairaala NOVA käyttää nyt prosenttiperiaatetta – taidetta hankitaan jopa miljoonalla eurolla. 26.5.2017 Prosenttiperiaate.fi – verkkosivut

[<https://prosenttiperiaate.fi/kirjoitukset/keski-suomen-sairaala-nova-kayttaa-nyt-prosenttiperiaatetta-taidetta-hankitaan-jopa-miljoonalla-eurolla/>] (viimeksi katsottu 18.10.2018)

Hyvinkään kunnan verkkosivut. *"Sairaalamäen hanke.* 4.1.2018:

[<http://www.hyvinkaa.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveyspalvelut/sairaalanmaen-hanke/>] (viimeksi katsottu 14.11.2017)

HUS:n verkkosivut:

Lähteenmäki, M., 2011a. *Raportti taiteesta HUS:n sairaaloissa.*

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksenteko/toimielimet/PublishingImages/Taide%20sairaloissa%20-%20HUS.pdf>] (viimeksi katsottu 17.11.2017)

Taide HUS:n sairaaloissa.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksenteko/toimielimet/Sivut/Taide-HUSn-sairaloissa.aspx>] (viimeksi katsottu 14.10.2018)

Taidetoimikunta.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksenteko/toimielimet/Sivut/Taidetoimikunta.aspx>] (viimeksi katsottu 14.10.2018)

Taidetoimikunnan jäsenet 09/2017 alkaen.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksenteko/toimielimet/Sivut/Taidetoimikunnan-j%C3%A4senet-2013---2016.aspx>] (viimeksi katsottu 5.11.2018)

Sairaalat.

[<http://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaalat/Sivut/default.aspx>] (viimeksi katsottu 14.11.2017)

Matti Peltokankaan Suuri Sydän voitti Meilahden sairaala-alueen taideteoskilpailun.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/ uutishuone/Sivut/Matti-Peltokankaan-Suuri-syd%C3%A4n-voitti-Meilahden-sairaala-alueen-taideteoskilpailun.aspx>] (viimeksi katsottu 15.11.2017)

Rakennushankkeet.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/rakennushankkeet/Sivut/default.aspx>] (viimeksi katsottu 14.11.2017)

Laakson yhteissairaala.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/rakennushankkeet/laakson-yhteissairaala/Sivut/default.aspx>]
(viimeksi katsottu 15.11.2017)

Uusi Lastensairaala.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/rakennushankkeet/uusi-lastensairaala/Sivut/default.aspx>]
(viimeksi katsottu 14.11.2017)

T-sairaala.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksenteko/toimielimet/Documents/T-sairaalan%20esittely%20HUS.pdf>] (viimeksi katsottu 14.11.2017)

Siltasairaala.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/rakennushankkeet/siltasairaala/Sivut/default.aspx>]
(viimeksi katsottu 10.10.2018)

HUS ostaa enemmistöosuuden Orton Oy:stä ja vuokraa sairaalatiiloja Invalidisäätiöltä. HUS verkkosivut.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/ uutishuone/Sivut/HUS-ostaa-enemmist%C3%B6osuuden-Orton-Oysta-ja-vuokraa-sairaalatiiloja-Invalidisaatiolta.aspx>] (viimeksi katsottu 13.10.2018)

Taidetta sairaaloihin -seminaari. PDF, 23.1.2014. Lehtonen, R., 2014. Taidetta sairaaloihin. HUS:n taideseminaari 23.1.2014. Taidetoimikunnan ensimmäinen toimintavuosi.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksenteko/toimielimet/PublishingImages/Taidetoimikunnan%20ensimm%C3%A4inen%20toimintavuosi.pdf>]
(viimeksi katsottu 16.11.2017)

Osa Paulon säätiön mittavasta taidekokoelmasta siirtyi lahjoituksena HUS:lle, 6.6.2018. HUS:n verkkosivut.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/uutishuone/Sivut/Osa-Paulon-Saation-mittavasta-taidekokoelmasta-siirtyi-lahjoituksena-HUSille.aspx>] (viimeksi katsottu 5.11.2018)

Espoo rakentaa sairaalaa Jorvin sairaalan viereen.

[http://www.hus.fi/hus-tietoa/rakennushankkeet/Espoo_rakentaa_sairaalaa_Jorvin_sairaalan_viereen/Sivut/default.aspx] (viimeksi katsottu 14.11.2017)

Taidetta sairaaloihin –seminaari, 23.1.2014. Taide rakentamisen yhteydessä, kokemuksia ja näkökulmia. Ympäristötaiteen säätiö.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksenteko/toimielimet/PublishingImages/Taide%20rakentamisen%20yhteydess%C3%A4%20-%20kokemuksia%20ja%20n%C3%A4k%C3%B6kulmia.pdf>](viimeksi katsottu 14.11.2017)

Museotoimikunta.

[<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksenteko/toimielimet/museotoimikunta/Sivut/default.aspx>] (viimeksi katsottu 19.11.2018)

Sanomalehdet

Pukkila, O., 2015. *Sairaaloiden taideteokset mysteeri. Ei sieltä mitään merirosvoaarteita löydy*, 29.12.2015, Helsingin Sanomat

[<https://yle.fi/uutiset/3-8546590>] (viimeksi katsottu 10.10.2018)

Aalto, M., 2017. *Laaksoon suunnitellaan 900 paikan sairaalaa*. 7.5.2017, Helsingin Sanomat

[<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005200833.html>] (viimeksi katsottu 19.10.2018)

Viisykkönen, 2015. *Espoon sairaalaan tulee paljon taidetta – Kirkkonummenkin potilaiden iloksi*.

[<http://viisykkonen.fi/uutiset/espoon-sairaalaan-tulee-paljon-taidetta-%E2%80%93-kirkkonummenkin-potilaiden-iloksi>] (katsottu 15.11.2017)

Pietiläinen, J., 2018. *Helsingin uusin jättisairaala saa peruskivensä hankkeen koko yli kolme eduskuntataloa*. 29–30.9.2018, Helsingin Uutiset.

[<https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/706689-helsingin-uusin-jattisairaala-sai-peruskivensa-hankkeen-koko-on-yli-kolme>] (viimeksi katsottu 10.10.2018)

Paju, A., 2011. *Tradekalta taidetta HUS:lle*. 28.3.2011, Kansan Uutiset.

[<https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/2504486-tradekalta-taidetta-husille>] (viimeksi katsottu 14.10.2018)

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Kantokorpi, O., Seitsalo, S., Viljanen, S. (toim.), 2011. *Galleria Orton esittää No 10. Galleria Orton kymmenen vuotta*. Helsinki. Orton Invalidisäätiö.

Kantokorpi, O., Seitsalo, S., Viljanen, S. (toim.), 2017. *Galleria Orton esittää No 16*. Helsinki. Orton Invalidisäätiö.

Kekäläinen, T., 2010. *Kuvataide rakennetussa ympäristössä. Teoksessa: Niemi, M., 2010. Taide yrityskuvan luojana. Teoksessa: Kuvanveisto ajassa ja tilassa*. Mamia, H. (toim.), Helsinki. SKS. 46–53

Liikanen, H.-L., 2003. *Taide kohtaa elämän – Arts in Hospital –hanke ja kulttuuritoiminta itä-suomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa*. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.

Liikanen, H.-L., 2010. *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014*. Opetusministeriön julkaisu 2010:1. Helsinki. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Liikanen, H.-L., 2011. *Taide sairaaloissa*. Teoksessa: Taipale, I., Seitsalo, S., Viljanen, S. (toim.), 2011. *10 000 taideteosta sairaaloihin*. Helsinki. Invalidisäätiö Orton. 16–19

Lähteenmäki, M., 2011b. *Taidetta sairaaloissa – taide osana Lastenlinnan suunnittelu- ja rakennusprosessia*. Teoksessa: Ilkka Alitalo (toim.). *Hippokrates*. 28. Lääketieteen historian seuran vuo-sikirja, 2012. Jyväskylä. Suomen lääketieteen historian seura.

Mamia, H. (toim.), 2010. *Kuvanveisto ajassa ja tilassa*. Helsinki. SKS.

Niemi, M., 2010. *Taide yrityskuvan luojana*. Teoksessa: Mamia, H. (toim.), 2010. *Kuvanveisto ajassa ja tilassa*. Helsinki. SKS. 93–98

Nyqvist & al. (toim.), 2017. *Toipuminen ja taide Espoon sairaalassa*. Espoo. Espoon modernin taiteen museon julkaisuja.

Reinboth, R., 2006. *Ihmisen puolesta yhdistynein voimin. Pro Homme Toto Viribus Unitus. Jorvin Historiikki 1991–2006*. Helsinki. HYKS Jorvin sairaala.

Seitsalo, S., 2017. *Aluksi*. Teoksessa: Ihatsu, S., Lehtonen, R., Piha, H., Seitsalo, S. (toim.), 2017. *Terveisiä sairaalasta. Postikortit kertovat pääkaupunkiseudun sairaaloiden historiasta*. Helsinki. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin taidetoimikunta. 8–9

Seitsalo, S., 2017. *Galleria Orton – galleria jolla on oma sairaala*. Teoksessa: Taipale, I., Seitsalo, S., Viljanen, S. (toim.), 2011. *10 000 taideteosta sairaaloihin*. Helsinki. Invalidisäätiö Orton. 9–11

Taipale, I., 2011. *Ideoita taideteosten hankkimiseksi*. Teoksessa: Taipale, I., Seitsalo, S., Viljanen, S. (toim.), 2011. *10 000 taideteosta sairaaloihin*. Helsinki. Invalidisäätiö Orton. 4–7

Taipale, I., Seitsalo, S., Viljanen, S. (toim.), 2011. *10 000 taideteosta sairaaloihin*. Helsinki. Invalidisäätiö Orton.

Ihatsu, S., Lehtonen, R., Piha, H., Seitsalo, S. (toim.), 2017. *Terveisiä sairaalasta. Postikortit kertovat pääkaupunkiseudun sairaaloiden historiasta*. Helsinki. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin taidetoimikunta.

Taipale, I., 2012. *Lopuksi*. Teoksessa: Tuovinen, S.-L., Aronsson, J., 2012. *Suomen mielisairaalamuseot ja kokoelmat 2012*. Helsinki. HUS taidetoimikunta, HUS psykiatria, Psykiatrian yhteistyö ry

LIITE 1

Toimikunnan jäsenet toimikaudella 2013–2016

Gabriela Erroll, HYKS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue

Marjatta Jaakkola, neuropsykologi (Hyksin psykiatrian yksikkö)

Antti Kaukiainen, arkkitehti, HUS Tilakeskus

Krista Kopola, (sihteeri)

Kari Murros, ylilääkäri, emeritus (Jorvin sairaala)

Kirsi Sirén, (vpj.)

Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri

Toimikuntaa täydennettiin kevään 2013 aikana:

VTT Hanna-Liisa Liikanen

Riitta Lehtonen, HUS viestintäpäällikkö, taidetoimikunnan sihteeri 2013–2015

Seppo Seitsalo, LKT, professori, ortopedi

Toimikunnan jäsenet toimikaudella 2016–2018

Gabriela Erroll, HUS Raaseporin sairaalan toimialajohtaja, Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoalue

Riitta Heino, taidetoimikunnan sihteeri, HUS Tilakeskus

VTT Hanna-Liisa Liikanen

Hannu Lähteenmäki, ylläpitojohtaja, Maakuntien tilakeskus

Mauri Niemi, toimitusjohtaja (toimikunnan jäsen vuodesta 2015 lähtien)

Seppo Seitsalo, LKT, professori, ortopedi

Ilkka Taipale, HUS:n taidetoimikunnan puheenjohtaja, dosentti, psykiatri

Markku Valkonen, museonjohtaja emeritus vuodesta 2014 alkaen, tietokirjailija

Lauri Soinne, osastonylilääkäri, HYKS

Haastattelukysymykset

HUS:n taidetoimikunnan perustaminen ja tehtävät

Miksi HUS:n on alun perin alettu keräämään taidetta?

1. Miksi toimikunta perustettiin?
2. Ketä pyydettiin mukaan ja onko mukana taiteilijoita?
3. Kuka päättää teoshankinnoista ja poistoista?
4. Mitkä ovat taidetoimikunnan tehtävät?

Taidehankintaprosessi

5. Miksi keräätte taidetta? Onko tarkoitus edistää potilaiden toipumista tai terveyttä?
6. Mitkä ovat taidekokoelman kartuttamisen periaatteet?
7. Asettaako sairaalaympäristö kokoelman karttumiselle joitakin reunaehtoja? Millaista taidetta ette kerää?
8. Miten taidehankintaprosessinne etenee?
9. Onko taidehankinnoissa jokin fokus?
10. Onko taidehankintaprosessi jotenkin erilainen verrattuna aiempaan ts. aikaan ennen toimikunnan toimintaa (ennen vuotta 2013)?

Kokoelman sisällöt vuodesta 2013

11. Millaista taidetta keräätte?
12. Milloin on tehty uusimmat taidehankinnat?
13. Keiden taiteilijoiden töitä olette ostaneet?
14. Tilaatteko töitä sairaanhoitopiirin sairaaloihin ts. tilausteoksia taiteilijoilta?
15. Onko tarkoitus, että keräätte tietyn tyyppistä taidetta tai jonkun tietyn taiteilijan teoksia?
16. Montako teosta kuuluu koko kokoelmaan?

Kokoelmapolitiikka /HUS:n kokoelmanhallinnan käytännöt

17. Minne talletatte teokset? Onko teillä esimerkiksi jokin varasto, missä taideteoksia säilytetään?
18. Poistetaanko kokoelmasta säännöllisesti taidetta? Kenen toimesta vai yhteistuumin?
19. Saatteko lahjoituksia?
20. Teettekö yhteistyötä museoiden kanssa?
21. Onko käytössänne vielä tietokanta (Mequsoft), missä olisi esimerkiksi teoskuvia? Saako siihen tutustua?
22. Voiko kuvia käyttää Pro Gradu –tutkielman kuvaliitteeseen?

Taidekokoelman esittely

23. Mitä teette kokoelmallanne? Onko teillä esimerkiksi näyttelytoimintaa?
24. Esitelläänkö kokoelman töitä kaikissa HUS:n sairaanhoitoalueen sairaalarakennuksissa?
- Potilashuoneet / Aulatilat / Sairaaloiden muut tilat /Odotustilat potilaille tai omaisille
25. Teettekö yhä yhteistyötä muiden tahojen kanssa: Paulon säätiö, Helsingin Saskiat, Helsingin yliopistomuseo, Archtours, Taiteen keskustoimikunta, Uudenmaan taidetoimikunta, Taiteilijaseura, Ornamo, YTS –kanssa ja niin edelleen -kanssa?
26. Teettekö yhteistyötä museoiden kanssa? (Kuten Jorvin/Espoon sairaalan ja EMMA:n tapauksessa)
27. Museotoimikunta on perustettu?

Taiteen rooli muuttuvassa sairaalaympäristössä / HUS:n taidekokoelman tulevaisuus

28. Tarvitaanko taidetta mielestänne sairaalaympäristössä?
29. Onko tarkoitus, että taide on jatkossakin osa sairaala-arkkitehtuuria esimerkiksi Hyvinkään uudisrakennuksessa tai Laakson uudella sairaanhoitoalueella vuoteen 2030 -mennessä?
30. Onko taidekokoelmallanne erityinen asema HUS:n organisaatiossa?
31. Miten HUS:n taidekokoelman säilyminen taataan jatkossa?

32. On perustettu erillinen Museotoimikunta, josta tehtiin päätös 2018. Mitkä ovat sen tehtävät?
KOKOELMA: Käynti varastossa tai vastaavassa sekä sairaalan tiloissa, missä on taidetta esillä

Saatekirje

Hei!

Esittelen itseni ensin lyhyesti. Olen FM, museo-opas Anna Blomqvist (o.s. Beckers). Suoritan parhaillaan toista maisterintutkintoani Helsingin yliopistossa pääaineenani taidehistoria (nyk. kulttuuriperinnön maisteriohjelma). Olen valinnut Pro-Gradu –työni aiheeksi HUS:n taidetoimikunnan ja taidekokoelman. Menetelmänä on haastattelututkimus. Työ on nyt edennyt siihen vaiheeseen, että olisi ajankohtaista päästä toteuttamaan teemahaastattelut. Olisin iloinen jos olisitte minuun yhteydessä sähköpostitse, jotta tiedän oletteko käytettävissä. Tutkimuksen kysymykset löytyvät ohessa liitteenä. Ne vähenevät vielä, jotta itse haastattelu ei vie liikaa aikaanne. Pyrin tapaamaan haastateltavat Tornisairaalan aulassa. Toki jokin muukin paikka käy. Minulle on myöskin jo suositeltu yhteyshenkilöä. xx auttoi asiassa. Olen hänen kauttaan saanut yhteystietonne ja luvan olla yhteydessä HUS taidetoimikunnan muihin jäseniin. Mikäli olette halukas haastateltavaksi, toivon, että löydämme sopivan ajankohdan. Voimme jutella taidetoimikunnan toiminnasta ja sen keräämästä taidekokoelmasta esimerkiksi jo...

Olisin iloinen yhteydenotosta!

Ystävällisin terveisin,

Anna Blomqvist

LIITE 2 Kuvaliite ja kuvatiedot

Kuva 1: Katja Tukiainen, *Nimetön*, 2010, Lastenklintikka, Helsinki. Kuva:Anna Blomqvist.

Kuva 2: Flaum, *Flaumone*, 2017, sekateknikka, Meilahden sairaalan alikulkutunneli, Helsinki.
Kuva:Anna Blomqvist

Kuva 3: Kaarina Tammisto, *Nauha*, 2015, sekatekniikka, Jorvin sairaalan ulkoramppi, Espoo.

Kuva 4: Jukka Mäkelä, Teossarjasta *My Garden, VI*, 2003, HusLab, Meilahti, Helsinki.

Kuva 5: Jukka Mäkelä, teossarjasta *My Garden VI*, 2003, akryyli kankaalle, 50 x 70 cm, HusLab, Meilahti, Helsinki.

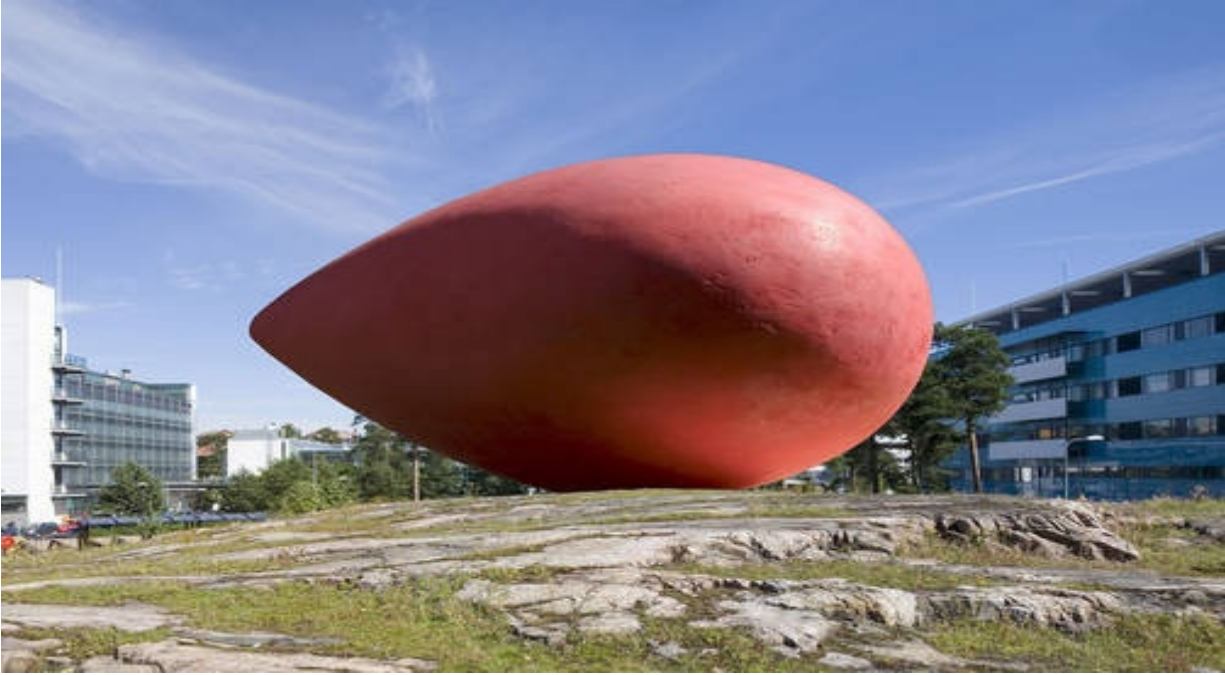
Kuva 6: Veikko Nuutinen, *Primavera*, 2009, marmori, Naistenklinikan veistospuisto, Helsinki. Kuva:Anna Blomqvist

Kuva 7: Jasmin Anoschkin, *Bambi Minttu*, 2015, lasitettu keramiikka, n.17 x 20 cm. Kuva:Anna Blomqvist

Kuva 8:Jorma Hautala, *Kelttiläinen I*, 2003, akryyli kankaalle, 160 x 160 cm. Kuva:Anna Blomqvist

Kuva 9: Matti Peltokangas, havainnekuva *Suuri Sydän*, tuleva teos Meilahden sairaala-alueelle, Helsinki.